

Gastouderopvang in West-Europese landen

MARIANNE BOOGAARD
IRIS BOLLEN
LISELOTTE DIKKERS

Gastouderopvang in West-Europese landen

Een inventarisatie van best practices voor organisatie, toezicht, handhaving en kwaliteit in zes West-Europese landen

Marianne Boogaard

Iris Bollen

Liselotte Dijkers

CIP-gegevens KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Boogaard, M., Bollen, I., & Dijkers, A.L.C.

Gastouderopvang in West-Europese landen.

Een inventarisatie van best practices voor organisatie, toezicht, handhaving en kwaliteit
in zes West-Europese landen

Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

(Rapport 922, projectnummer 40638)

ISBN 978-90-6813-979-2

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Uitgave en verspreiding:

Kohnstamm Instituut

Plantage Muidergracht 24, Postbus 94208, 1090 GE Amsterdam

Tel.: 020-525 1226

www.kohnstamminstituut.uva.nl

© Copyright Kohnstamm Instituut, 2014

Inhoudsopgave

1	Inleiding, achtergrond en onderzoeksvragen.....	1
1.1	Korte geschiedenis van de gastouderopvang in Nederland	1
1.2	Doelstelling en onderzoeksvragen.....	3
1.3	Leeswijzer.....	5
2	Onderzoeksmethode.....	7
2.1	Overzichtsmatrix.....	7
2.2	Zoekstrategieën en selectie van informatiebronnen.....	7
2.3	Geraadpleegde experts.....	8
3	Resultaten I: Beleidscontext per land.....	11
3.1	Nederland.....	11
3.2	België.....	15
3.3	Denemarken.....	20
3.4	Duitsland.....	23
3.5	Frankrijk.....	25
3.6	Verenigd Koninkrijk.....	29
3.7	Zwitserland.....	35
4	Resultaten II: Overkoepelende analyse en vergelijking met de Nederlandse situatie	37
4.1	Waarborgen voor de veiligheid van kinderen.....	37
4.2	Waarborgen tegen fraude	50
4.3	Waarborgen voor pedagogische kwaliteit	59
4.4	Overige kenmerken	72
5	Conclusies	79
5.1	Kwaliteitsborging.....	79
5.2	Toezicht.....	81
	Literatuur	83
	Recent uitgegeven rapporten Kohnstamm Instituut	89

1 Inleiding, achtergrond en onderzoeksvragen

De directie Kinderopvang van het ministerie van SZW is, op termijn, op zoek naar mogelijkheden ter verbetering van het stelsel van gastouders en gastouderbureaus. Daarbij gaat het vooral om de geboden kwaliteit en de rol van gastouders en gastouderbureaus. Via een eerder door Bureau Bartels uitgevoerd onderzoek¹ is weliswaar een en ander bekend over de kinderopvang in Europa, maar de beschikbare informatie over specifiek de gastouderopvang in deze studie is te summier om te kunnen dienen als basis voor vernieuwingen in het beleid. Ter voorbereiding van eventuele beleidswijzigingen heeft de directie daarom onderzoek laten doen naar de organisatie, toezicht en handhaving, en de kwaliteit van de gastouderopvang in een aantal West-Europese landen. Doel van het onderzoek is zicht te krijgen op good practices in het buitenland die mogelijk aanknopingspunten kunnen bieden voor veranderingen in het stelsel en beleid voor de gastouderopvang in Nederland.

De opdracht voor het onderzoek is verleend aan het Kohnstamm Instituut. In de uitgevoerde inventarisatiestudie staan zes West-Europese landen centraal: België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk en Zwitserland. Ook beleid en praktijk in de Nederlandse context zijn in de voorliggende studie beschreven. In dit eerste hoofdstuk geven we een korte schets van de geschiedenis van de gastouderopvang in Nederland. Daarna gaan we in op de achtergrond van de wens van de directie Kinderopvang van het Ministerie van SZW om meer inzicht te krijgen in de organisatie en regelgeving van de gastouderopvang in zes andere West-Europese landen. Tot slot komen we uit bij de onderzoeksvragen en de relevantie van het onderzoek voor praktijk en beleid van de gastouderopvang in Nederland en daarbuiten.

1.1 Korte geschiedenis van de gastouderopvang in Nederland²

Gastouderopvang bestaat in veel landen in de wereld, van Schotland tot Australië, van Finland tot Nieuw-Zeeland. In Nederland heeft de gastouderopvang een lange historie van 'bewaarvrouwen', gouvernantes en kinderjuffen. Eeuwenlang was het vanzelfsprekend om jonge kinderen even onder te brengen bij familie of burens als de ouders afwezig waren, of om hen thuis te laten onder het wakend oog van een ouder kind. De rijke burgerij had huispersoneel dat toezicht hield op de verzorging en opvoeding van de jonge gezinsleden. Voor kinderen van arme

1 De Hond e.a., 2012

2 Met dank aan (en toestemming van) Josette Hoex die deze schets schreef voor het Pedagogisch kader gastouderopvang, waarin hij uiteindelijk niet werd opgenomen omdat het boek te omvangrijk dreigde te worden. De originele tekst is voor deze onderzoeksrapportage herschreven en geactualiseerd.

of alleenstaande vrouwen die 'van ellende' moesten werken, werd in 1872 de eerste 'bewaarplaats' opgericht. Deze situatie veranderde pas halverwege de twintigste eeuw.³ De tweede emancipatiegolf, in de jaren zeventig, zorgde voor een grote verandering. Steeds meer vrouwen zochten een betaalde baan en hadden dus kinderopvang nodig. Zij wilden opvang met vaste afspraken, waar beide partijen op konden rekenen. Voor een andere groep ouders was het juist aantrekkelijk om vanuit huis, in combinatie met de zorg voor het eigen gezin, een betaalde dienst te leveren. Beide groepen regelden deze betaalde thuisopvang zelf.

Tussen 1970 en 1980 werden er twee maal zoveel kinderen in de betaalde thuisopvang opgevangen als binnen de geregistreerde kindercentra. Om vraag en aanbod van opvang bij elkaar te brengen en om afspraken te maken en te bewaken tussen de beide partijen, startte in 1977 het eerste gastouderbureau. In 1981 waren dat er al 21 en in datzelfde jaar werd een Landelijk Samenwerkingsverband Gastouderprojecten opgericht. Wel was er discussie: gastouderopvang was slecht betaald werk met een zwakke rechtspositie. Het bevestigde bovendien 'de traditionele vrouwenrol': *"Nog steeds lijkt het opvoeden van kinderen iets wat iedereen kan, waar je geen scholing voor nodig hebt. De beloning lijkt daarmee in overeenstemming"* schreef de Werkgemeenschap Kindercentra in Nederland.⁴

Vanaf 1990 was er sprake van een enorme groei van de deelname aan kinderopvang, onder meer als gevolg van een landelijke stimuleringsmaatregel. Het aantal en de opvangcapaciteit van de kindercentra nam toe, men ging bovendien pedagogische ontwikkelingsplannen ontwikkelen. De gastouderopvang groeide veel minder hard. Wel werden vanuit de (op dat moment ongeveer 110) gastouderbureaus initiatieven ondernomen om te komen tot een betere inkomens- en rechtspositie voor gastouders. Zo experimenteerde de Stichting UK in Amsterdam en Eindhoven (1987-1990) met het 'UK-uitzendmodel', een constructie waarbij een gastouder met vier opvangkinderen een inkomen verdiende gelijk aan het minimumloon.⁵ Andere gastouders ontvingen een gegarandeerd basisinkomen (8-uren contract), met als voordeel dat zij recht hadden op sociale voorzieningen bij werkloosheid en arbeidsongeschiktheid.⁶ En dan waren er nog gastouders die per dagdeel werkten in dienst van het gastouderbureau, en groepsleidsters die overdag in het kindercentrum werkten en buiten de reguliere centrumtijden als 'thuisleidster'. Evenals bij de kindercentra was er bij de gastouderbureaus aandacht voor de pedagogische kwaliteit van de opvang: zij stelden praktische en pedagogische toelatingseisen aan kandidaat-gastouders en hun woning en verzorgden een scholings- en begeleidingsaanbod dat min of meer verplicht werd gesteld in de overeenkomst tussen bureau en gastouder. Bij veel bureaus mocht een kandidaat-gastouder pas met de opvang starten nadat zij een startcursus had gevolgd bestaande uit basispedagogie en kinder-EHBO.

Sinds 2005 valt ook de gastouderopvang onder de Wet kinderopvang (en peuterspeelzalen) (2005, 2007, 2010). Dat betekent bijvoorbeeld dat ouders sindsdien ook voor gastouderopvang aanspraak maken op een kinderopvangtoeslag - een tegemoetkoming in de kosten voor kinderopvang. Vanwege ervaringen met misbruik en oneigenlijk gebruik⁷ zijn de voorwaarden in

3 Verschuur, 2005.

4 Verschuur, 2005, p137

5 Hoex, 1991 Hoewel de Wet op het minimumloon werd ontdoken, stonden alle overheidsdiensten het oogluikend toe. Na enkele jaren is het experiment stopgezet omdat gastouders en ouders de voorkeur gaven aan de eenvoudiger 'overeenkomst tot het verrichten van enkele diensten.'

6 Hoex & Vermeulen, 1991

7 Mede uit onderzoek van de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD) blijkt dat gastouderopvang, in de vorm zoals op 1 januari 2005 met de Wet kinderopvang werd ingevoerd, gevoelig is voor misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O) (Rapport Gastouderopvang en kinderopvangtoeslag, risico's op misbruik en oneigenlijk gebruik. Den Haag september 2008). In de Wet kinderopvang, zoals deze per 1 januari 2010 luidt, wordt in het artikel [1.56 lid 6] de mogelijkheid geboden om bij regeling maatregelen te nemen om misbruik en oneigenlijk gebruik tegen te gaan. Met de

de regelgeving inmiddels aangescherpt: de hoogte van de toeslag is gerelateerd aan het aantal aantoonbaar door ouders gewerkte uren, en er zijn controles ingebouwd op het daadwerkelijk gebruik van de kinderopvang via een verplichte urenadministratie voor gastouders. Sinds 2010 geldt voor gastouders een opleidingseis: zij moeten beschikken over een diploma op minimaal MBO2-niveau.

In de Wet zijn ook de taken van de gastouderbureaus nauwkeurig omschreven. Zij hebben een ondersteunende rol, dragen zorg voor de kwaliteit van de opvang en vervullen de zogeheten 'kassiersfunctie.'

In het kader van toezicht en handhaving zijn zowel gastouderbureaus als individuele gastouders verplicht zich te laten registreren in het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen (LRKP). Als extra maatregel ter bescherming van de veiligheid van kinderen wordt vanaf 2012 bovendien een continue screening uitgevoerd op het LRKP-bestand. Met het oog op kwaliteitsbevordering is een reeks Pedagogische kaders verschenen voor de kinderopvang, waaronder ook een Pedagogisch kader gastouderopvang.⁸

Al met al zijn er in de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet op het terrein van de kinderopvang, en in het bijzonder de gastouderopvang. Om zicht te krijgen op eventuele verdere verbetermogelijkheden is het dan ook interessant te kijken hoe een en ander is geregeld in de landen om ons heen.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Aanleiding voor het uitgevoerde onderzoek was de wens van de opdrachtgever – de directie Kinderopvang van het Ministerie van SWZ – om inzicht te krijgen in de vormgeving van gastouderopvang in een aantal andere West-Europese landen. Vanuit het perspectief van beleidsvorming is een internationale studie een waardevolle bron, zowel om te leren van ervaringen elders, als om inspiratie en ideeën op te doen voor de toekomst. Het waren dan ook geen concrete actuele problemen die om een oplossing vroegen, die het startpunt vormden voor het onderzoek. De interesse ging uit naar informatie over beleid op het gebied van drie kernthema's die in kinderopvangbeleid een centrale positie hebben: veiligheid, voorkomen van fraude en pedagogische kwaliteit.

Drie beleidsfuncties

Voor het ministerie van SZW vormen de genoemde drie kernthema's de belangrijkste taakgebieden voor de uitvoering van het kinderopvangbeleid. Daarbij gaat het om de volgende vragen:

- Welke waarborgen zijn er als het gaat om de veiligheid van kinderen? En daarbij vooral: hoe worden kinderen beschermd tegen mishandeling en seksueel geweld?
- Welke waarborgen zijn er tegen fraude of oneigenlijk gebruik van financiële vergoedingen?
- Welke waarborgen zijn er om te zorgen voor voldoende pedagogische kwaliteit?

De focus voor dit onderzoek ligt daarbij op de gastouderopvang, met als specifiek aandachtspunt ook de taken en verantwoordelijkheden van – eventuele – gastouderbureaus.

onderhavige wijziging van de Regeling Wet kinderopvang wordt hier nadere invulling aan gegeven.” (Toelichting bij art. 11 van de RwkO)

⁸ Boogaard, Hoex, Van Daalen & Gevers, 2013

Zes landen en Nederland

Zes West-Europese landen staan centraal in het uitgevoerde onderzoek: België (Vlaanderen), Denemarken, Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk (Engeland) en Zwitserland. In het onderzoek is gekeken op welke wijze in deze landen de verantwoordelijkheden en taken zijn belegd die nodig zijn voor een goede uitvoering van de drie genoemde beleidsfuncties: veiligheid, voorkomen van fraude en voldoende pedagogische kwaliteit. Om een goede vergelijking te kunnen maken, beschrijven we ook de Nederlandse situatie op alle genoemde aspecten. In feite gaat de studie daarmee over zeven West-Europese landen.

Hoofd- en deelvragen van het onderzoek

De hoofdvragen en de daarbij geformuleerde deelvragen voor het onderzoek waren de volgende⁹:

1. Hoe wordt de kwaliteit van de kinderopvang en met name de gastouderopvang geborgd in de West-Europese landen België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland? Indien aanwezig, wat is de rol van gastouderbureaus?
 - a) *Welke kwaliteitseisen stelt de overheid aan gastouders? (opleidingsniveau, VOG, EHBO-diploma, verplichte periodieke scholing, beroepskracht/kind-ratio (tellen daarin de eigen kinderen van de gastouder mee). Is er wel of geen sprake van familieopvang? Welke leeftijdsgroepen maken voornamelijk gebruik van gastouderopvang, wordt gastouderopvang ook ingezet voor buitenschoolse opvang van oudere kinderen?)*
 - b) *Welke kwaliteitseisen stelt de overheid aan gastouderbureaus en/of bemiddelingsmedewerkers? (opleidingsniveau, VOG, verplichte periodieke scholing?)*
 - c) *Zijn de eisen landelijk, of zijn er verschillen per regio?*
 - d) *Is er een centraal registratiesysteem? Is centraal en/of openbaar? Welke gegevens worden daarin opgeslagen?*
 - e) *Bestaan er bewijsstukken waaruit blijkt dat de gastouderopvangvoorziening voldoet aan de gestelde kwaliteitseisen? Zo ja, welke bewijsstukken worden er gehanteerd om aan te tonen dat de voorziening aan de eisen voldoet? Verloopt het bewijsstuk na een bepaalde periode, zo ja na welke periode en wat zijn de voorwaarden voor verlenging?*
 - f) *Op welke wijze vindt toezicht en handhaving plaats op gastouders en gastouderbureaus? Welke instanties voeren toezicht en handhaving uit?*
 - g) *Wordt de kwaliteit van de gastouderopvang gemeten, en wat zijn daarvan de resultaten?*
 - h) *In hoeverre werken gastouders vanuit een 'pedagogische context', in de vorm van een netwerk, of via contact met deskundigen vanuit een gastouderbureau of kindercentrum?*
 - i) *Is er een brancheorganisatie voor de kinderopvang, en zijn gastouders daarbij aangesloten?*
2. Hoe is de organisatie, het toezicht en de kwaliteit van de kinderopvang en met name de gastouderopvang geregeld in deze West-Europese landen?
 - a) *Wat is de rol van de overheid in de kinderopvang en gastouderopvang? (publiek en/of privaat)*
 - b) *In hoeverre is er sprake van 'in elkaar overlopen' van onderwijs en kinderopvang? Wat is de leerplichtige leeftijd en wanneer kunnen kinderen naar school? Wat is de duur van zwangerschaps- en ouderschapsverlof?*
 - c) *Kent het land gastouderbureaus en zo ja, is het voor erkenning van de gastouder door de overheid nodig dat er gebruik wordt gemaakt van een gastouderbureau? Is opvang bij de vraagouder toegestaan? Is inschrijving bij een gastouderbureau noodzakelijk voor erkenning als gastouder? Is 'gastouderopvang- aan- huis' (bij de vraagouder) toegestaan?*

⁹ Deelvragen zoals genoemd in de Startnotitie onderzoek gastouderopvang in West-Europese landen, DG-kolom: DG-werk Directie: KO (oktober 2013), met hier een daar een kleine tekstuele aanpassing/inkorting.

- d) *Betalen ouders een eigen financiële bijdrage voor de gastouderopvang? Is er een financiële bijdrage van de overheid? Is er sprake van misbruik/oneigenlijk gebruik van deze vergoedingen? Hoe wordt dit oneigenlijk gebruik aangepakt?*
- e) *Indien het land gastouderbureau kent wat zijn dan de taken van het gastouderbureau? Bestaat er een kassiersfunctie? Is er een minimum aantal uren voor begeleiding of bemiddeling?*

1.3 Leeswijzer

De rapportage is als volgt opgebouwd. Na de beschrijving van onze onderzoeks aanpak in hoofdstuk 2 geven we in hoofdstuk 3 een overzicht van de beleidscontext per land. Vervolgens bespreken we in hoofdstuk 4 de resultaten voor alle landen die zijn meegenomen in de studie, langs de drie kernthema's van de beleidsuitvoering:

- a) Het waarborgen van de veiligheid van kinderen. Hierbij gaat het om het voorkomen van seksueel misbruik en fysieke en psychische kindermishandeling, en het voorkomen van gezondheidsrisico's door een onveilige omgeving.
- b) Het waarborgen tegen fraude, ofwel het voorkomen van misbruik en oneigenlijk gebruik van financiële vergoedingen.
- c) Het zorgdragen voor de wettelijk vereiste (pedagogische) kwaliteit van de geboden opvang.

In hoofdstuk 5 volgen dan de conclusies voor elk van deze drie beleidsterreinen toegespitst op de twee hoofdvragen van het onderzoek.

2 Onderzoeksmethode

Om gegevens te verzamelen over de kinderopvang, en met name de gastouderopvang in de zes geselecteerde landen, is in de eerste plaats een uitgebreide literatuurstudie/deskresearch uitgevoerd. Als basis voor deze zoektocht hebben we een overzichtsmatrix met indicatoren opgesteld. Deze is vervolgens per land gevuld. Ter aanvulling hebben we informatie ingewonnen bij experts in elk land. In dit hoofdstuk vindt u een beschrijving van de aanpak en methode voor de uitgevoerde inventarisaties.

2.1 Overzichtsmatrix

Op basis van de hoofd- en deelvragen voor het onderzoek is een matrix opgesteld voor de per land te verzamelen gegevens of indicatoren. De hoofdcategorieën in de matrix zijn:

1. Wet- en regelgeving
2. Beleidsmiddelen voor kwaliteitsborging
3. Beschrijvende kenmerken: omvang van deelname, type gebruik, pedagogische kwaliteit
4. De pedagogische context voor de gastouderopvang
5. De arbeidsvoorwaardelijke context
6. De rol van de overheid
7. Recente ontwikkelingen, trends, discussiethema's en voorgenomen beleidswijzigingen
8. Good practices

Elke hoofdcategorie bestaat uit verschillende subthema's. Op basis daarvan hebben we verder gezocht naar informatie over de organisatie en regelgeving voor gastouderopvang en gastouderbureaus. Waar dat relevant was, is ook informatie verzameld over de kinderopvang in het algemeen.

2.2 Zoekstrategieën en selectie van informatiebronnen

Elk van de drie onderzoekers heeft voor twee landen de dataverzameling uitgevoerd, respectievelijk: België en Denemarken, Duitsland en Zwitserland, Verenigd Koninkrijk en Frankrijk. De projectleider heeft bovendien dezelfde matrix ingevuld voor de gastouderopvang in Nederland.

Per land is in de eerste plaats gezocht naar de typen kinderopvang die voorkomen en naar de termen voor gastouders in de betreffende taal, zoals *onthaalouders* in het Vlaams, *dagplejere* in

het Deens, *Tagesmütter* in het Duits¹⁰, *childminders* in het Engels en *l'assistants maternels* in het Frans.

Vervolgens is informatie verzameld over wet- en regelgeving in de verschillende landen. Via bijvoorbeeld google en google scholar¹¹ is gezocht naar relevante bronnen met behulp van combinaties van zoektermen die aansluiten bij de indicatoren in de matrix, zoals: gastouder(s), kinderopvang, diploma-eisen, gastouder(bureau), registratie, kwaliteitseisen kinderopvang, toezicht en handhaving etc. Naast de feitelijke bronnen voor de wet- en regelgeving en cijfermatige gegevens, is ook wetenschappelijk onderzoek over bijvoorbeeld pedagogische kwaliteit opgenomen in de dataverzameling. Bovendien zijn publicaties van brancheorganisaties en landelijke verenigingen voor gastouder(bureaus) geraadpleegd om zicht te krijgen op trends en discussies, of bijvoorbeeld de arbeidsvoorwaarden van gastouders. De 'sneeuwbalmethode' zette de onderzoekers via literatuurlijsten of bronvermeldingen in de ene publicatie (of website) vaak weer op het spoor van voor ons doel (nog) interessante(re) informatie. Een belangrijk aandachtspunt was het destilleren van de meest betrouwbare en meest recente bronnen, en het oplossen van soms tegenstrijdigheden in de gevonden informatie.

Naast de informatie per land, hebben we ook gezocht naar internationale, vergelijkende studies over kinderopvang of gastouderopvang in verschillende (Europese) landen. Recent zijn enkele van dergelijke studies uitgevoerd, onder andere in opdracht van de Europese Commissie¹² en¹³, ter informatie aan het Ministerie van Onderwijs in het Verenigd Koninkrijk¹⁴, of op eigen initiatief door een internationale groep onderzoekers.¹⁵

Er is veel te vinden, maar de beschikbare onderzoekstijd was beperkt. De twee hoofdvragen van deze studie, die beide betrekking hebben op de gastouderopvang als specifieke vorm van kinderopvang, vormden zowel de leidraad als de begrenzing voor onze zoektocht. Het digitale spoorwerk maakte het echter mogelijk om de matrices al grotendeels te vullen.

2.3 Geraadpleegde experts

Buitenlandse experts

De volgende stap in het onderzoek was een ronde langs experts in de verschillende landen. In tabel 2.1 geven we een overzicht van degenen van wie wij informatie hebben ontvangen, met daarbij de instelling waarvoor zij werkzaam zijn.

10 Inmiddels leren contacten met buitenlandse experts dat ook deze termen soms aan verandering onderhevig zijn. Zo wordt in 'wetenschappelijk' Duitsland tegenwoordig ook gesproken over *Tagespflegepersonen* (TPP), terwijl de Vlaamse onthaalouders sinds de invoering van de nieuwe wet Kinderopvang per 1 april 2014 eigenlijk officieel *kinderbegeleider in de gezinsopvang* zijn.

11 Google scholar ontsluit wetenschappelijke publicaties. Via de digitale bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam waren voor de onderzoekers veel van deze wetenschappelijke publicaties langs deze weg onmiddellijk beschikbaar.

12 Plantenga & Remery, 2009

13 CoRe, 2011

14 Department for Education, 2013

15 Davis e.a., 2012

Tabel 2.1 Overzicht van geraadpleegde buitenlandse experts

Land	Contactpersoon
België	Sandra van der Mespel Coördinator projecten met betrekking tot de sector van de gezinsopvang (equivalent van Nederlandse gastouderopvang) van VBJK (Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen). http://www.vbjk.be/nl/over-vbjk (Gent)
Denemarken	Anne Kjaer Olsen Director of projects voor het Department of early childhood education, van het Danish Evaluation Institute (EVA). http://english.eva.dk (Kopenhagen)
Duitsland	Nina Weimann-Sandig Wetenschappelijke medewerker van het kinderopvang programma bij het Duitse Jeugd Instituut (DJI). http://www.dji.de (München)
Frankrijk	Dr. Catherine Bouve Onderzoeker verbonden aan CERLIS (Universiteit van Parijs), en lid van het onderzoeksnetwerk REEFI (Recherche Éducation Enfance Familles Institutions). Haar werk richt zich op de ontwikkelingen op het gebied van de sociologie van het jonge kind (politiek, praktijk, instellingen, overige actoren van de kindertijd). http://www.editions-harmattan.fr/index.asp?navig=auteurs&obj=artiste&no=3875 (Parijs)
Verenigd Koninkrijk	Rosalyn Harper (i.s.m. collega's) Principal Research Officer bij het Department for Education Afdeling CSENS: Research and Analysis (Childcare, Special Needs and Children's Services Strategy.) (Londen)
Zwitserland	Nadine Hoch Lid van de Raad van bestuur van Kibesuisse (Verband Kinderbetreuung Schweiz), de brancheorganisatie kinderopvang van Zwitserland. http://www.kibesuisse.ch/ (Zürich)

Aan deze experts hebben we vier (typen) vragen voorgelegd:

- 1) Controlevragen: als bronnen elkaar tegenspraken, of als de onderzoekers niet 100% zeker waren over de juiste interpretatie, is de betreffende informatie voorgelegd met de vraag 'klopt het dat ...?'
- 2) Aanvullende vragen: als via de deskresearch geen resultaten waren gevonden over een bepaalde indicator uit de matrix, hebben we de experts gevraagd de ontbrekende informatie aan te vullen. Ook is altijd gevraagd of de experts ons nog konden verwijzen naar recente wetenschappelijke of praktijkgerichte literatuur.
- 3) Een vraag om een kort de belangrijkste tendensen en actuele discussiethema's te schetsen.
- 4) Een vraag om voorbeelden te noemen van waardevolle aspecten van de gastouderopvang en/of kinderopvang in het eigen land (voorbeelden van good practices)

In de meeste gevallen verliep het contact via e-mail. Met de expert uit België is tevens een uitgebreid telefonisch interview gehouden.

Nederlandse experts

In de laatste fase van het onderzoek hebben we de belangrijkste resultaten gepresenteerd aan de opdrachtgever en een aantal Nederlandse experts op het gebied van de gastouderopvang. Het belangrijkste doel daarvan was nogmaals een check uit te voeren op de verzamelde gegevens. Daarnaast gaf deze presentatie gelegenheid voor reflectie op de opbrengsten van het onderzoek en hun betekenis voor de Nederlandse situatie.

Deelnemers aan de klankbordgroep waren:

- Mw. Hélène Arons (Brancheorganisatie Kinderopvang)
- Dhr. Gjalt Jellesma (BOinK)
- Mw. Constance Jacobson (VGOB, Nigos)
- Mw. Willeke van der Werf (directie Kinderopvang, SZW)
- Mw. Carlijn Janus (directie Kinderopvang, SZW)
- Mw. Belkiz Tucus-Kara (directie Kinderopvang, SZW)
- Dhr. Tobias van Schendel (directie Kinderopvang, SZW)
- Dhr. Sebastiaan Dekkers (Algemeen directeur 4Kids)
- Dhr Piet van den Reijen, mw Carola Bodenstaff en dhr Nick Roestenburg (Brancheorganisatie Kinderopvang).

Van alle betrokkenen ontvingen wij tevens schriftelijke aanvullingen op de conceptversie van deze rapportage.

3 Resultaten I: Beleidscontext per land

We presenteren de resultaten van deze studie in drie hoofdstukken. In dit hoofdstuk geven we een korte beschrijving per land van de 'beleidscontext' van de kinderopvang. In hoofdstuk 4 vergelijken we de landen op de drie beleidsfuncties: waarborgen voor veiligheid, maatregelen tegen fraude en de zorg voor pedagogische kwaliteit. Tot slot bevat hoofdstuk 5 een overzicht van 'good practices' die mogelijk interessante aanknopingspunten bieden voor het beleid in Nederland.

In dit hoofdstuk bespreken we voor elk land de volgende thema's:

- de typen kinderopvang die worden aangeboden (en de bijbehorende benamingen)
- de leerplichtleeftijd
- de rol van de overheid in de gastouderopvang/kinderopvang
- de arbeidspositie van gastouders
- de aanwezigheid en rol van gastouderbureaus of vergelijkbare organisaties
- de belangrijkste trends en beleidsvoornemens

We starten met een korte schets van de beleidscontext van de gastouderopvang in Nederland, en bespreken daarna achtereenvolgens het beleid in België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland.

3.1 Nederland

Termen en typen kinderopvang

In Nederland bestaan verschillende typen kinderopvang, die allemaal vallen onder de Wet Kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen (2005):

- kinderdagverblijven (0 - 4 jaar)¹⁶
- buitenschoolse opvang (4 -13 jaar)
- peuterspeelzalen (2-4 jaar)
- gastouderopvang (0-13 jaar).

De drie eerstgenoemde vormen van kinderopvang vinden plaats op een locatie voor kinderopvang. Gastouderopvang kan plaatsvinden in de woning van de gastouder of in de

¹⁶ In de wetgeving is geen leeftijdsgrens opgenomen voor de verschillende typen kinderopvang. De leeftijden geven de meest gangbare praktijk aan. Ouders kunnen kinderopvangtoeslag aanvragen totdat het kind naar het voortgezet onderwijs gaat.

woning van de vraagouder. Gastouders verzorgen kinderopvang door tussenkomst van een geregistreerd gastouderbureau.

Sinds de invoering van de Wet Ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie (Wet OKE) in 2010 geldt dat al deze kinderopvangvoorzieningen de verplichting hebben bij te dragen aan de verzorging, opvoeding en ontwikkeling van kinderen.

Alle vormen van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk moeten voldoen aan de kwaliteitseisen die genoemd staan in de Wet Kinderopvang en kwaliteitseisen Peuterspeelzalen art. 1.50 (kinderopvang) en art 2.5 (peuterspeelzalen). In het Convenant kinderopvang en peuterspeelzalen hebben betrokkenen deze artikelen uitgewerkt in kwaliteitsregels. Het gaat dan onder andere om bepalingen over: veiligheid en gezondheid, pedagogisch beleid en pedagogische praktijk, over een voor de kinderen geschikte ruimte en over de opleidingseisen voor beroepskrachten. Elke kinderopvangorganisatie moet beschikken over een pedagogisch plan waarin de eigen professionals een uitwerking geven van de wijze waarop de organisatie aan deze kwaliteitsregels tegemoetkomt. Dit pedagogisch plan vormt, samen met de kwaliteitsregels, de basis voor de toetsing door de GGD.¹⁷ Deze kwaliteitseis geldt ook voor de gastouderbureaus, op basis van het Besluit Kwaliteit kinderopvang en peuterspeelzalen (artikelen 11 en 16).

Voor kinderen die dat nodig hebben, zijn er programma's beschikbaar voor Voor- en Vroegschoolse educatie (VVE).¹⁸ Deze VVE valt onder het ministerie van OCW en mag worden gegeven op kinderdagverblijven en peuterspeelzalen (voorschools) en basisscholen in de eerste jaren (vroegschool). De eisen aan VVE zijn onderdeel van de Wet op het Primair Onderwijs (art. 165 t/m168) en worden als regel integraal opgenomen in kinderopvang en peuterspeelzalen, die dan VVE kinderdagverblijven en VVE peuterspeelzalen worden genoemd. Deze eisen zijn aanvullend op de eisen van groepsgrootte en opleiding van de pedagogisch medewerkers. De kinderdagverblijven en peuterspeelzalen die hieraan voldoen krijgen een aparte vermelding 'VVE' in het LRKP.

Er zijn ook peuterspeelzalen bij scholen en peuterspeelzalen die door gemeenten volledig met VVE middelen worden gefinancierd. Dat gebeurt met name in de grote steden waar veel kinderen met een (taal)achterstand zijn. Deze peuterspeelzalen worden 'voorscholen' genoemd. Ook hierop zijn zowel de kwaliteitseisen van de Wet kinderopvang als de aanvullende VVE-eisen uit de Wet Primair Onderwijs van toepassing. Ook deze voorscholen staan geregistreerd in het LRKP als peuterspeelzaal met VVE. Het VVE programma wordt expliciet aangemerkt als educatie. Er zijn op dit moment nog geen officieel door het ministerie van OCW erkende, of in het LRKP geregistreerde, VVE- programma's voor gebruik in gastouderopvang en BSO.

Leeftijd leerplicht

Kinderen in Nederland mogen naar de basisschool op de dag dat zij vier jaar worden. Het is algemeen gebruik om dat ook te doen. Volgens artikel 3 van de Leerplichtwet zijn kinderen overigens pas vanaf hun vijfde jaar leerplichtig. "De verplichting om te zorgen dat een jongere als leerling van een school is ingeschreven, begint op de eerste schooldag van de maand volgende op die waarin de jongere de leeftijd van vijf jaar bereikt ..."

¹⁷ Er is tevens een reeks pedagogische kaders beschikbaar waarin theoretische en praktijkinzichten zijn beschreven als richtlijn voor de verschillende typen kinderopvang (Singer & Kleerekoper, 2009; Schreuder e.a., 2011; Van Keulen & Singer, 2012; Boogaard e.a., 2013)

¹⁸ Er zijn verschillende VVE-programma's beschikbaar.

Rol van de overheid

De landelijke overheid zet de beleidslijnen uit voor het terrein van de kinderopvang. Het gehele palet aan kinderopvang valt onder het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). De programma's voor VVE zijn de verantwoordelijkheid van het ministerie van Onderwijs Cultuur & Wetenschap (OCW). Ouders die gebruik maken van geregistreerde kinderopvang kunnen in aanmerking komen voor een Kinderopvangtoeslag. Op landelijk niveau stimuleert de overheid kwaliteitsverbetering in de kinderopvang, grotendeels gebeurt dat via het Bureau Kwaliteit Kinderopvang (BKK).

De meeste kinderopvanginstellingen en een deel van de peuterspeelzalen zijn particuliere ondernemingen, met of zonder winstoogmerk. Een groot deel van die instellingen is aangesloten bij de Brancheorganisatie Kinderopvang. De Brancheorganisatie zelf geeft op haar website aan: *“Ruim 1100 kinderopvangorganisaties in Nederland zijn lid bij Brancheorganisatie Kinderopvang. Zij vertegenwoordigen 80 procent van de omzet in de kinderopvang.”*¹⁹

De sector zelf is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de kinderopvang. Lokale overheden (gemeenten) zien erop toe dat de kwaliteitsbepalingen uit de Wet kinderopvang worden nageleefd. De uitvoering van dat toezicht wordt door de Inspectie van het Onderwijs verricht. De handhaving gebeurt door de Gemeentelijk Gezondheidsdienst (GGD) die onder andere rapporteert aan de Inspectie van het Onderwijs.

De gemeente beoordeelt de aanvragen voor inschrijving in het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen (LRKP) van nieuwe kindercentra, gastouderbureaus, gastouders en peuterspeelzalen. Als de aanvraag compleet is, geeft de gemeente de GGD opdracht voor inspectie. De GGD controleert dan of de organisatie voldoet aan alle landelijke kwaliteitseisen. Aandachtspunten daarbij zijn onder andere de geschiktheid van de ruimtes (blijkend uit een Risico-Inventarisatie en -Evaluatie, ofwel: de RIE), de aanwezigheid van een pedagogisch beleidsplan, de bevoegdheden en kwalificaties van de beroepskrachten, en het beschikken over een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG). Bij gastouderopvang geldt deze laatste eis overigens ook voor de volwassen huisgenoten van de gastouder. Pas na deze inspectie kan een organisatie of gastouder ingeschreven worden in het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen (LRKP). De GGD-inspecteur stelt na het bezoek een inspectierapport op. De kinderopvangorganisatie moet het rapport plaatsen op de eigen website of op een andere manier toegankelijk maken voor ouders. Ook wordt dit rapport gepubliceerd in het LRKP.²⁰

Typering arbeidsvoorwaarden gastouders

Gelet op hun arbeidspositie zijn er verschillende typen gastouders. Het belangrijkste verschil hangt samen met de vraag of er sprake is van een dienstverband.²¹ Gastouderopvang is mogelijk in de woning van de gastouder of in de woning van een vraagouder:

a. Opvang in de woning van de gastouder

Wanneer de gastouderopvang plaatsvindt in de woning van de gastouder wordt doorgaans gewerkt met een overeenkomst van opdracht (ovo) tussen de gastouder (opdrachtnemer) en de vraagouder (opdrachtgever). Het gastouderbureau is geen partij bij deze overeenkomst van opdracht. In het geval de opvang plaatsvindt in de woning van de gastouder bepaalt de gastouder hoe de opvang verloopt en wordt de opvang op de wijze die de gastouder voorstaat ingericht. De gastouder kan de opvang van het gastkind eventueel combineren met eigen

19 <http://www.kinderopvang.nl/over-ons/organisatie/> (geraadpleegd 4-7-2014)

20 Wet kinderopvang en peuterspeelzalen, artikel 1.61 - 1.63

21 Er is gestreefd naar een beknopte weergave van 'de grote lijn'. Zie voor meer gedetailleerde informatie: Kalsbeek e.a. (2012). Dienstverlening aan huis: wie betaalt de rekening. Advies commissie Dienstverlening aan huis.

werkzaamheden in haar huishouden en/of de zorg voor haar eigen kinderen. Daardoor is er in die situatie in het algemeen geen gezagsrelatie tussen vraagouder en gastouder.²²

b. Opvang in de woning van de vraagouder

Wanneer de opvang plaatsvindt in de woning van de vraagouder is er in de meeste gevallen sprake van een gezagsrelatie tussen de vraagouder en de gastouder. *“Omdat deze zijn werkzaamheden verricht in het huis van de afnemer, gebruik makend van middelen die door deze ter beschikking worden gesteld, zal de instructiebevoegdheid van de ouder veel sterker zijn en al snel tot de aanwezigheid van een arbeidsovereenkomst leiden.(...) Indien deze ‘gastouders aan huis’ op minder dan vier dagen werkzaam zijn bij de cliënt, vallen zij onder de Regeling dienstverlening aan huis’.*²³ De Belastingdienst heeft in 2011 aangegeven dat in deze situatie in de meeste gevallen een arbeidsovereenkomst tussen de gastouder (werknemer) en de vraagouder (werkgever) verplicht is. Indien aan de vereisten van de regeling dienstverlening aan huis wordt voldaan, worden de werkgeversverplichtingen versoepeld. In het laatste geval hoeft de werkgever (vraagouder) geen loonbelasting en sociale premies (loonheffing) af te dragen en zijn er geen administratieve verplichtingen.

Aanwezigheid en rol gastouderbureaus

In Nederland moeten gastouders ingeschreven staan bij een geregistreerd gastouderbureau, volgens artikel 1.1 van de Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen. In alle andere gevallen is er geen sprake van gastouderopvang in juridische zin.²⁴ Er zijn inmiddels ruim 700 gastouderbureaus actief in Nederland, van heel klein (met slechts een of enkele ingeschreven gastouders) tot enorm groot (meer dan 1000 ingeschreven gastouders). Een houder van een gastouderbureau draagt volgens de wet zorg voor *“een verantwoorde uitvoering van de werkzaamheden van het bureau, waaronder wordt verstaan: (a) het tot stand brengen en begeleiden van gastouderopvang die bijdraagt aan een goede en gezonde ontwikkeling van het kind in een veilige en gezonde omgeving; (b) het doorgeleiden van de betalingen van ouders aan gastouders.”*²⁵

Gastouderbureaus zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van de opvang van hun gastouders. Zij moeten volgens de Regeling Kwaliteit kinderopvang en peuterspeelzalen (m.n. artikel 11 en 12) 2012, o.a. ervoor zorgdragen dat:

- er bij elke voorziening voor gastouderopvang een originele, door de bemiddelingsmedewerker en de gastouder ondertekende, versie aanwezig is van de inventarisatie van de veiligheids- en gezondheidsrisico's (RIE)
- dat de groepssamenstelling per gastouder voldoet aan de wettelijke voorwaarden
- zij de gastouder minimaal 16 uur begeleiding en bemiddeling bieden op jaarbasis
- het bureau goed bereikbaar is voor gastouder en vraagouder²⁶
- zij de betalingen tussen vraagouders en gastouders beheren en inzichtelijk maken (de kassiersfunctie)²⁷

22 Wel is het zo dat de beoordeling door de belastingdienst of er sprake is van arbeidsovereenkomst altijd geschiedt aan de hand van de feiten en omstandigheden.

23 Advies commissie Dienstverlening aan huis (2014), p7.

24 Zoals een oppas, au pair of nanny. De term 'nanny' is niet beschermd en wordt op verschillende manieren gebruikt: naast de nanny in de klassieke betekenis van iemand die de volledige verzorging en opvoeding van kinderen op zich neemt, zijn er ook geregistreerde gastouders-aan-huis die zich nanny noemen en gastouders-aan-huis die een specifieke nanny-opleiding hebben gevolgd. In het beroepsonderwijs is een 'nanny-keuzemodule' op SPW4-niveau in ontwikkeling.

25 Wko, artikel 149, lid 3: http://wetten.overheid.nl/BWBR0017017/Hoofdstuk1/geldigheidsdatum_11-07-2014

26 http://wetten.overheid.nl/BWBR0031613/geldigheidsdatum_11-07-2014#Paragraaf3

27 Zie hiervoor: http://wetten.overheid.nl/BWBR0017252/geldigheidsdatum_06-06-2014#Paragraaf5 en http://wetten.overheid.nl/BWBR0017252/geldigheidsdatum_06-06-2014#Paragraaf5a

- zij beschikken over een pedagogisch beleidsplan en een protocol kindermishandeling
- en dat er een oudercommissie en een klachtenregeling is.

De bemiddelingsmedewerkers van een gastouderbureau beschikken over een beroepskwalificatie.²⁸ Zij leggen minimaal twee bezoeken per jaar af bij de gastouder op de opvanglocatie in het kader van begeleiding en bemiddeling, hebben gesprekken rond de bemiddeling van kinderen met vraagouders en gastouders, en voeren samen met de gastouder de risico-inventarisatie uit.

Trends en beleidsvoornemens

Belangrijke aandachtspunten voor de minister van Sociale zaken en Werkgelegenheid, als het gaat om de kinderopvang, zijn: verbetering van de kwaliteit en van het toezicht en de handhaving.²⁹ De Brancheorganisatie Kinderopvang heeft een toekomstvisie op de gastouderopvang ontwikkeld –en brengt deze momenteel in praktijk- waarin kwaliteitsverbetering een belangrijk onderdeel vormt.³⁰

Tegelijk met deze vergelijkende studie naar de gastouderopvang in Europa, laat het Ministerie van SZW momenteel een wetenschappelijk gefundeerd meetinstrument voor de beoordeling van de pedagogische kwaliteit van de gastouderopvang ontwikkelen en valideren. Doel daarvan is uitvoering van een landelijke kwaliteitspeiling van de gastouderopvang. Eerder zijn al dergelijke kwaliteitspeilingen uitgevoerd in de kinderdagopvang (zie o.a. De Kruif e.a., 2009; Fukkink e.a. 2012) en de buitenschoolse opvang (Boogaard & Van Daalen-Kapteijns, 2012). Ook wordt een landelijk vragenlijstonderzoek gehouden om de Nederlandse gastouders beter in beeld te krijgen. Beide projecten worden uitgevoerd in een samenwerkingsverband van het Nederlands Consortium Kinderopvang (NCKO) en het Kohnstamm Instituut.

3.2 België

Voor deze studie hebben we ons, om redenen van praktische haalbaarheid, beperkt tot voorbeelden uit Vlaanderen.

Termen en typen kinderopvang

Van de kinderen tussen 0 en 3 jaar, bezoekt ongeveer 50% de kinderopvang³¹ voor gemiddeld ongeveer 25 uur per week (2,5 tot 3 dagen).³² Met ingang van 1 april 2014 geldt in België een nieuwe kinderopvangwet: *het Decreet Kinderopvang van Baby's en Peuters*. Ten opzichte van de eerdere praktijk is een vereenvoudiging ingevoerd in de termen en typen kinderopvang die worden aangeboden.³³ In het nieuwe decreet is sprake van een driedeling: 1. Groepsopvang (in een kindcentrum), 2. Gezinsopvang (door gastouders) en 3. Opvang aan huis (bij het kind thuis). Daarvóór was het kinderopvanglandschap ingewikkelder met enerzijds 'groepsopvang' tegenover 'gezinsopvang' en anderzijds 'erkende/gesubsidieerde kinderopvang' tegenover 'zelfstandige kinderopvang (met attest van toezicht)' en 'enkel gemelde kinderopvang'.

Ook de benamingen voor de beroepsgroep zijn veranderd: de vroegere 'onthaalouders' heten nu allemaal *kinderbegeleider in de gezinsopvang*, ongeacht of zij zijn aangesloten bij een dienst voor onthaalouders of werken als 'zelfstandige onthaalouder'. Parallel daaraan is de nieuwe

28 <http://www.kennisnetwerkgestouderopvang.nl/wp-content/uploads/2012/03/Kwalificatie-eis-bemiddelingsmedewerker-2012.pdf>, geraadpleegd op 13 augustus 2014.

29 Tweede Kamer, vergaderjaar 2013-2014, 31 322, nr. 225

30 <http://www.ikzoekeengastouder.nl/wp-content/uploads/2014/01/Kwaliteit-Gastouderopvang-visiedocument.pdf>

31 Vlas, 2013: p6

32 Hedeboom, 2011: p22

33 Zie hiervoor met name: <http://www.kindengezin.be/kinderopvang/nieuw-decreet>

benaming voor pedagogisch medewerkers in kindercentra nu *kinderbegeleider in de groepsopvang*. Overigens wordt de term ‘onthalouder’ in de dagelijkse praktijk ook nog gebruikt.

Met de nieuwe wetgeving zijn de kwalificatie-eisen voor de gezins- en groepsopvang gelijkgetrokken. Voor beide typen kinderbegeleiders geldt dat zij moeten beschikken over een diploma kindzorg: een kwalificatie op basis van een 1-jarige beroepsopleiding na het 18^e jaar. Deze eis geldt voor de startende gastouders, en er geldt een ruime overgangsperiode van 10 jaar.³⁴ Degenen die in de afgelopen vijf jaar minstens drie jaar hebben gewerkt als gastouder, zijn vrijgesteld van de nieuwe kwalificatie-eisen.³⁵

De verplichting voor startende gastouders om een kennismakingsscholing te volgen is al ingegaan. Wie niet voldoet aan de kwalificatie-eis volgt een module van 40 uur, wie wel voldoet volgt 20 uur verplichte scholing.³⁶ *“Deze verplichting vloeit voort uit de ervaring dat erg veel onthalouders erg snel weer bleken af te haken (binnen 6 maanden tot 1 jaar) omdat zij vooraf onvoldoende zicht hadden op de inhoud van de job, de combinatie met het eigen gezin, het isolement en daarnaast de mogelijke inkomsten overschatten: er is geen vast inkomen, de maandelijkse verdiensten zijn enorm variabel blijkt uit VBJK- onderzoek onder stoppende onthalouders. Dat afhaken is voor niemand goed, de insteek van de kennismakingsscholing is om dat te voorkomen.”*³⁷

De scholing voor gastouders wordt verzorgd door de centra voor volwassenonderwijs. Het gaat om een beperkt traject waarin de focus ligt op:

- Bewustmaken van wat er bij het beroep van gastouders komt kijken
- Begeleiding bij het in kaart brengen van de impact op de persoonlijke situatie
- Inzicht in de organisatorische en financiële aspecten van het werk.³⁸

Leeftijd leerplicht

Kinderen in Vlaanderen zijn leerplichtig vanaf 1 september in het jaar waarin zij zes jaar worden. Maar zij kunnen vanaf 2,5 jaar naar de kleuterschool. Vrijwel alle kinderen (99%) gaan daar vanaf ongeveer hun 3^e jaar ook daadwerkelijk heen.³⁹

Rol van de overheid

Kinderopvang in Vlaanderen valt onder verantwoordelijkheid van het Agentschap Kind en Gezin, een instelling van de Vlaamse overheid met als opdracht *“om actief bij te dragen tot het welzijn van jonge kinderen en hun gezinnen door dienstverlening op de beleidsvelden preventieve gezinsondersteuning, kinderopvang en adoptie.”*⁴⁰

34 “Je hebt tijd tot 1 april 2024 om te voldoen aan de kwalificatie voor de kinderbegeleider. Als je als starter gebruik maakt van deze overgangsmaatregel, dan moet je bij de aanvraag van de vergunning een attest hebben, waaruit blijkt dat de kinderbegeleider de module ‘werken in de kinderopvang’ van 20 uren gevolgd heeft. Deze module geeft inzicht in veiligheidsaspecten, pedagogische aspecten en samenwerkingsaspecten.” Zie:

<http://www.kindengezin.be/img/starter-gezinsopvang.pdf>; p12, geraadpleegd 11 juli 2014.

35 Zie o.a. <http://www.kindengezin.be/img/overzicht-overgangsbepalingen.pdf>

36 <http://www.kindengezin.be/img/starter-gezinsopvang.pdf>, p13-14; geraadpleegd 11 juli 2014.

37 Persoonlijke communicatie met Sandra van der Mespel (VBJK: Vernieuwingen in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen), 6 mei 2014

38 Idem

39 OECD, 2013; p3

40 www.kindengezin.be, geraadpleegd op 4 april 2014.

Als het gaat om de kinderopvang is Kind en Gezin verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid van de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. De opdracht daarbij luidt dat Kind en Gezin:

- de kinderopvang stimuleert en ondersteunt, en toeziet op de kwaliteit
- zelf geen kinderopvang organiseert, en dus geen werkgever is van voorzieningen of onthaalouders
- een attest van toezicht of een erkenning geeft aan de opvang
- de subsidies uitbetaalt aan de opvang
- het beschikbaar budget van de Vlaamse overheid verdeelt voor het uitbreiden van het opvangaanbod

De overheid formuleert drie achterliggende doelen voor de kinderopvang. Ten eerste heeft kinderopvang een economische functie: het stelt ouders in staat om te gaan werken en voor een inkomen te zorgen. Bovendien biedt de sector zelf werkgelegenheid aan een groot aantal mensen. Ten tweede is er de sociale functie: “kinderopvang kan de uitsluiting van kansengroepen (zowel de kinderen als ouders) tegengaan en hun integratie helpen bevorderen.” Ten derde hecht de overheid belang aan de pedagogische functie van kinderopvang omdat goede kinderopvang jonge kinderen verzorging en geborgenheid biedt, hun fysieke en psychische ontwikkeling stimuleert en omdat zij er andere kinderen ontmoeten en leren om respectvol met elkaar om te gaan.⁴¹

De *financiële rol van de overheid* bestaat uit een inkomensgerelateerde tegemoetkoming in de kosten van kinderopvang voor ouders. Verder verstrekt de overheid (via Kind en Gezin) subsidies aan erkende groepsopvang. Erkende kinderbegeleiders in de gezinsopvang ontvangen subsidie via hun onthaaldienst. Ook de zelfstandige kinderopvanginstellingen ontvangen subsidie van de overheid, maar die is niet op hetzelfde niveau als voor de erkende opvang via Kind en Gezin. Er zijn zelfstandige gastouders die eigen prijsafspraken maken met de ouders, maar een deel van de zelfstandige gastouders berekent een inkomensgerelateerde opvangprijs aan de ouders en ontvangt daarnaast een aanvullende overheidssubsidie.

Typering (financiële) arbeidssituatie gastouders

Onthaalouders/kinderbegeleiders gezinsopvang ontvangen een ‘belastingvrije kostenvergoeding’. Deze wordt aan hen betaald door de ‘organisator gezinsopvang’ (*degene die de organisatie opneemt en een ondernemingsnummer heeft, voorheen: dienst voor onthaalouders*). De kostenvergoeding voor de onthaalouders bestaat uit de bijdrage van de ouders en een subsidie. Ingewikkeld is dat er – ook onder het nieuwe decreet – verschillende financieringssystemen naast elkaar bestaan:

1. Voor onthaalouders aangesloten bij een organisator gezinsopvang: ouders betalen een inkomensafhankelijke bijdrage tussen 1 en 24 euro per dag. De rest wordt bijgelegd via subsidie die de onthaaldienst ontvangt en doorbetaalt aan de onthaalouders. Voor de berekeningen hanteren de diensten eigen beleid en afspraken. Sommige diensten rekenen met halve dagen, andere ook met kwartdagen.
2. Zelfstandige onthaalouders maken eigen prijsafspraken met ouders.
3. Er zijn ook zelfstandige onthaalouders die inkomensgerelateerde opvangprijzen berekenen en daarnaast aanvullende subsidie ontvangen. Zie verder www.kindengezin.be

⁴¹ <http://www.kindengezin.be/over-kind-en-gezin/wat-doen-we/kinderopvang/>, geraadpleegd op 4 april en op 11 juli 2014.

Onder de oude regeling gold – voor een deel van de vergoeding – een voorwaarde van minimaal 12 uur scholing per jaar. Die regeling is nu vervangen door de voorwaarde dat de organisator nagaat welke scholing nodig is, en voorziet in een passend aanbod.⁴² Voor kinderen met speciale zorg, buitenschoolse opvang en flexibele opvang blijven aparte vergoedingen bestaan.⁴³

Misbruik of oneigenlijk gebruik

“De kinderopvang werkt volledig met aanbods subsidiëring en dat maakt misbruik eigenlijk onmogelijk,” stelt Sandra de Mespel van VBJK. Er zijn haar geen verhalen bekend over misbruik noch over mogelijkheden daarvoor. Met het nieuwe decreet zijn er bovendien duidelijke eisen en is er sprake van eenvormigheid (dezelfde eisen) voor alle vormen van kinderopvang. Ouders kunnen opvangkosten in mindering brengen op hun belasting, maximaal €11.20 per kind, per dag. Zij ontvangen daartoe in april/mei een attest van de opvanginstelling met de betaalde kosten.⁴⁴

Aanwezigheid en rol gastouderbureaus

De ‘diensten voor onthaalouders’ hebben taken die vergelijkbaar zijn met die van de Nederlandse gastouderbureaus. Zij vervullen een functie als het gaat om betalingen en in de ondersteuning van de kinderbegeleiders op alle aspecten van het beroep, zoals het aantal kindplaatsen, de infrastructuur, veiligheid en gezondheid, de omgang met kinderen en gezinnen, het organisatorisch management en de samenwerking met Kind en Gezin en met het Lokaal Loket Kinderopvang. Ook de zorg voor goede pedagogische kwaliteit en scholing valt onder de verantwoordelijkheid van de ‘organisator gezinsopvang’: *“Elke organisator zorgt ten laatste op 1 april 2016 voor pedagogische ondersteuning: ofwel via een schriftelijke overeenkomst met een – door Kind en Gezin – erkende pedagogische ondersteuningsorganisatie, ofwel via een erkenning van de eigen organisatie als een pedagogische ondersteuningsorganisatie.”*⁴⁵

Deze voorwaarden gelden voor alle organisatoren van gezinsopvang, ook voor de organisatoren van zelfstandige gezinsopvang. Die organisator kán dezelfde persoon zijn als de verantwoordelijke en de kinderbegeleider, maar heeft dus – naast het begeleiden van de kinderen – ook de zorg voor de betaling en ondersteuning van de kinderbegeleiders. De zelfstandige onthaalouder kan echter niet zichzelf begeleiden. Zij/hij moet kunnen aantonen dat zij bij een erkende externe organisatie beroep doet op pedagogische ondersteuning. De zelfstandige gastouders zijn overigens een kleine groep binnen de totale groep. Zij zijn meer geïsoleerd en moeilijk te bereiken. De tendens is dat veel van de zelfstandige gastouders zich aan het oriënteren zijn op aansluiting bij een onthaaldienst, onder andere vanwege de eisen ten aanzien van scholing.⁴⁶

Trends en beleidsvoornemens

Het nieuwe decreet Kinderopvang van Baby’s en Peuters is een belangrijke en zeer recente wijziging in het beleid. Voor veel herzieningen geldt een overgangperiode waarin de kinderopvangorganisaties tijd krijgen om aan nieuwe eisen te gaan voldoen. Uiteindelijk moet het hele decreet definitief zijn ingevoerd op 1 april 2020.

42 Kind & Gezin, Decreet Kinderopvang, infosessie diensten voor onthaalouders (PP), 22 nov 2013, dia 77.

43 Persoonlijke communicatie Sandra van der Mespel (VBJK) op 6 mei 2014

44 Persoonlijke communicatie Sandra van der Mespel op 6 mei 2014

45 Kind & Gezin, Decreet Kinderopvang, infosessie diensten voor onthaalouders (PP), 22 nov 2013, dia 32

46 Persoonlijke communicatie met Sandra van der Mespel (VBJK), 6 mei 2014

In samenwerking met de vakbond van werknemers uit alle sectoren van Zorg, Welzijn en Cultuur (LBC-NVK) en de sociale partners heeft de overheid een werknemersstatuut opgesteld voor gastouders, dat per 1 januari 2015 zal starten als proefproject. Doel is om na te gaan of het mogelijk is de gastouders niet alleen een onkostenvergoeding te bieden maar in plaats daarvan een wettelijk minimumloon, vakantiegeld en een ziektekostenverzekering, een werkloosheidsvergoeding en een volwaardig pensioen.⁴⁷ Er zijn echter nog veel praktische vragen, stelt Sandra van der Mespel: *“Dat het inhoudelijk wenselijk zou zijn is duidelijk, maar de betaalbaarheid staat ter discussie, onder meer omdat onthaalouders veel langere werkdagen maken dan in andere jobs gebruikelijk is.”*

Er zijn nog niet echt doorgaande lijnen als het gaat om educatie en opvoeding blijkt uit de ervaringen van Sandra van der Mespel. Zij constateert echter wel een groeiend bewustzijn bij de betrokkenen dat het belangrijk is om daar meer op in te zetten. Bijvoorbeeld de crèches zijn bezig met de begeleiding om de overgang naar de kleuterschool goed te laten verlopen. Van vergaande samenwerking of wederzijdse betrokkenheid van leerkrachten en kinderbegeleiders is nog geen sprake, constateert Van der Mespel. Haar indruk is dat: *“dit onder andere moeilijk blijft doordat de kinderopvang wordt gezien als ‘het kleine broertje/zusje’ en omdat de kinderbegeleiders zich te veel opstellen als de mindere experts. Er is wel een voorbeeld in Gent waar leerkrachten en kinderbegeleiders gezamenlijk vorming volgen.”*

Ook de ‘split system-constructie’ waarin de kinderopvang valt onder het ministerie van Welzijn, en de scholen onder het ministerie van Onderwijs, maakt het lastig om naar elkaar toe te groeien. Wel worden daartoe momenteel initiatieven genomen door het concept ‘edu-care’ in beide velden in te bouwen. De kennis vanuit de kinderopvang komt op die manier ook terecht in het onderwijs, waar bijvoorbeeld een bekend probleem rond de instroom van de 2,5 tot 3 jarigen is dat leerkrachten weinig aandacht hebben voor de verzorgende aspecten van het omgaan met jonge kinderen: een hoekje om even te slapen of rusten wordt nogal eens vergeten in de kleuterscholen, zindelijkheid zien leerkrachten als verantwoordelijkheid van ouders en niet als taak van het onderwijs.⁴⁸

Een belangrijke trend is verder de dynamiek rond professionalisering van de gastouders. Het decreet is daarin een eerste – verrassende maar zeer positieve – stap: iedereen die werkt in de groeps- en gezinsopvang moet dezelfde kwalificaties hebben. De onthaalouderacademie werkt toe naar een cursus voor het behalen van een volledig kwalificatiebewijs. Vijf jaar geleden was zo’n kwalificatie-eis nog lang niet algemeen geaccepteerd, nu is er veel meer consensus over het feit dat kinderbegeleider in de gezinsopvang een beroep is. Dat is alleen al zichtbaar in de gebruikte terminologie: van in de jaren ’80 ‘opvangmoeders’, naar ‘onthaalouders’ en nu naar ‘kinderbegeleiders’.

Dat er meer aandacht komt voor professionalisering komt mede doordat de sector onder druk staat: sinds 10 jaar daalt het aantal gastouders en die daling zet zich voort. Gastouders verzorgen echter een groot deel van de kinderopvang in Vlaanderen (ongeveer de helft nu) en bij daling van het aanbod ontstaat er een tekort aan kindplaatsen. VBJK gaat ervan uit dat de gezinsopvang niet meer zo groot zal worden als in de jaren 1980-2000, maar vindt het wel van belang om een duurzame toekomst voor de gastouders na te streven. Gastouders zullen nodig blijven om te kunnen voldoen aan de kinderopvangvraag van ouders.

47 <http://www.onthaalouders.be/LBC-NVK%20zorgt%20met%20eerste%20stap%20invoering%20werknemersstatuut%20onthaalouders%20voor%20doorbraak> (geraadpleegd op: 4 april 2014)

48 Persoonlijke communicatie met Sandra van der Mespel op 6 mei 2014

Er is bij de Vlaamse overheid geen negatief beeld, noch zijn er grote zorgen over de kwaliteit van de gastouders, al erkent men natuurlijk dat iemand die alleen werkt met een groepje kinderen meer geïsoleerd is, en dat dat risico's met zich meebrengt.⁴⁹

3.3 Denemarken

Termen en typen kinderopvang

In Denemarken bestaan de volgende vormen van kinderopvang:

- **Vuggestue:** kinderdagverblijf 0-3 jaar
- **Dagpleje:** gastouderopvang 6 mnd - 3 jaar
- **Børnehave:** kinderdagverblijf 2½ of 3 jaar - 6 jaar
- **Aldersintegreret (of integreret institution):** kindercentrum 0-6 jaar, met soms uitloop tot 10 jaar
- **Fritidshjem:** buitenschoolse opvang buiten de school, vanaf 6 jaar
- **SPO (skolefritidsordning):** buitenschoolse opvang in de school, vanaf 6 jaar⁵⁰

In Denemarken hebben ouders gezamenlijk recht op 52 weken verlof bij de geboorte van een kind. Dit is als volgt opgebouwd: de moeder heeft recht op vier weken verlof vóór, en veertien weken ná de bevalling. De vader heeft recht op twee weken verlof volgend op de geboorte van het kind. De overige 32 weken kunnen ouders onderling verdelen volgens bepaalde regels. Er is een uitkering of een financiële regeling met de werkgever tijdens de verlofperiode: *“Vanwege deze verlofregels komt een kind meestal pas vanaf negen maanden tot één jaar in de kinderopvang terecht”*.⁵¹

Van de kinderen van 1 en 2 jaar bezocht 90,9% de kinderopvang, daarvan ging zo'n 30% naar een gastouder. Er is sinds 2005 sprake van een daling van het aandeel van de gastouderopvang, tegenover een toename van deelname aan opvang in kinderdagverblijven. Het is gebruikelijk dat kinderen vijf dagen per week (gemiddeld 30 uur) naar de kinderopvang gaan, daarin is geen verschil tussen kinderdagverblijven of gastouderopvang.⁵²

Leeftijd leerplicht

De overgrote meerderheid van de kinderen (92%) gaat op 3-jarige leeftijd naar de kleuterschool (*Børnehave* wordt ook wel vertaald als 'voorschool').⁵³ Er geldt een leerplicht in Denemarken voor kinderen vanaf 6 jaar, dan starten zij in groep 0 van het basisonderwijs.

Rol van de overheid

Kinderopvang valt in Denemarken onder de wet Kinderopvang (The Childminding Act) die in 2007 van kracht is geworden. De afdelingen Sociale zaken van de gemeentelijke overheden zijn verantwoordelijk voor de kinderopvangcentra in hun gemeenten en houden toezicht.⁵⁴

De wet garandeert de beschikbaarheid van een kinderopvangplek voor iedere ouder die dat wil, voor kinderen vanaf 26 weken tot de schoolleeftijd.⁵⁵ Opvang en educatie van jonge kinderen maken deel uit van het stelsel van sociale voorzieningen. Het grootste deel van het aanbod aan kinderopvang en educatie is openbaar (vanuit de overheid), het overige aanbod komt van non-profit organisaties of van particuliere ondernemers of individuen. Denemarken heeft, vergeleken

49 Persoonlijke communicatie met Sandra van der Mespel op 6 mei 2014

50 Nøhr, 2009

51 Nøhr 2009, p2

52 Persoonlijke correspondentie, Anne Kjaer Olson 8 en 9 mei 2014

53 DfE, 2013

54 FOA, 2009

55 DfE, 2013, p35 & p58.

met andere Europese landen, een hoog percentage werkende moeders met jonge kinderen (86%).⁵⁶

Als er geen kinderopvang beschikbaar is vanuit het gemeentelijk aanbod, kunnen ouders onder dezelfde financieringsvoorwaarden een plek krijgen in een particuliere instelling. Ouders die zelf een voorkeur hebben voor een particuliere aanbieder komen onder bepaalde voorwaarden in aanmerking voor financiële compensatie, bijvoorbeeld als het kind in aanmerking komt voor juist dat type voorziening. Ouders met lage inkomens komen in aanmerking voor een extra bijdrage in de kosten voor deelname aan de kinderopvang. Er zijn overigens wel verschillen in de kosten die ouders betalen voor kinderopvang afhankelijk van de gemeente en de kinderopvangvoorzieningen.⁵⁷

De lokale autoriteiten zijn verplicht om formeel toezicht te houden op de uitvoering van de gastouderopvang. De gemeentelijk inspecteurs (*dagplejepædagogerne*) doen daarvoor zowel aangekondigde als onaangekondigde controles thuis bij de gastouder en tijdens de speelgroepbijeenkomsten. De gemeenten voeren ook de monitoring en kwaliteitsbeoordelingen uit, en houden toezicht op de kinderopvangorganisaties op basis van een openbaar beoordelingskader (framework), in 57% van de gemeenten gebeurt dat op basis van voor deze controles vastgestelde richtlijnen. Zo'n 63% van de gemeenten geeft aan dat de gastouders zes tot tien maal per jaar worden bezocht door een inspecteur (supervisor), 13% van de gemeenten hanteert 11 tot 15 bezoeken per jaar als maatstaf en 24% gaat uit van 1 tot 5 bezoeken per jaar.⁵⁸

Het is verplicht om te werken op basis van een pedagogisch leerplan/curriculum. In sommige gemeenten is dateen centraal geschreven leerplan, dat geldt voor alle gastouders. In andere gemeentes is er een gemeenschappelijk curriculum voor een deel van de gastouders, of kunnen individuele gastouders hun eigen leerplan schrijven. De gemeentelijke inspecteurs (*dagplejepædagogerne*) spelen een belangrijke rol in het ondersteunen van gastouders bij het werken met het pedagogisch leerplan.⁵⁹

Typering arbeidsvoorwaarden gastouders

De grote meerderheid van de gastouders is in dienst van de gemeente. Er zijn enkele particuliere ondernemers en zelfstandigen (2%).⁶⁰ Gastouders hebben recht op zes weken vakantie per jaar, met doorbetaling van het salaris. Ook bij ziekte, zwangerschapsverlof en de eerste en tweede dag 'zorgverlof' bij ziekte van het eigen kind wordt het salaris volledig doorbetaald. Pensioenrechten zijn 12,6% van het salaris. Een volledige werkweek van een gastouder is 48 uur (overige banen in Denemarken 37 uur), met een maximum van 11 uur per dag.⁶¹

Aanwezigheid en rol gastouderbureaus

Er zijn in Denemarken geen gastouderbureaus. De afdeling sociale zaken van de gemeente is verantwoordelijk voor toezicht, plaatsing en voldoende aanbod van passende kinderopvang. De rol van de gemeentelijke inspecteurs lijkt enigszins vergelijkbaar met die van de bemiddelingsmedewerkers van het gastouderbureau in de Nederlandse situatie, maar de mate en

56 Plantenga & Remery, 2009, p49

57 Plantenga & Remery, 2009, p47

58 Persoonlijke correspondentie, Anne Kjaer Olson 8 en 9 mei 2014. Zij verwijst naar onderzoek uitgevoerd door het 'Danmarks Evalueringsinstitut' (EVA): Kvalitet i dagplejen, EVA, 2011.

59 Persoonlijke correspondentie, Anne Kjaer Olson 8 en 9 mei 2014.

60 FOA, 2009, p20

61 FOA, 2009, p12

inhoudelijke invulling van het contact tussen de gastouder en de gemeentelijke inspecteur is in meeste gevallen breder en veel intensiever dan in Nederland. Deze inspecteurs hebben een opleiding van 3,5 jaar gevolgd als ‘voor- en vroegschoolleerkracht’ (early childhood teacher).⁶² Een gemeentelijk inspecteur bezoekt de woning van de toekomstige gastouders minstens twee maal voordat de gastouder in dienst treedt. Partner en kinderen moeten bij minimaal een van deze bezoeken aanwezig zijn. Het gezin moet instemmen met en begrip tonen voor het feit dat de woning een werkplek wordt, en dat ook andere ouders de dagelijkse leefruimte tussen binnenkomen. Het gezin moet zich er ook van bewust zijn dat sommige van de gastkinderen van niet-Deense origine kunnen zijn.⁶³

De rol van de inspecteur houdt verder in dat hij of zij regelmatig tijdens de opvang in de woning van de gastouder of op de speelgroeplocatie controleert of de gastouder naar behoren voor de kinderen zorgt. De gemeentelijke inspecteurs adviseren de gastouders over hun dagelijkse werkzaamheden met het oog op positieve ervaringen van de kinderen en een goede relatie tussen ouders en gastouder. De inspectie wordt aangevuld via groepsbijeenkomsten en andere gezamenlijke informatiekanalen voor gastouders en ouders.⁶⁴

De gemeentelijke inspecteurs zijn ook verantwoordelijk voor:

- in dienstneming en ontslag van de gastouders
- supervisie/toezicht, ondersteuning en inspectie van de gastouders via huisbezoeken (minimaal eens of twee maal per maand)
- bezoeken met de ouders aan de gastouder voordat het kind wordt geplaatst om de ouders te informeren en ervoor te zorgen dat het kind een goede start kan maken in de opvang
- het zicht houden op de lichamelijke en sociale ontwikkeling van de kinderen
- de ondersteuning van de gastouders in de behoeften voor succesvolle kinderopvang, zoals speelgoed, kinderwagens en luiers
- het organiseren van excursies/uitstapjes en activiteiten.

Trends en beleidsvoornemens

Een nieuwe trend is de oprichting van ‘vervangende kinderopvangcentra’ waar twee tot vier gastouders in dienst genomen worden om de groepen van afwezige gastouders waar te nemen. Onderhandelingen tussen de vakbonden en de gemeenten hebben geleid tot enkele zeer goed gekwalificeerde vervangende kindercentra. Het lijkt erop dat deze aanpak de toekomst is voor het vervangen van gastouders.⁶⁵ Er is wel discussie over het werken in een kinderopvangcentrum omdat dat minder ‘huiselijk’ is.

Het aantal plaatsen in de gemeentelijke gastouderopvang zal hoogstwaarschijnlijk nog verder afnemen in de komende jaren.⁶⁶

Op het gebied van scholing voor gastouders, pleit de FOA (de vakbond voor handel en arbeid waarbij een groot deel van de gastouders is aangesloten) voor verplichte introductiecursussen voor gastouders. Zij onderhandelen bovendien met de Deense Vereniging van Gemeenten over het verplichten van introductie-, basis- en vervolgcursussen.⁶⁷

62 DfE, 2013, p75

63 FOA, 2009, p8

64 FOA, 2009, p13

65 FOA, 2009

66 Persoonlijke correspondentie met Anne Kjaer Olsen, EVA, 8 en 9 mei 2014.

67 FOA, 2009, p14.

3.4 Duitsland

In Duitsland valt de gastouderopvang sinds 1991 onder het Sociaal Wetboek: Kinder- und Jugendhilfe (SGB VIII), maar voor de uitvoering is veel geregeld per Bundesland (deelstaat). Bepaalde getallen en gegevens kunnen daarom verschillend zijn voor de verschillende deelstaten.

Termen en typen kinderopvang

Sinds 1 augustus 2013 heeft elk kind (totdat het vier jaar wordt) recht op kinderopvang in de kinderdagopvang of gastouderopvang, ook als de ouders niet werken, studeren of werkzoekend zijn.⁶⁸ Er worden in Duitsland meerdere vormen van kinderopvang aangeboden, voor drie leeftijdsgroepen:

- **Kindertageseinrichtungen** (ook wel **Krippe** of **Kita**): voor kinderen van 0-3 jaar
- **Kindergarten**: voor kinderen van 3-6 jaar
- **Schulhorten**: voor kinderen van 6-14 jaar⁶⁹

Daarnaast kunnen kinderen ook kleinschaliger worden opgevangen in de:

- **Kindertagespflege**, de gastouderopvang (voor kinderen in de leeftijd van 0-14 jaar). Deze opvang kan plaatsvinden in het huishouden van de vraagouders, in het huishouden van de gastouder of op een andere locatie.

Een specifieke vorm van gastouderopvang is slechts in sommige deelstaten mogelijk:

- **Grosstagespflege**: gastouders die samenwerken waarbij zij samen meer dan vijf kinderen mogen opvangen.⁷⁰

In Duitsland zijn er twee typen gastouders: degenen die in dienst zijn bij het **Jugendamt** (*öffentlich geförderte Kindertagespflege*) en degenen die in dienst zijn bij de vraagouders (*privat finanzierte Kindertagespflege*).⁷¹

Van de kinderen jonger dan drie jaar bezoekt 68% een vorm van kinderopvang. Bij de drie- tot acht- jarigen ligt het percentage op 23%. Als zij naar een gastouder gaan is dat gemiddeld genomen vier dagen per week, gedurende ruim zes uur per dag, volgens de gegevens van het **Statistisches Bundesamt** over 2013.

Leeftijd leerplicht

De leeftijd waarop kinderen leerplichtig zijn is niet landelijk vastgesteld, maar verschilt per deelstaat. Over het algemeen zijn kinderen leerplichtig vanaf de eerste schoolperiode nadat zij zes jaar zijn geworden. Echter, in sommige deelstaten gaan kinderen al vanaf vijf jaar naar school, in andere deelstaten pas vanaf zeven jaar.⁷²

Rol van de overheid

Kinderopvang in Duitsland valt onder het Ministerie voor Familie, Senioren, Vrouwen en Jeugd. Dit ministerie heeft als opdracht "**om vorm te geven aan gezinsondersteuning, zich in te zetten voor het behartigen van familiebelangen en om betere voorwaarden te scheppen voor een**

68 http://www.handbuch-kindertagespflege.de/1_wegweiser_zur_kindertagespflege/12_gesetzliche_grundlagen/121_sgb_viii_das_bundesgesetz/dok/7.php, geraadpleegd 7 juni 2014.

69 http://www.xn--frhechancen-uhb.de/informationen_fuer/eltern/kinderbetreuung_in_deutschland/dok/55.php, geraadpleegd op 9 januari 2014.

70 http://www.handbuchkindertagespflege.de/3_wissenswertes_fuer_tagesmuetter/32_formen_der_kindertagespflege/dok/58.php, geraadpleegd op 9 januari 2014

71 http://www.handbuch-kindertagespflege.de/1_wegweiser_zur_kindertagespflege/14_finanzierung_der_kindertagespflege/141_oeffentlich_gefoerderte_kindertagespflege/dok/15.php, geraadpleegd op 9 januari 2014.

72 <http://www.kmk.org/bildung-schule/allgemeine-bildung/schulpflicht.html>, geraadpleegd op 1 april 2014).

evenwichtiger rolverdeling in de verantwoordelijkheden van het ouderschap tussen vaders en moeders."⁷³

Het ministerie heeft een online handboek gepubliceerd voor de gastouderopvang: *Handbuch Kindertagespflege*. Hierin wordt beschreven wat gastouderopvang biedt. Het handboek informeert over de verschillende vormen van gastouderopvang en ook worden wettelijke eisen en financiële vraagstukken besproken. Omdat gastouderopvang niet landelijk geregeld is maar per deelstaat is het vooral de lokale overheid die via het *Jugendamt* de gastouderopvang regelt, controleert en financiert.⁷⁴

Typering arbeidsvoorwaarden gastouders

Gastouders die werkzaam zijn in de *öffentlich geförderte Kindertagespflege* zijn in dienst van het *Jugendamt*, een gemeentelijke dienst voor jeugdbeleid en de uitvoering daarvan. De hoogte van het salaris van gastouders wordt door het (lokale) *Jugendamt* bepaald, of is in sommige gevallen door de deelstaat vastgelegd. Hierbij wordt gekeken naar het aantal uren dat de gastouder opvangt, naar het aantal kinderen dat zij opvangen, en naar eventuele (speciale) behoeften van de opgevangen kinderen. Daar bovenop ontvangen deze gastouders vanuit de openbare middelen van het *Jugendamt* een financiële bijdrage voor de onderhoudskosten van een kind (zoals verzorging, verbruikskosten voor huur, water en stroom, speelgoed en reiskosten). Zij krijgen ook een tegemoetkoming in eventuele scholingskosten als gastouder, en een vergoeding voor een ongevallenverzekering, ziekte- en zorgverzekering en pensioenverzekering.⁷⁵

Gastouders die in dienst zijn bij de vraagouders, de *privat finanzierte Kindertagespflege*, stellen samen met de vraagouders een contract op en spreken dus ook zelf een prijs af. In dit contract moeten in ieder geval de afspraken over de volgende zaken benoemd zijn: opvang-, opvoedings- en onderwijsdoelen, tijd en plaats van de opvang, vergoedingen, betaalmogelijkheden, ziekteregeling, vakantieregeling, aansprakelijkheid en verzekeringen, beëindiging van de opvangovereenkomst en zwijgplicht.

Aanwezigheid en rol gastouderbureaus

Het *Jugendamt* zorgt voor vakinhoudelijk advies en begeleiding van gastouders en regelt ook de kwalificatie van gastouders door het aanbieden van verdiepingscursussen. Zowel ouders als gastouders hebben recht op advies over kinderopvang.

Het *Jugendamt* bemiddelt tussen vraagouders en gastouders. Vanuit de vraag van ouders maakt de bemiddelaar een voorselectie van geschikte gastouders, vervolgens legt zij het contact en ondersteunt zij, indien nodig, bij het afstemmen van individuele behoeften. De afspraken tussen ouders en gastouders worden schriftelijk vastgelegd in een 'zorgcontract'. Het *Jugendamt* bepaalt de kosten van de opvang en de hoogte van de bijdrage van de vraagouders voor de opvang. Inschrijving bij het *Jugendamt* is niet verplicht voor gastouders, maar de geraadpleegde expert geeft aan dat vrijwel iedere gastouder dat wél doet⁷⁶. Het *Jugendamt* kan eigen bemiddelaars inzetten, maar ook de bemiddeling overdragen aan een lokale vereniging. Deze gastouderverenigingen zijn dan voor die regio het aanspreekpunt voor zowel de vraagouders als voor de gastouders.⁷⁷

73 <http://www.bmfsfj.de/BMFSFJ/ministerium.html>, geraadpleegd op 10 mei 2014.

74 <http://www.handbuch-kindertagespflege.de/allgemein/dok/1.php>, geraadpleegd op 9 januari 2014.

75 [http://www.handbuch-](http://www.handbuch-kindertagespflege.de/1_wegweiser_zur_kindertagespflege/14_finanzierung_der_kindertagespflege/141_oeffentlich_gefoerderte_kindertagespflege/dok/15.php)

[kindertagespflege.de/1_wegweiser_zur_kindertagespflege/14_finanzierung_der_kindertagespflege/141_oeffentlich_gefoerderte_kindertagespflege/dok/15.php](http://www.handbuch-kindertagespflege.de/1_wegweiser_zur_kindertagespflege/14_finanzierung_der_kindertagespflege/141_oeffentlich_gefoerderte_kindertagespflege/dok/15.php), geraadpleegd op 15 januari 2014.

76 Persoonlijke communicatie Nina Weimann-Sandig, mei 2014

77 [http://www.handbuch-](http://www.handbuch-kindertagespflege.de/3_wissenswertes_fuer_tagesmuetter/31_grundlagen_fuer_die_taetigkeit_einer_tagesmutter/dok/57.php)

[kindertagespflege.de/3_wissenswertes_fuer_tagesmuetter/31_grundlagen_fuer_die_taetigkeit_einer_tagesmutter/dok/57.php](http://www.handbuch-kindertagespflege.de/3_wissenswertes_fuer_tagesmuetter/31_grundlagen_fuer_die_taetigkeit_einer_tagesmutter/dok/57.php), geraadpleegd op 9 januari 2014.

Het *Jugendamt* bepaalt of gastouders geschikt zijn en geeft hiervoor *Pflegeerlaubnis* uit, een officiële erkenning als gastouder. Hiervoor moeten gastouders aan een aantal voorwaarden voldoen:

- een geloofwaardige motivatie voor het opvangen, scholen en opvoeden van kinderen, ervaring en plezier in de omgang met kinderen, liefdevol contact met kinderen en het niet gebruiken van lichamelijk en psychisch geweld.
- persoonlijk kenmerken: lichamelijke en psychische belastbaarheid, betrouwbaarheid, verantwoordelijkheidsgevoel, samenwerkingsvermogen en stabiliteit
- professionele kenmerken: bereidheid om zich actief te verdiepen in vak kennis, om een professioneel profiel te ontwikkelen en om samen te werken met vakkundige begeleiders, met andere vormen van kinderopvang en met andere gastouders
- ruimtelijke eisen: uitsluiten van potentiële risico's in de ruimtelijke en in de sociale omgeving: veiligheid, hygiëne, voldoende plaats voor spelen, bewegen, rusten, om zich terug te trekken, een aangename atmosfeer, ontwikkelingsstimulerend speel materiaal en de aanwezigheid van speelplaatsen of speelveldjes.

Een *Pflegeerlaubnis* is vijf jaar geldig en wordt afgegeven na een persoonlijk gesprek, een huisbezoek en na het overhandigen van de benodigde documenten.⁷⁸

Trends en beleidsvoornemens

Het Ministerie voor Familie, Senioren, Vrouwen en Jeugd ziet het als een belangrijke opgave om goede kinderopvang voor alle kinderen in Duitsland te realiseren. Doelstellingen zijn zowel zorg, opvoeding en ontwikkeling van kinderen, als de verenigbaarheid voor ouders van arbeid en gezin. De gastouderopvang zien zij hierin een centrale rol spelen, als meest flexibele en kleinschalige vorm van opvang. Het ministerie ondersteunt de uitbreiding van kinderopvang voor kinderen jonger dan drie jaar tot 2014 met 5,4 miljard euro (vanuit het ESF-programma 2007-2013). Daarna wordt er jaarlijks 845 miljoen euro geïnvesteerd om een goede kwaliteit van kinderdagverblijven te verzekeren.⁷⁹

Volgens de expert in Duitsland zie je de laatste jaren vooral een trend in het ontstaan van *Grosstagespflege*. Steeds meer deelstaten staan deze vorm van gastouderopvang toe. Ook ziet zij dat steeds meer gastouders met een vaste aanstelling aan het werk gaan. Hierin zit echter nog wel veel discrepantie tussen wat het arbeidsrecht voorschrijft en hoe het dagelijkse werk van de gastouder eruit ziet.⁸⁰ De discrepantie betreft dan onder andere de mate van flexibiliteit van de begin- en eindtijden van de opvang, namelijk aangepast aan de behoeften van de vraagouders. Verder is ook de regeling voor opbouw van pensioenrechten nog in ontwikkeling.

3.5 Frankrijk

Termen en typen kinderopvang

Er zijn in Frankrijk veel verschillende soorten kinderopvang beschikbaar, zowel in de publieke als private sector.

⁷⁸ http://www.handbuch-kindertagespflege.de/3_wissenswertes_fuer_tagesmuetter/34_erlaubnis_zur_kindertagespflege/dok/18.php, geraadpleegd op 9 januari 2014.

⁷⁹ Voor een nadere indicatie van de besteding van deze middelen zie: <http://www.bmfsfj.de/BMFSFJ/Kinder-und-Jugend/kinderbetreuung.html>, geraadpleegd op 1 april 2014. Voor verdere informatie over het ESF-programma: http://www.esf.de/portal/generator/5674/programm__kindertagespflege.html

⁸⁰ Persoonlijke correspondentie met Nina Weimann-Sandig, juni 2014.

Groepsopvang (collectieve opvang):

- **crèche, micro- crèche of garderie:** kinderopvang of voorschool voor kinderen vanaf 3 maanden tot 3 jaar
- **halte garderie:** deeltijdopvang voor kinderen van 3 maanden tot 6 jaar van moeders die niet werken, zodat deze moeders een periode zonder hun kinderen kunnen zijn (meestal wordt twee ochtenden/middagen in de week aangeboden).
- **jardin d'enfants:** opvang voor kinderen van 2 tot 6 jaar die niet of deels naar school gaan
- **multi- accueil:** verschillende soorten opvang zijn aan elkaar gekoppeld. Dit kunnen bijvoorbeeld een halte garderie en een crèche zijn, of een plek waar zowel fulltime als parttime opvang wordt aangeboden.
- **accueil parental:** groepsopvang beheerd door een vereniging van ouders, waarbij ouders soms ook kunnen deelnemen aan de opvang. De vorm van de opvang verschilt per instelling.

Gastouderopvang/familieopvang:

- **assistante maternelle:** een persoon die tegen vergoeding (en niet permanent) in haar huis minderjarige kinderen opvangt.
- **maison d'assistant(e) maternel(le) (MAM):** Gastouders mogen kinderen ook opvangen in een ander huis, c.q. op een andere locatie. In een MAM kunnen maximaal vier gastouders tegelijk, ieder maximaal vier kinderen opvangen. Deze gastouderopvang kan niet plaatsvinden in het huis van een van de kinderen.⁸¹
- **crèche familial:** gastouderopvang in het huis van één van de kinderen. De gastouder heeft geen arbeidsovereenkomst met de ouders, maar wordt betaald vanuit een kinderopvangcentrum.
- **garde á domicile/garde partagée:** opvang van een of meer kinderen in het huis van de ouders. Het is ook mogelijk dat twee families samen iemand in dienst nemen, waarbij de kinderen afwisselend in het huis van de eigen ouders of in dat van de andere familie worden opgevangen.

Buitenschoolse opvang:

- **accueils de loisirs:** opvang tijdens de lunchpauze, voor en/of na school, voornamelijk voor kinderen van 6 jaar of ouder. Hier vindt vooral vrijetijdsbesteding plaats, maar er kan ook huiswerk gemaakt worden, bijvoorbeeld in een **garderie** (buitenschoolse opvang), **centre de loisirs périscolaire** (centrum voor vrijetijdsbesteding) of **centre aéré** (recreatiecentrum).

Onderwijs:

- **école maternelle,** de voorschool, waar kinderen vanaf hun derde naartoe gaan (ook tweejarigen kunnen hier soms naartoe). École maternelle is gratis in de publieke sector (12% is privé).⁸²

81 <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?idArticle=LEGIARTI000006797850&idSectionTA=LEGISCTA000006157646&cidTexte=LEGITEXT000006074069&dateTexte=20140211>, geraadpleegd 11 februari 2014

<http://www.mon-enfant.fr/web/guest/modes-garde/maisons-assmat/>, geraadpleegd 11 februari 2014
persoonlijke correspondentie met Catherine Bouve, 18 mei 2014.

82 Rayna, S. (2010).

http://www.totsandco.org/uploads/7/9/9/8/7998048/halte_garderie.pdf, geraadpleegd 10 april 2014.

<http://www.mon-enfant.fr/web/guest/modes-garde/structures-accueil/accueil-creche-familiale>, geraadpleegd 1 april 2014

<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F21370.xhtml#N10076>, geraadpleegd 2 april 2014;

<http://www.mon-enfant.fr/web/guest/modes-garde/presentation>, geraadpleegd 2 april 2014;

<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F2068.xhtml> geraadpleegd 1 april 2014;

http://www.drees.sante.gouv.fr/IMG/pdf/def_modes_accueil_er803.pdf geraadpleegd 10 april 2014.

In 2006 ging ongeveer 93% van de kinderen naar een formele vorm van kinderopvang, waarvan ongeveer 13% meer dan 30 uur per week. Op dat moment maakte ook ongeveer 27% gebruik van informele opvang, waarvan ongeveer 3% meer dan 30 uur per week. De gastouderopvang viel in 2006 onder de informele kinderopvang.⁸³

Leeftijd leerplicht

Een kind is leerplichtig vanaf de leeftijd van zes jaar, maar vrijwel alle kinderen gaan vanaf hun derde jaar naar een école maternelle, die over het algemeen verbonden is aan een basisschool.⁸⁴

Rol van de overheid

De gastouderopvang is een privéaangelegenheid en de nationale overheid of de gemeenten zijn dan ook niet verantwoordelijk voor het aanbod van voldoende kinderopvangplaatsen. De overheid is wel verantwoordelijk voor 'l'école maternelle' (kleuterschool), waarbij de gemeente moet zorgen voor het onderhoud aan de lokalen en de organisatie van buitenschoolse recreatie.⁸⁵

Een gastouder moet worden goedgekeurd door de voorzitter van de Algemene Raad en wordt gecontroleerd door de lokale PMI (*La Protection maternelle et infantile*), een regionale organisatie van de overheid die de gezondheid van kinderen controleert (een soort consultatiebureau of Centrum voor Jeugd en Gezin).

De controle door PMI wordt uitgevoerd door een professional, bijvoorbeeld een kinderverpleegkundige, maatschappelijk werker, psycholoog of een arts. De controle bestaat uit individuele gesprekken, een bezoek aan het huis van de gastouder en een ontmoeting met de echtgenoot van de gastouder. Een PMI kan zelf strengere of minder strenge regels opstellen, maar zij kijkt voornamelijk of een gastouder over de vaardigheden en capaciteiten beschikt om te garanderen dat zij tegemoet kan komen aan de fysieke, intellectuele en emotionele eisen die het opvangen van kinderen stelt. Het is noodzakelijk dat een gastouder over een eigen huis beschikt, gezond is (blijkend uit medisch onderzoek en bepaalde vaccinaties) en een goede beheersing van het Frans heeft. Rekening houdend met de opleiding die de gastouder gaat volgen, moet zij kennis hebben van de belangrijkste fasen van ontwikkeling van kinderen en haar behoeften, de maaltijdbehoeften van een kind passend bij de leeftijd, dagelijkse hygiëne (handenwassen) en gezondheid (belangrijke kinderziekten zoals oververhitting en astma, omgaan met geneesmiddelen, risico's van passief roken). Ook wordt de motivatie van een gastouder beoordeeld en wordt gecontroleerd of het huis geschikt is en het huis het fysieke welzijn en de veiligheid van kinderen garandeert. Hiervoor wordt gelet op de hygiëne van de ruimtes, het meubilair waarvan de kinderen gebruik gaan maken en het ontoegankelijk zijn voor giftige stoffen. Bovendien mag er geen hond aanwezig zijn uit categorie 1 of 2 en worden de vaccinaties van dieren gecontroleerd. Voor vervoer van kinderen in een eigen voertuig moeten gastouders schriftelijke toestemming hebben van ouders en is een specifieke voertuigverzekering verplicht. Ook moeten gastouders toestemming hebben van de burgemeester om het huis te gebruiken voor gastouderopvang. Als aan de voorwaarden wordt voldaan ontvangt de gastouder een accreditatie voor professionele status als gastouder. Op het certificaat van goedkeuring staat het type woning waarin de opvang is toegestaan, de

83 Plantenga, J., & Remery, C. (2009).

84 <http://www.education.gouv.fr/cid162/les-grands-principes.html/>, geraadpleegd 10 februari 2014.

85 Persoonlijke communicatie met Catherine Bouve, 18 mei 2014.

opvangtijden die zijn toegestaan (per dag, parttime, na school) en het aantal en de leeftijd van de kinderen die opgevangen mogen worden.⁸⁶

Na de goedkeuring moet de gastouder een opleiding volgen van 120 uur die wordt georganiseerd en betaald door het departement. Na 60 uur van de opleiding te hebben gevolgd mag het eerste kind worden opgevangen. Binnen twee jaar na de eerste opvang moeten de resterende 60 uur opleiding worden voltooid. Er is geen minimumopleidingsniveau om de opleiding tot gastouder te mogen volgen, maar er kan wel vrijstelling voor deze opleiding worden gegeven wanneer een gastouder beschikt over bepaalde diploma's.⁸⁷

Gastouders zijn verplicht bepaalde informatie aan de PMI door te geven, zoals een verhuizing of de geboorte van een kind. Ook kunnen gastouders bij de PMI terecht voor advies of informatie. PMI is ook betrokken bij de inspectie van gastouders en controleert of nog steeds wordt voldaan aan de eisen voor goedkeuring. Een gastouder moet elke vijf jaar de accreditatie vernieuwen. De procedure is dezelfde als die om gastouder te worden. De bezoekfrequentie van de PMI is afhankelijk van de eisen, de observaties door PMI, de doelen die met een gastouder zijn afgesproken, de vragen van ouders etc.. Daarnaast kan een PMI op elk moment een gastouder controleren, zonder de datum en tijd van het bezoek aan te kondigen.⁸⁸

Ouders betalen een inkomensafhankelijke bijdrage, waarbij de prijs afhangt van de soort opvang waarvan gebruik wordt gemaakt. Als een familie een inkomen heeft dat twee keer zo hoog ligt als het minimuminkomen, is gastouderopvang de goedkoopste oplossing. Wanneer het inkomen lager is, is collectieve opvang het goedkoopst. Vanaf de leeftijd van twee jaar kan een kind gratis naar een école maternelle.⁸⁹

Typering arbeidsvoorwaarden gastouders

90% van de gastouders is zelfstandig en heeft een contract met de vraagouders. Een gastouder kan ook betaald worden door een crèche familiale (de werkgever is dan de gemeente) of bij een MAM. Gastouders worden sinds 2004 als werknemers gezien en kunnen bijvoorbeeld contracten van onbepaalde duur en een bruto uurloon salaris hebben. Ook vallen zij onder de algemene regeling van de sociale zekerheid, waardoor zij profiteren van de regelingen omtrent ziekte, zwangerschap en ouderdom. Ook hebben zij recht op betaalde vakantiedagen.⁹⁰

86 <http://www.mon-enfant.fr/web/guest/modes-garde/assistantes-maternelles>, geraadpleegd 3 februari 2014;
<http://www.onisep.fr/Ressources/Univers-Metier/Metiers/assistant-e-maternelle>, geraadpleegd 3 februari 2014;
<http://www.assistante-maternelle.biz/assistante-maternelle/devenir-assistante-maternelle/devenir-nourrice-agree-2.html>,
geraadpleegd 4 februari 2014;

<http://www.assistante-maternelle.biz/assistante-maternelle/devenir-assistante-maternelle/comment-devenir-assistante-maternelle-3.html>, geraadpleegd 4 februari 2014;

<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F798.xhtml>, geraadpleegd 17 februari 2014;

Ministère du Travail, des Relations sociales, de la Famille, de la Solidarité et de la Ville, Secrétariat d'État chargé de la Famille et de la Solidarité (2009);

<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F798.xhtml>, geraadpleegd 17 februari 2014;

<http://www.assistante-maternelle.biz/assistante-maternelle/devenir-assistante-maternelle/devenir-assistante-maternelle-1.html>, geraadpleegd 4 februari 2014;

Rayna, S. (2010).

87 <http://www.mon-enfant.fr/web/guest/modes-garde/assistantes-maternelles>, geraadpleegd 3 februari 2014;

<http://www.onisep.fr/Ressources/Univers-Metier/Metiers/assistant-e-maternelle>, geraadpleegd 3 februari 2014;

<http://allopmi.fr/info/agrement-et-controle-des-assistantes-maternelles-par-la-pmi.html>, geraadpleegd 8 mei 2014;

Rayna, S. (2010).

88 <http://allopmi.fr/info/agrement-et-controle-des-assistantes-maternelles-par-la-pmi.html>, geraadpleegd 8 mei 2014

Ministère du Travail, des Relations sociales, de la Famille, de la Solidarité et de la Ville, Secrétariat d'État chargé de la Famille et de la Solidarité (2009).

89 Plantenga, J., & Remery, C. (2009).

90 <http://www.onisep.fr/Ressources/Univers-Metier/Metiers/assistant-e-maternelle>, 3 februari 2014;

<http://www.mon-enfant.fr/web/guest/modes-garde/assistantes-maternelles>, geraadpleegd 8 mei 2014;

persoonlijke communicatie Catherine Bouve, 18 mei 2014)

Gastouders hebben recht op belastingaftrek. Het bedrag hangt af van het aantal uren en dagen dat (daadwerkelijk) opvang is geboden. Het aftrekbare bedrag is hoger bij opvang van zieke of gehandicapte kinderen.⁹¹

Aanwezigheid en rol gastouderbureaus

In Frankrijk zijn geen gastouderbureaus. Wel zijn er gastoudernetwerken: *relais assistants maternel* (RAM) waarbij gastouders zich kunnen aansluiten. Deze RAM's kunnen door een lokale overheid of privé (bijvoorbeeld door een vereniging) beheerd worden. Ze worden vaak betaald vanuit de kinderbijslag en de diensten zijn daarom gratis. Een RAM wordt geleid door een professional op het gebied van jonge kinderen, bijvoorbeeld een maatschappelijk werker.⁹² Gastouders kunnen hier terecht voor bijvoorbeeld juridische, administratieve en opvoedkundige informatie, het ontmoeten van andere gastouders en het uitwisselen van ervaringen met andere gastouders. Ook worden er workshops of trainingen georganiseerd. Voor kinderen worden er soms activiteiten georganiseerd en zij kunnen andere kinderen ontmoeten. Ook vraagouders kunnen bij een RAM terecht voor advies en informatie over kinderopvang.

Trends en beleidsvoornemens

Het aantal beschikbare plaatsen in de kinderopvang voor kinderen jonger dan twee jaar verschilt sterk door het land. Gemiddeld is het aanbod ongeveer 6,3 plaatsen per 100 kinderen. In Parijs ligt het percentage op 23,9 plaatsen, terwijl in andere gebieden minder dan twee plaatsen per 100 kinderen beschikbaar zijn. Omdat er weinig opvangplaatsen zijn, zoeken veel families zelf oplossingen, wat polarisatie veroorzaakt. Deelname aan kinderopvang voor kinderen tot twee jaar ligt bij armere gezinnen een stuk lager dan bij ouders die goed verdienen. Van de arme ouders met kinderen onder de twee jaar werkt 20% van de moeders, terwijl dit 70% is bij de rijkere moeders.⁹³

3.6 Verenigd Koninkrijk

In deze studie hebben we ons, om redenen van haalbaarheid, gericht op Engeland. De regels omtrent gastouderopvang verschillen op sommige punten met die in andere delen van het Verenigd Koninkrijk.

Termen en typen kinderopvang

De kinderopvang is onderverdeeld in vier gebieden: childminding, home childcarer, childcare on domestic premises en childcare on non-domestic premises.

- **Childminding** is gastouderopvang. Hier worden kinderen van 0 tot 18 jaar opgevangen tegen vergoeding, voor meer dan twee uur per dag. Gastouders mogen maximaal met zijn drieën werken.
- Een **home childcarer** is iemand die in het huis van een kind van 0 tot 18 jaar voor opvang zorgt. In Engeland is dit meestal een nanny en soms een au pair.

91 <http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F1234.xhtml>, geraadpleegd 9 mei 2014;

<http://www.caf.fr/fiscalite-de-l-assistante-maternelle>, geraadpleegd 9 mei 2014.

92 Ministère du Travail, des Relations sociales, de la Famille, de la Solidarité et de la Ville, Secrétariat d'État chargé de la Famille et de la Solidarité, (2009).

<http://www.mon-enfant.fr/web/guest/relais-assistantes-maternelles>, geraadpleegd 11 februari 2014;

<http://www.petiteenfance-paca.ifac.asso.fr/spip.php?rubrique14>, geraadpleegd 9 mei 2014;

<http://www.reseau-parental50.net/definitions/ram.htm>, geraadpleegd 9 mei 2014

93 Plantenga, J., & Remery, C. (2009).

Rayna, S. (2010).

- Bij *childcare on domestic premises* werken vier of meer mensen samen om kinderen van 0 tot 18 jaar in iemand zijn huis op te vangen. In de praktijk komt deze vorm van opvang nauwelijks voor.
- De laatste soort opvang, *childcare on non-domestic premises*, omvat personen of organisaties die opvang buitenshuis verzorgen, zoals *nursery classes* en *nursery schools*, *pre-schools* en *playgroups*, *daycare nurseries*, *out-of-school clubs* en *holiday playschemes*. Afhankelijk van de soort opvang verschilt het welke leeftijdsgroepen kunnen worden opgevangen.⁹⁴

Het aanbod aan/gebruik van gastouderopvang is niet gelijk verdeeld over het land: in 2011 bevond 19% van de gastouderopvang zich in de 30% meest achtergestelde gebieden.⁹⁵

Leeftijd leerplicht

Kinderen zijn verplicht naar school te gaan vanaf de eerste schooltermijn nadat zij vijf jaar zijn geworden. Veel kinderen gaan echter al naar school wanneer zij vier jaar zijn.⁹⁶

Alle drie- en vierjarigen in Engeland hebben daaraan voorafgaand recht op 570 uur “free early education or childcare” per jaar (meestal in de vorm van 15 uur per week, gedurende 38 weken). Deze vorm van educatie en kinderopvang kan bijvoorbeeld plaatsvinden in een kinderdagverblijf, peuter-kleutergroep, pre-school, bij een gastouder of in een Sure Start Children’s Centre.⁹⁷ Ook tweejarigen kunnen soms al van deze regeling gebruikmaken. Het gaat dan –onder meer- om kinderen uit gezinnen met lage inkomens, kinderen met speciale behoeften, of kinderen van migranten en asielzoekers.⁹⁸

Rol van de overheid

Kinderopvang valt in Engeland onder het departement van Onderwijs. Dit departement wil een hoogopgeleide maatschappij bereiken, waarin gelijke mogelijkheden zijn voor kinderen en jonge mensen, onafhankelijk van de achtergrond of familieomstandigheden. Het motto is: kinderopvang betekent keuze voor ouders en de beste start voor kinderen.

In de *Childcare Act* (2006) is vastgelegd dat lokale overheden de taak hebben het welzijn van kinderen te bevorderen in de zin van fysieke, mentale en emotionele gezondheid, bescherming tegen schade en verwaarlozing, recht op onderwijs, training en recreatie, deelname in de maatschappij en sociaal en economisch welzijn. Een doelstelling is ook om de verschillen tussen jonge kinderen op deze punten te verminderen. Daarnaast moeten lokale overheden zorgen voor voldoende aanbod van kinderopvang, en voor informatie, advies en ondersteuning voor ouders, voor informatie, advies en training voor aanbieders van kinderopvang, en voor inspectie.⁹⁹

94 <http://www.ofsted.gov.uk/early-years-and-childcare/become-childcare-provider-or-childminder/>, geraadpleegd 27 maart 2014.

95 Brind e.a. (2012).

96 <https://www.gov.uk/school-attendance-absence/overview/>, geraadpleegd 14-01-2014; en: Fauth e.a. (2011).

97 Voor meer informatie over Sure Start Children’s Centres zie: <https://www.gov.uk/find-sure-start-childrens-centre>, geraadpleegd op 13 augustus 2014.

98 Voor meer informatie over free early education and childcare zie: <https://www.gov.uk/free-early-education>, geraadpleegd op 13 augustus 2014 en: <https://www.gov.uk/sure-start-childrens-centres-local-authorities-duties>. Voor een evaluatieonderzoek (2012) door de Universiteit van Londen, zie: <http://www.ness.bbk.ac.uk/>

99 <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-education> geraadpleegd 23 april 2014; Parliament of the United Kingdom (2006).

<http://www.fairplayforchildren.org/pdf/1218206247.pdf>, geraadpleegd 23 april 2014;

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/21/contents>, geraadpleegd 8 juni 2014;

persoonlijke correspondentie met Contance Jacobsen, 22 mei 2014.

In 2012 gaf de overheid jaarlijks 7 miljard uit aan bijdragen voor kinderopvang via verschillende systemen. Via de *Universal Tax credit*, waarin een childcare element zit, kunnen ouders – afhankelijk van hun inkomen – een heffingskorting (kinderopvangtoeslag) aanvragen. Hiervoor moeten zij aan een aantal eisen voldoen, zoals minimaal 16 uur per week werken. Wanneer ouders niet in aanmerking komen voor deze heffingskorting kunnen zij – afhankelijk van hun inkomen – via hun werkgever *childcare vouchers* krijgen, tot maximaal 55 pond per week waarmee zij geregistreerde opvang kunnen bekostigen. Dit systeem zal binnenkort vervangen worden door ‘*tax free childcare*’ (zie trends en beleidsvoornemens). Voor studerende ouders zijn er verschillende mogelijkheden voor een beurs of andere financiële steun. Daarnaast kunnen alle drie- en vierjarigen 15 uur per week gratis naar een gesubsidieerde vorm van kinderopvang (*Free Entitlement Funding*: FEF).¹⁰⁰ Voor tweejarigen zijn er vanaf september 2013 plannen ingezet (zie trends en beleidsvoornemens).¹⁰¹

Alle gastouders die kinderen onder de acht jaar willen opvangen, moeten zich registreren bij het *Office for Standards in Education, Children’s Services and Skills (Ofsted)*, een onafhankelijke en onpartijdige organisatie die gastouderopvang en andere vormen van kinderopvang in Engeland inspecteert.

Alle aanbieders van opvang aan jonge kinderen voldoen aan de standaarden beschreven in de Early Years Foundation Stage (EYFS).

Voor gastouders zijn er twee registers waar zij zich kunnen aanmelden. Het eerste is het *Early Years Register*, dat gaat over het opvangen van kinderen tussen geboorte en 31 augustus na de vijfde verjaardag. In de bijbehorende Early Years Foundation Stage (EYFS) staat beschreven waar alle soorten opvang van jonge kinderen aan moeten voldoen. Het tweede is het *General Childcare Register (GCR)*. Hierin kunnen gastouders van oudere kinderen zich laten registreren. Deze GCR bestaat overigens ook weer uit twee delen: een verplicht deel voor opvang van kinderen tussen 1 september na de vijfde verjaardag en acht jaar, en een vrijwillig deel is voor opvang van kinderen van acht jaar en ouder en voor opvang die is vrijgesteld van verplichte registratie.

Doel van het EYFS is een goede kwaliteit van de kinderopvang te stimuleren. Daarbij gaat het om een veilige basis voor ontwikkeling en schoolprestaties, partnerschappen tussen verschillende aanbieders, partnerschap tussen ouders/verzorgers en aanbieders en gelijke kansen voor alle kinderen. In het EYFS staat dat aanbieders van kinderopvang moeten bijdragen aan leer- en ontwikkelingsdoelen op het gebied van communicatie en taal, fysieke ontwikkeling en persoonlijke, sociale en emotionele ontwikkeling, met als specifieke aandachtsgebieden: geletterdheid, rekenen, wereldbegrip en expressie. Gastouders moeten bij kinderen tussen 2 en 3 jaar bijvoorbeeld ook observaties uitvoeren gericht op het volgen en stimuleren van de ontwikkeling.¹⁰²

Momenteel wordt de gastouderopvang gecontroleerd door Ofsted, in samenwerking met de lokale overheid. Ofsted voert de inspecties uit binnen zeven maanden na registratie en daarna

100 Er zijn overigens wel enige kanttekeningen bij de gratis opvang: onderzoek door Citizen’s Advice onder zo’n 400 aanbieders van kinderopvang laat zien dat ouders vaak wel moeten betalen voor ‘extra’ kosten, zoals voor lunch, luiers en te laat ophalen, zie: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/10989643/Ryanair-style-nurseries-are-charging-extra-for-food-and-nappies-report-warns.html>, geraadpleegd op 29 juli 2014

101 Truss, E. (2012).

<https://www.gov.uk/government/policies/improving-the-quality-and-range-of-education-and-childcare-from-birth-to-5-years/>, geraadpleegd 15 januari 2014;

Dekkers, S. (2014).

102 <https://www.gov.uk/government/policies/improving-the-quality-and-range-of-education-and-childcare-from-birth-to-5-years/supporting-pages/early-years-foundation-stage/>, geraadpleegd 13 januari 2014;

Department for Education. (2012).

Ofsted (2014).

elke cyclus van drie tot vier jaar, of wanneer de hoofdinspecteur (van Ofsted) dat nodig vindt. Na controle van een gastouder aangesloten bij het EYR wordt een rapport opgesteld met een beoordelingscijfer voor een aantal beschreven kenmerken van de gastouderopvang. Na controle van een gastouderopvang ingeschreven bij GCR ontvangt de gastouder een brief waarin staat of zij voldoet aan de eisen van de registratie. Er kan eventueel ook een rapport worden geschreven als de inspecteur dat van belang vindt. Bij ongeregelde zaken mag de inspecteur de registratie intrekken. Wanneer een gastouder het oneens is met de beoordeling, kan zij tegen vergoeding van de kosten een nieuwe inspectie laten uitvoeren.¹⁰³

Gastouders die zijn aangesloten bij gastouderbureaus – nu nog een pilotproject – worden door de gastouderbureaus gecontroleerd. Een gastouder aangesloten bij het EYR heeft minimaal 20 uur per jaar contact met het gastouderbureau en krijgt minimaal twee huisbezoeken, waarvan één onaangekondigd. Gastouders aangesloten bij het GCR hebben minimaal 10 uur per jaar contact met het gastouderbureau en krijgen minimaal één huisbezoek.¹⁰⁴

Typering arbeidsvoorwaarden gastouders

Gastouders kunnen verschillende kosten aftrekken bij de belastingdienst. Zo hoeft op basis van het aantal gewerkte uren minder te worden betaald voor gas, elektriciteit, huur en water. Ook kan (onder bepaalde voorwaarden) belasting of kunnen volledige kosten worden afgetrokken voor giften, benodigdheden voor het gastouderschap, televisie, telefoonkosten, tripjes, transport, deel van het inkomen om slijtage aan spullen te bekostigen, eten en drinken, en voor uitgaven die voortkomen uit gastouderactiviteiten (zoals een bijdrage aan Ofsted en verzekeringspremies). Gastouders zijn niet verplicht contracten af te sluiten met vraagouders, maar dit wordt wel aangeraden.¹⁰⁵

Aanwezigheid en rol gastouderbureaus

Sinds september 2013 loopt er een pilotproject met gastouderbureaus. De gastouderbureaus moeten gastouders gaan ondersteunen en ouders gemakkelijker toegang bieden tot kinderopvang van een hoge kwaliteit. Daarnaast is het doel dat de daling van het aantal gastouders van de laatste 20 jaar wordt gestopt en meer mensen zich als gastouder zullen aanbieden. Gastouders kunnen zich vrijwillig aanmelden bij een gastouderbureau en het staat vraagouders vrij om er gebruik van te maken.

De gastouderbureaus zullen huisbezoeken gaan uitvoeren bij de gastouders (zie boven) en de trainingen/scholingsprogramma's aanbieden die voor gastouders verplicht zijn. Voor gastouders aangesloten bij het EYR gaat het om een training van twee dagen per jaar en voor gastouders aangesloten bij het GCR één dag per jaar. Men verwacht dat gastouders zich vanwege dit scholingsaanbod zullen aansluiten bij gastouderbureaus (of bij PACEY).¹⁰⁶

Gastouders moeten gastouderbureaus betalen voor het matchen met vraagouders, maar gastouders hoeven daardoor geen tijd en middelen meer te steken in het vullen van de

103 Guide to registration on the Childcare Register.
Ofsted (2013).

<https://www.gov.uk/government/policies/improving-the-quality-and-range-of-education-and-childcare-from-birth-to-5-years/supporting-pages/early-years-foundation-stage>, geraadpleegd 9 mei 2014; <http://www.ofsted.gov.uk/early-years-and-childcare/our-early-years-childcare-work/how-we-inspect-providers-childcare-register>, geraadpleegd 23 april 2014; Parliament of the United Kingdom (2006).

104 Department for Education. (2014).

105 <http://www.pacey.org.uk/pdf/Expenses%20and%20Allowances%20v5.pdf>, geraadpleegd 23 april 2014; <http://www.freechildmindingresources.co.uk/childminding-contracts/>, geraadpleegd 22 april 2014).

106 Persoonlijke communicatie met Sebastiaan Dekkers, 7 mei 2014;

Persoonlijke communicatie Constance Jacobson, 22 mei 2014.

opvangplaatsen. Voordelen voor vraagouders zijn het vergroten van de keuze in kinderopvang en het vinden van opvang bij vakantie of ziekte.

Er zijn 20 organisaties (o.a. scholen, kindercentra en privébedrijven zoals crèches) aangewezen om de pilot uit te voeren. De hoop is dat in september 2014 de eerste gastouderbureaus zich zullen registreren en geïnspecteerd kunnen worden door Ofsted. Ook de gastouderbureaus moeten namelijk geregistreerd staan bij Ofsted. Daarnaast worden jaarlijks een aantal gastouders bezocht om de kwaliteit van de opvang te controleren. Ouders zijn daardoor verzekerd van de kwaliteit van de gastouderbureaus.¹⁰⁷

Trends en beleidsvoornemens

In september 2013 zijn er verschillende overheidsplannen voor kinderopvang in gang gezet. Ter bevordering van vroege educatie voor kinderen die dat het meeste nodig hebben en om ouders een grotere keus aan kinderopvang te geven zal er het volgende worden gedaan:

- Aanbod van *early learning places* voor de 20% meest achtergestelde 2-jarigen vanaf september 2013.
- Aanbod van *early learning places* voor de 40% meest achtergestelde 2-jarigen vanaf september 2014.
- Ouders aan toegang helpen tot meer informele kinderopvang.
- Gastouderbureaus introduceren die trainingen gaan verzorgen en voor de bemiddeling tussen gastouders en vraagouders (zie ook 'Aanwezigheid en rol gastouderbureaus').
- Scholen helpen om betaalbare buitenschoolse opvang en vakantieopvang aan te bieden.
- Onnodige regels verminderen om goede kinderopvang te helpen uitbreiden.
- Alle gastouders en *nurseries* die als goed of uitstekend zijn beoordeeld, zullen een bijdrage van de overheid kunnen krijgen voor vroege educatie. Voor 1 september 2013 bood minder dan 10% van de gastouders gesubsidieerde opvangplaatsen aan. Met deze nieuwe regel komt 70% van de gastouders hiervoor in aanmerking.

Het kinderopvangsysteem van Engeland is een van de duurste ter wereld, ongeveer 25% van het inkomen van ouders gaat hier aan op.¹⁰⁸ Om de kosten voor ouders te verminderen zijn de volgende plannen ingezet:

- Voor werkende families komt er vanaf najaar 2015 een nieuw belastingvrij kinderopvangplan (ter waarde van 1200 pond per kind per jaar). Dit 'tax free childcare' systeem vervangt de huidige childcare vouchers. Het nieuwe systeem houdt in dat ouders een online account kunnen aanmaken op een overheidswebsite, waarop zij geld kunnen storten voor het betalen van de kinderopvang. Voor elke 80 cent die op dit account wordt gestort, doet de overheid er 20 cent bij.¹⁰⁹
- De steun voor families met lagere inkomens zal vanaf april 2016 vergroot worden.

De Engelse overheid heeft de volgende plannen opgesteld om de kwaliteit van vroege educatie en kinderopvang te verbeteren en meer gastouders aan te trekken:

107 <https://www.gov.uk/government/policies/improving-the-quality-and-range-of-education-and-childcare-from-birth-to-5-years/supporting-pages/childminder-agencies/>, geraadpleegd 15 januari 2014;

<http://www.foundationyears.org.uk/child-minders/>, geraadpleegd 15-01-2014;

Persoonlijke communicatie Constance Jacobson, 22 mei 2014.

108 Daar staat tegenover dat de inkomstenbelasting in Engeland een stuk lager ligt dan in Nederland, waardoor de bestedingsruimte er wel is. Daarnaast heeft de gastouderopvang de kwaliteit waar ouders op hopen.

109 <https://www.gov.uk/government/news/tax-free-childcare-10-things-parents-should-know>, geraadpleegd 9 mei 2014;

Persoonlijke communicatie met Sebastiaan Dekkers, 7 mei 2014.

- De kwalificaties voor het werken met jonge kinderen worden hervormd en strenger gemaakt.
- Samen met Ofsted zal het inspectiesysteem worden veranderd en zullen zwakke aanbieders worden aangemoedigd om sneller te verbeteren.
- Registratieregelingen voor aanbieders van opvang voor jonge kinderen worden vereenvoudigd, maar er zullen controles blijven om ervoor te zorgen dat kinderen veilig zijn.
- De ouder-kind ratio wordt versoepeld. Gastouders zullen nog steeds maximaal zes kinderen tegelijk mogen opvangen, maar er mogen vier kinderen onder de vijf jaar opgevangen worden en twee kinderen onder de één jaar. Daarnaast mogen gastouders een kind extra opvangen voor een redelijke tijdsperiode (bijvoorbeeld wanneer een vraagouder het kind te laat komt ophalen).

Verder is het plan om de inspecties bij gastouders aangesloten bij het EYR alleen nog te laten uitvoeren door Ofsted. Lokale autoriteiten dienen nog wel een rapport te schrijven over de toegankelijkheid en beschikbaarheid van kinderopvang in het gebied. De overheid heeft bovendien de volgende besluiten genomen, die in de nieuwe EYFS zijn opgenomen (geldend vanaf september 2014):

- Het GCR zal vervangen worden door het *Child Safety Register*. Hierin zullen de veiligheids- en welzijnseisen voor kinderen tot zeven jaar beschreven staan, met aanvullende eisen voor kinderen tot 5 jaar.
- Aanbieders van opvang voor schoolgaande kinderen moeten momenteel voldoen aan de kennis- en ontwikkelingseisen van het EYFS, terwijl deze voor kinderen in het Reception Year (4-5 jaar) overbodig zijn. Dit is dus niet langer verplicht voor deze aanbieders.
- De personeels- en kwalificatie-eisen voor buitenschoolse opvang voor kinderen van 4-7 jaar moeten gelijk zijn aan de eisen voor de schooldag, zodat scholen gemakkelijker open kunnen blijven voor opvang na schooltijd.
- Er mag drie uur (in plaats van twee uur) opvang worden verzorgd zonder verplichte registratie bij Ofsted.
- Het wordt mogelijk om voor verschillende opvanglocaties tegelijk een aanvraag in te dienen.
- Gastouders kunnen een gedeelte van de week opvang gaan bieden op een niet-huiselijke locatie. Een gastouder kan op die manier bijvoorbeeld opvang verlenen op een school.
- Lokale autoriteiten hoeven geen goedkeuring meer te geven voor een gastoudertraining, waardoor de markt wordt geopend en ook gastouderbureaus zelf trainingen kunnen aanbieden.¹¹⁰

Gastoudernetwerken

Gastouders kunnen zich aansluiten bij gastoudernetwerken van kinderopvangorganisaties zoals the National Childminding Association of PACEY. Deze netwerken bieden trainingen en ondersteuning door een netwerkcoördinator. Via een gastoudernetwerk ontmoeten ook gastouders elkaar, zodat zij elkaar kunnen ondersteunen.¹¹¹ Er zijn ook netwerken voor speciale

¹¹⁰ <https://www.gov.uk/government/policies/improving-the-quality-and-range-of-education-and-childcare-from-birth-to-5-years/>, geraadpleegd 15-01-2014;

<https://www.gov.uk/government/speeches/more-affordable-childcare/>, geraadpleegd 15-01-2014;

<http://www.theguardian.com/news/datablog/2012/may/21/child-care-costs-compared-britain#data/>, geraadpleegd 14-01-2014;

Department for Education, 2013b.

Department for Education, 2013c.

Persoonlijke communicatie Sebastiaan Dekkers, 7 mei 2014.

¹¹¹ "Er zijn geen officiële cijfers beschikbaar maar naar schatting van de overheid is zo'n 10% van de gastouders aangesloten bij een netwerk." (Persoonlijke communicatie, Sebastiaan Dekkers).

vormen van opvang, bijvoorbeeld voor het zorgen voor kinderen van tienerouders, gehandicapte kinderen en opvang op ongebruikelijke tijden of voor ziekenhuis- en luchtvaartmaatschappijmedewerkers.¹¹² Gastouders die financiering van de overheid ontvangen worden geacht zich aan te sluiten bij een gastoudernetwerk. Vaak worden gastouders verschillende keren per jaar door de netwerkcoördinator bezocht.¹¹³

3.7 Zwitserland

In Zwitserland is veel geregeld per Kanton, bepaalde gegevens kunnen daarom verschillen. Bijkomstigheid zijn de heersende taalverschillen in Zwitserland, waardoor er geen uniforme begripsbepalingen voor handen zijn.

Termen en typen kinderopvang

In Zwitserland bestaat de kinderopvang uit *Kindertagesstätten*, waarbij er onderscheid kan worden gemaakt tussen *Kinderkrippen* (opvang voor kinderen die nog niet naar school gaan), *Kinderhorten* (opvang voor schoolgaande kinderen) en *Tagesfamilien* (gastouders die kinderen opvangen in de leeftijd van 0-12).¹¹⁴

In 2009 bracht 14% van de ouders met kinderen tussen 0 en 6 jaar hun kind naar een gastouder. Voor ouders van kinderen tussen 7 en 14 jaar lag het percentage gebruik van gastouderopvang op 11%.¹¹⁵

Leeftijd leerplicht

De leerplicht in Zwitserland duurt in de meeste Kantons negen jaar. In sommige Kantons is het verplicht om daarvoor nog één of twee jaar een *Kindergarten* te bezoeken (vanaf vier jaar). Kinderen gaan vanaf ongeveer hun zesde jaar naar de *Primarstufe* die in de meeste Kantons zes jaar duurt. Daarna zijn kinderen verplicht om naar de *Sekundarstufe* door te stromen en in de meeste Kantons duurt dit drie jaar.¹¹⁶

Rol van de overheid

Door de federalistische structuur van Zwitserland zijn vooral de Kantons verantwoordelijk voor regels, organisatie en financiering van kinderopvang. In de praktijk wordt de formele kinderopvang vooral door de plaatselijke gemeentes geregeld.¹¹⁷ Het *Bundesamt für Sozialversicherungen* (BSV) is verantwoordelijk voor de landelijke regels van de kinderopvang. Sinds februari 2013 zijn zij een programma gestart waarmee zij het aantal plekken in de kinderopvang proberen te bevorderen, zodat ouders het hebben van kinderen beter kunnen combineren met een baan of opleiding.¹¹⁸

112 Er zijn geen speciale eisen voor gastouders die opvang bieden voor kinderen met beperkingen. Wel zijn er speciale netwerken voor deze gastouders. In 2011 had 10% van de gastouders een kind met een beperking in de opvang. Brind (2012);

<http://www.medway.gov.uk/educationandlearning/earlyyearsandchildcare/childcare/familyinformationservice/disablechildren-childcare.aspx/>, geraadpleegd 15 januari 2014.

113 http://www.pacey.org.uk/training/quality_improvement.aspx, geraadpleegd 15 januari 2014; Truss, E. (2012).

114 <http://www.kibesuisse.ch/kindertagesstaetten.html/>, geraadpleegd 24 maart 2014

115 <http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/de/index/themen/20/05/blank/key/Vereinbarkeit/05.html>, geraadpleegd op 28 maart 2014

116 <https://www.ch.ch/de/dauer-obligatorische-schule/>, geraadpleegd op 14 mei 2014.

117 EKFF, p17

118 <http://www.bsv.admin.ch/praxis/kinderbetreuung/01153/index.html?lang=de>.

Typering arbeidsvoorwaarden gastouders

Gastouders zijn verplicht om bij hun gemeente te melden dat zij als gastouder werkzaam zijn. Voor de gastouders die in dienst zijn van een gastouderbureau, regelt het gastouderbureau allerlei zaken. Deze gastouders sluiten met het gastouderbureau een arbeidscontract af waarin alle overeenkomsten zijn opgenomen. De opvang per kind wordt in een apart contract geregeld, daarin staan afspraken over ziekte (van zowel de gastouder als de opvangkinderen), vakantie en het aantal opvanguren. Daarnaast ziet het gastouderbureau erop toe dat alle wettelijke bepalingen worden nageleefd. De gastouders die in dienst zijn bij een gastouderbureau krijgen hun loon uitbetaald op vaste momenten, ook wanneer vraagouders hun financiële verplichtingen aan het gastouderbureau niet (kunnen) nakomen. Gastouders die zijn aangesloten bij hetzelfde gastouderbureau verdienen allemaal hetzelfde bedrag per uur, per kind. Echter, dit bedrag kan per regio wel sterk verschillen, tussen de vier en twaalf Zwitserse franken per uur, per kind. De kosten van maaltijden voor de kinderen en andere buitengewone lasten worden apart vergoed. Gastouders ontvangen vakantiegeld en ook in geval van ziekte of een ongeluk worden zij betaald volgens de wettelijke bepalingen.¹¹⁹

Aanwezigheid en rol gastouderbureaus

In Zwitserland zijn er zogenaamde *Tagesfamilienorganisationen* die met gastouders arbeidsovereenkomsten aangaan. Hiermee nemen zij ook alle plichten van de werkgever op zich (inclusief verzekeringen). De *Tagesfamilienorganisationen* verzorgen de aanmelding van de gastouder bij de gemeente. Zij bemiddelen tussen vraagouders en gastouders, begeleiden de samenwerking en wanneer nodig geven zij raad. Daarnaast organiseren zij regelmatig bijeenkomsten waar gastouders elkaar kunnen ontmoeten en waar relevante thema's worden besproken. Ook bieden zij opleidingen voor gastouders aan (zie ook hierboven bij 'Typering arbeidsvoorwaarden gastouders')¹²⁰.

Trends en beleidsvoornemens

Over het algemeen wordt in Zwitserland als het gaat over kinderopvang gehandeld volgens de wet *PAVO (Verordnung über die Aufnahme von Kindern zur Pflege und zur Adoption)*. Een vernieuwing van deze verouderde wetgeving werd in 2008 op de agenda gezet (*Kinderbetreuungsverordnung*) maar deze is tot dusver niet doorgevoerd.¹²¹ In dit nieuwe wetsvoorstel draait het voornamelijk om het versoepelen van de opvang door familie en andere goede bekenden van de ouders.¹²²

De brancheorganisatie in Zwitserland is momenteel bezig met voorstellen voor wijzigingen in het loonsysteem: waar nu alle gastouders hetzelfde loon krijgen, is het de bedoeling dat in de toekomst gastouders betaald worden naar gelang hun ervaring en kwalificatie.¹²³

119 <http://www.kibesuisse.ch/tagesfamilien/berufsbild.html#c6418>.

120 <http://www.kibesuisse.ch/tagesfamilien/berufsbild.html>, geraadpleegd op 28 maart 2014

121 <http://www.netzwerk-kinderbetreuung.ch/index.cfm/0443F9BC-F5D6-6A9E-AF2753120996861A/>.

122 <http://www.netzwerk-kinderbetreuung.ch/index.cfm/>

[EC09A8AD-0069-37DD-BCF9F13685BB0A55/?keyword=verwandt&id=43258EDE-F1EF-FC10-A1E74512AB659A46&method=objectdata.detail](http://www.netzwerk-kinderbetreuung.ch/index.cfm/?keyword=verwandt&id=43258EDE-F1EF-FC10-A1E74512AB659A46&method=objectdata.detail).

123 persoonlijke communicatie met Nadine Hoch, 2 juni 2014.

4 Resultaten II: Overkoepelende analyse en vergelijking met de Nederlandse situatie

Het kinderopvangbeleid van de Nederlandse overheid heeft drie belangrijke functies:

1. Het waarborgen van de veiligheid van kinderen. Hierbij gaat het om het voorkomen van seksueel misbruik en fysieke en psychische kindermishandeling, en het voorkomen van gezondheidsrisico's door een onveilige omgeving.
2. Het waarborgen tegen fraude, ofwel het voorkomen van misbruik en oneigenlijk gebruik van financiële vergoedingen.
3. Het zorgdragen voor de wettelijk vereiste (pedagogische) kwaliteit van de geboden opvang.

Voor een goede uitvoering van deze taak is het nodig dat verantwoordelijkheden goed belegd worden en dat ze op een efficiënte en betaalbare manier worden uitgevoerd. In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van ons onderzoek daarom langs deze drie lijnen: welke waarborgen zijn er in de zes Europese landen (en in Nederland) als het gaat om de veiligheid van kinderen (4.1), het voorkomen van fraude (4.2) en de zorg voor pedagogische kwaliteit van de gastouderopvang (4.3). Steeds komt daarbij aan de orde hoe verantwoordelijkheden zijn belegd en waar dat relevant is bespreken we hoe toezicht en handhaving zijn georganiseerd.¹²⁴

4.1 Waarborgen voor de veiligheid van kinderen

Om de veiligheid van kinderen in de kinderopvang te waarborgen zijn verschillende typen van regelgeving beschikbaar. Sommige maatregelen zijn meer gericht op preventie en andere meer op controle of toezicht. In deze paragraaf geven we een overzicht van de veiligheidswaarborgen in de verschillende landen. We gaan met name in op: de minimumleeftijd voor een gastouder, een verklaring omtrent gedrag (VOG), verplichte registratie en de daarbij benodigde bewijsstukken, eventuele screening van ingeschreven gastouders, een EHBO-diploma van de gastouder, een risico-inventarisatie van de opvangruimte, plus de organisatie van de controle en inspectie op het naleven van de wet- en regelgeving.

In aanvulling hierop hebben we ook een vergelijking gemaakt van een meer indirecte manier om de veiligheid van kinderen te waarborgen: de individuele begeleiding of coaching van de gastouders door professionals verbonden aan een gastouderbureau of daarmee vergelijkbare

¹²⁴ De tabellen in dit hoofdstuk zijn beknopt gehouden in het belang van de overzichtelijkheid en leesbaarheid van de rapportage. Voor meer informatie over de gebruikte literatuur en (digitale) bronnen kunt u contact opnemen met de auteurs.

organisatie. We bespreken in deze paragraaf dan ook uitgebreid de aanwezigheid en de rol van eventuele gastouderbureaus in de zes landen. De taken van in elk geval de Nederlandse gastouderbureaus betreffen overigens ook de twee andere beleidslijnen: tegengaan van fraude en stimuleren van de pedagogische kwaliteit.

4.1.1 Minimumleeftijd , verklaring omtrent gedrag, screening

Minimumleeftijd

In alle landen die in deze studie zijn betrokken is de minimumleeftijd voor het uitoefenen van het beroep van gastouder vastgesteld op 18 jaar.

VOG gastouders en huisgenoten

Tabel 4.1.1 laat zien dat naast Nederland ook België, Duitsland en Frankrijk een verklaring omtrent gedrag (VOG) vragen van hun gastouders. In Zwitserland is een VOG niet verplicht, maar wordt het wel aanbevolen in een aantal regio's. In Denemarken is er, voordat de gastouder in dienst treedt, een check door de politie op registratie vanwege geweldsdelicten. In het Verenigd Koninkrijk gaat een medewerker van Ofsted (zie §3.6) na of de gastouder voorkomt in het bestand van de 'Disclosure and Barring Service'. Het DBS beschikt over een digitaal bestand speciaal voor openbare en vrijwilligersorganisaties dat het deze organisaties mogelijk maakt na te gaan of personen die zij willen aanstellen geschikt zijn om bepaalde werkzaamheden uit te voeren, met name als het gaat om het werken met kinderen en kwetsbare volwassenen. Overigens geldt de verplichting of check in de betreffende landen voor zowel de gastouder zelf, als voor hun (volwassen) huisgenoten. In het Verenigd Koninkrijk gaat het dan om huisgenoten vanaf 16 jaar, in de overige landen om huisgenoten vanaf 18 jaar. In Nederland kán een VOG gevraagd worden van personen vanaf 12 jaar die aanwezig zijn ten tijde van de opvang wanneer er sprake is van een redelijk vermoeden van een ernstig strafbaar feit, zoals een gewelds- of zedendelict.

Screening

Nederland voert, in aanvulling op de verplichte VOG, een continue screening uit, en heeft voor professionals een meldplicht gewelds- en zedendelicten. In het Verenigd Koninkrijk wordt een nieuwe check uitgevoerd bij signalen van 'niet meer voldoen aan de eisen' voor een VOG. In Duitsland moet de gastouder na vijf jaar een nieuwe *Pflegeurlaubnis* aanvragen. Om daarvoor in aanmerking te komen moet zij ook een nieuwe VOG overleggen.

Tabel 4.1.1 VOG en screening

Land	VOG- verplichting	Toelichting
Nederland	Ja	Een VOG is verplicht voor zowel de gastouder als voor alle huisgenoten vanaf 18 jaar Een VOG is ook verplicht voor personen van 12 jaar of ouder die op het opvangadres ten tijde van de opvang aanwezig zijn, als de toezichthouder een redelijk vermoeden heeft van een ernstig strafbaar feit, zoals een geweld- of zedendelict. Er is sprake van continue screening van 'werkenden die beroepsmatig bij kinderopvang en het peuterspeelzaalwerk betrokken zijn', via een dagelijkse controle op basis van koppeling van gegevens in het Justitieel Documentatie Systeem en de burgerservicenummers van de werkenden in de kinderopvang.

		<p>En er is een meldplicht gewelds- en zedendelicten door professionals (via inzet vertrouwensinspecteurs door Inspectie van het Onderwijs).</p> <p>Stagiair(e)s, uitzendkrachten en vrijwilligers kunnen vooralsnog geen deel uitmaken van het systeem van continue screening. Door een wetwijziging die op 1 juli 2013 in werking is getreden, is daarom geregeld dat deze medewerkers iedere twee jaar een nieuwe VOG moeten aanvragen. Het is de bedoeling dat uiteindelijk gewerkt gaat worden met een centraal register waarin iedereen staat die in de kinderopvang en in peuterspeelzalen werkt, ook de stagiair(e)s, uitzendkrachten en vrijwilligers. Zij hoeven dan niet meer elke twee jaar een nieuwe VOG aan te vragen.</p>
België	<i>Ja</i>	<p>Een gastouder, en alle personen die regelmatig direct contact hebben met de kinderen moeten beschikken over een (uittreksel uit het strafregister (model 2)</p> <p>Overige eisen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een attest van draagkracht opgesteld door een pedagogische ondersteuningsorganisatie (overgangstermijn tot 1 april 2016), • attest van medische geschiktheid (deel A door de persoon zelf, evt. aangevuld met deel B: verklaring door arts), te vernieuwen na 3 jaar.
Denemarken	<i>Check</i>	<p>Voordat de gastouder in dienst treedt, checkt de politie voor elke volwassene die deel uitmaakt van het huishouden van de toekomstig gastouder, of er geweldsdelicten zijn geregistreerd.</p>
Duitsland	<i>Ja</i>	<p>De gastouder en - in sommige deelstaten - alle meerderjarige personen in het huishouden van de gastouder moeten beschikken over een <i>polizeiliches Führungszeugnis</i>. Deze moet overhandigd worden om een <i>Pflegeerlaubnis</i> van het <i>Jugendamt</i> te krijgen, te vernieuwen na 5 jaar.</p> <p>Overige eisen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gezondheidsverklaring • Soms: <i>Schufa- auskunft</i> (= geen schulden)
Frankrijk	<i>Ja</i>	<p>Een VOG is verplicht voor de gastouder en alle volwassen huisgenoten.</p>
Verenigd Koninkrijk	<i>Check</i>	<p>De gastouder en alle bewoners in het huis <i>boven de 16</i> moeten goedkeuring ('clearance') hebben van het Disclosure and Barring Service (DBS).</p> <p>Eenmalige check door medewerker Ofsted en eventueel een nieuwe check als Ofsted informatie krijgt dat iemand niet meer geschikt is voor het werken met kinderen.</p> <p>Overige eisen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gezondheidsverklaring huisarts (incl. medisch verleden)
Zwitserland	<i>Nee</i>	<p>In sommige regio's wordt aanbevolen om gastouders en alle meerderjarige personen van het huishouden een VOG te laten overhandigen. Dit is echter niet verplicht en geldt niet voor heel Zwitserland</p>

4.1.2 Centrale registratie en verplichte bewijsstukken

Centrale registratie

In Nederland en het Verenigd Koninkrijk is er een centraal register waar gastouders zich moeten inschrijven. In de andere landen is er alleen sprake van verplichte registratie op lokaal niveau. Het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen in Nederland is het enige centrale registratiesysteem dat openbaar toegankelijk is.

Tabel 4.1.2 Centrale registratie

Land	Centraal/lokaal	Toelichting
Nederland	<i>Verplichte, centrale registratie (LRKP)</i>	Registratie loopt via de lokale overheden: als een gastouder(bureau) voldoet aan de voorwaarden, volgt inschrijving in het LRKP (<i>Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen</i>). De registratie in het LRKP is verbonden met de mogelijkheid voor ouders om in aanmerking te komen voor een kinderopvangtoeslag. Het bestand is digitaal en openbaar.
België	<i>Geen (verplichte) centrale registratie, wel lokale registratie</i>	Gastouders ontvangen een belastingvrije onkostenvergoeding via de organisator kinderopvang. Die organisator ontvangt subsidies via <i>Kind en Gezin</i> : d.w.z. in elk geval die organisatoren die deze subsidies ontvangen staan geregistreerd.
Denemarken	<i>Geen centrale registratie, wel lokale registratie</i>	Alle aanbieders van kinderopvang moeten door de <i>lokale overheid</i> goedgekeurd/bekwaam zijn bevonden en geregistreerd staan om in aanmerking te komen voor subsidies. De meeste gastouders zijn in dienst van de gemeente. Onduidelijk is of ook particuliere/zelfstandige (een klein percentage) gastouders zich (moeten) registreren. De bestanden zijn niet openbaar, hoewel sommige gemeentes (bijv. Odsherred) wel de profielen van gastouders publiceren t.b.v. vraagouders.
Duitsland	<i>Geen centrale registratie, wel lokale registratie (Jugendamt)</i>	Om gastouder te mogen zijn moet een vergunning (Pflegerlaubnis) worden aangevraagd (in de meeste gevallen) en dit gebeurt bij het lokale <i>Jugendamt</i> (Gemeentelijke dienst kinderen en jeugdzaken). Over centrale registratie zijn verder geen gegevens gevonden.
Frankrijk	<i>Geen centrale registratie, wel lokale registratie (PMI)</i>	De registratie is gekoppeld aan het accreditatiesysteem. De accreditatie moet na 5 jaar vernieuwd worden. De accreditatie wordt afgegeven door de lokale <i>PMI (La Protection maternelle et infantile)</i> .
Verenigd Koninkrijk	<i>Verplichte centrale registratie (Ofsted)</i>	Verplichte registratie bij het <i>Office for Standards in Education, Children's Services and Skills (Ofsted)</i> voor alle gastouders (en overige vormen van kinderopvang) die kinderen willen opvangen onder de 8 jaar.
Zwitserland	<i>Geen centrale registratie, wel verplichte lokale registratie</i>	Alle gastouders moeten hun werkzaamheden melden bij de <i>gemeente</i> . Gastouders die zijn aangesloten bij een gastouderbureau worden daarbij begeleid. ¹²⁵ In sommige Kantons geldt ook een <i>Bewilligungspflicht</i>

¹²⁵ Er zijn er maar weinig zelfstandige gastouders die ervan op de hoogte zijn dat zij een meldplicht bij de gemeente hebben (persoonlijke correspondentie Nadine Hoch, 2 juni 2014)

		(vergunning). Afhankelijk van het aantal uren dat een gastouder werkzaam is, moet deze vergunning (eenmalig) worden aangevraagd. Het verschilt per Kanton. In Zürich bijvoorbeeld geldt dit voor gastouders die minimaal 20 uur per week werkzaam zijn.
--	--	---

Verplichte bewijsstukken

Tabel 4.1.3 laat zien dat er tussen de landen nogal wat verschillen zijn in de bewijsstukken die zij van gastouders vragen. In de landen waar de (meeste) gastouders in dienst zijn van de gemeente (Denemarken en Zwitserland) lijken zelfs helemaal geen verplichte bewijsstukken vereist te worden. Aannemelijk is dat voorafgaand aan het afsluiten van een dienstverband wel degelijk enkele voorwaarden – zoals een strafblad – worden gecheckt, maar daarover zijn in deze studie geen gegevens gevonden.

Bewijs van geschiktheid als gastouder

In Nederland en België moeten gastouders beschikken over een diploma van een (relevante) beroepsopleiding en in Engeland moeten zij een opleiding gericht op het werken met (jonge) kinderen hebben gevolgd bij een goedgekeurde instantie. Zo'n eis is er niet in de andere landen. Daar wordt echter wel vaak via huisbezoek vooraf bepaald of de gastouder beschikt over de kennis en capaciteiten beoordeeld die nodig zijn voor de verzorging en opvoeding van kinderen. In Frankrijk en Duitsland is dat voorwaarde voor de toestemming om als gastouder te mogen gaan werken: de toekenning van de accreditatie, resp. Pflegeerlaubnis is daarvan afhankelijk. De PMI-inspecteur in Frankrijk werkt voor deze beoordeling van de geschiktheid van de gastouder met een uitgebreide lijst met beoordelingscriteria. De lijst kent zowel criteria voor de gastouder persoonlijk als criteria voor de omgeving waarin de opvang zal gaan plaatsvinden. De inspecteur rapporteert schriftelijk over zijn/haar bevindingen. De inspecteur bepaalt bovendien op basis van de observaties hoeveel uren per dag voor welk aantal kinderen, van welke leeftijden opvang mag worden geboden.

Ook in Denemarken wordt gelet op de geschiktheid van de gastouder en de gezondheid van de leefomgeving, maar daar is het bepalen ervan opgenomen in de taken van de gemeentelijk inspecteur voordat iemand in dienst kan treden als gastouder. Deze inspecteur legt daarvoor minimaal twee huisbezoeken af. Bij een van die huisbezoeken moeten ook de huisgenoten van de toekomstige gastouder aanwezig zijn en verklaren dat zij instemmen met de opvang. Opvallend is verder dat Denemarken het enige land is waar de aanwezigheid van een pedagogisch curriculum en werkplan een verplicht bewijsstuk is. In Nederland is het beschikken over een pedagogisch beleidsplan overigens wel een verplichting voor de gastouderbureaus (zie tabel 4.1.6).¹²⁶

Geschiktheid woning

Alleen in Frankrijk wordt gevraagd om een officiële verklaring (van de burgemeester) dat de woning geschikt is voor het opvangen van kinderen. Alleen in Nederland wordt gevraagd om een bewijsstuk Risico-inventarisatie en evaluatie Veiligheid en Gezondheid. Dat wil overigens niet zeggen dat in de andere landen geen aandacht is voor de veiligheid van de opvanglocatie. Zie daarvoor tabel 4.1.4 hierna.

¹²⁶ <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/vragen-en-antwoorden/welke-eisen-gelden-voor-gastouderbureaus.html>

Gezondheidsverklaring en vrij- van- schuldenverklaring

Anders dan in Nederland wordt in België, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk ook een gezondheidsverklaring van de huisarts gevraagd, en in Duitsland – soms – een verklaring dat de gastouder geen schulden heeft.

Tabel 4.1.3 Verplichte bewijsstukken¹²⁷

Land	Vereiste documenten
Nederland	<ul style="list-style-type: none">• Bewijs van registratie in het LRKP, daarvoor is nodig:• Diploma dat voldoet aan de kwalificatie-eis• VOG• Identiteitsbewijs• RIE (=Risico-inventarisatie en evaluatie Veiligheid en Gezondheid) (jaarlijks)• EHBO voor kinderen (2 jaar geldig)
België	<p><i>Vereiste documenten voor de kinderbegeleider:</i></p> <ul style="list-style-type: none">• Identiteitsbewijs• Uittreksel uit het strafregister (model 2)• Een attest van medische geschiktheid (3 jaar geldig)• Een kwalificatiebewijs• Een attest draagkracht• Een attest van de module ‘kennismaken met de gezinsopvang’• Een attest van kennis van levensreddend handelen bij kinderen (3 jaar geldig) <p><i>Documenten voor andere personen die in de kinderopvanglocatie regelmatig direct contact met de kinderen hebben:</i></p> <ul style="list-style-type: none">• Uittreksel uit het strafregister (model 2)• Een attest van medische geschiktheid
Denemarken	<p><i>Alle kinderopvang</i></p> <ul style="list-style-type: none">• Pedagogisch leerplan/curriculum <p>Dit plan, plus de documentatie over de ontwikkeling en het leren van de kinderen wordt jaarlijks geëvalueerd door de ouderraad/ medezeggenschapsraad¹²⁸ en het gemeentebestuur. Per gemeente wordt bepaald of er een centraal pedagogisch leerplan/curriculum is voor alle gastouders, of voor een deel van de gastouders, dan wel of een individuele gastouder een eigen pedagogisch leerplan omschrijft.</p>
Duitsland	<ul style="list-style-type: none">• <i>Pflegeerlaubnis</i>: toestemmingsverklaring afgegeven door het Jugendamt na een persoonlijk gesprek, een huisbezoek en het overhandigen van verschillende documenten zoals een VOG, EHBO-certificaat, gezondheidsverklaring (5 jaar geldig).• Ook komt het steeds vaker voor dat gastouders een ‘<i>Schufa- Auskunft</i>’ moeten overhandigen; een verklaring dat zij geen schulden hebben.
Frankrijk	<ul style="list-style-type: none">• <i>Accreditatie</i> als gastouder (Certificaat van Goedkeuring door voorzitter van de Algemene Raad, na beoordeling door PMI-inspecteur).¹²⁹

¹²⁷ Een aantal van de hiergenoemde documenten zijn ook afzonderlijk al aan de orde gekomen. In deze tabel hebben we ze opnieuw genoemd om een compleet overzicht te geven van alle documenten waarover een gastouder moet beschikken.

¹²⁸ Elke kinderopvangorganisatie heeft de verplichting een ouderraad/medezeggenschapsraad in te richten

¹²⁹ Beoordelingscriteria voor de accreditatie, op basis van een of meerdere huisbezoek(en) door PMI-controleur:

- Motivatie voor het beroep van gastouder

	<ul style="list-style-type: none"> • Toestemmingsverklaring van de burgemeester om de woning te gebruiken voor gastouderopvang • Voor deelname in een MAM: speciale vergunning van de voorzitter van de Algemene Raad (met bepaling van het aantal kinderen dat mag worden opgevangen) • I.c. Bewijs van vaccinaties van dieren • I.c. Voertuigverzekering en schriftelijke toestemming van ouders voor gebruik eigen vervoer gastouder (alleen voor gastouders die kinderen willen vervoeren met eigen vervoer) <p>Op het certificaat van goedkeuring staat het type woning dat is toegestaan (permanent of niet), de tijd die is toegestaan (per dag, parttime, na school) en het aantal en de leeftijd van de kinderen dat is toegestaan.</p> <p>De accreditatie moet elke 5 jaar worden vernieuwd (dezelfde eisen als een aanvraag) en kan op ieder moment worden ingetrokken wanneer niet langer aan de voorwaarden wordt voldaan. De gastouder is verplicht PMI te informeren bij wijzingen in de omstandigheden, zoals een verhuizing of een nieuw gezinslid in huis.</p>
Verenigd Koninkrijk	<p>Gastouders moeten over de volgende documenten beschikken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • geschikt EHBO-diploma. • goedkeuring door de Disclosure and Barring Service via Ofsted. • bewijs van een voltooide opleiding bij een goedgekeurde autoriteit • registratie in EYP en/of LYP¹³⁰ • burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering • een verklaring van de huisarts van huidige gezondheid en gezondheid in het verleden (alleen bij opvang kinderen tot 5 jaar).
Zwitserland	<p>Gastouders die kinderen willen opvangen moeten zich daarvoor aanmelden bij de gemeente</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geen verplichte bewijsstukken

- Familiesituatie
- Organisatorische capaciteiten
- Educatieve en pedagogische vaardigheden
- Kennis over kinderen, ontwikkelingsfasen, behoeften, voeding, ziekten, beheer van geneesmiddelen, risico's van passief roken
- Fysieke, intellectuele en emotionele geschiktheid voor het opvangen van kinderen (blijkend uit medisch onderzoek & vaccinatiebewijzen)
- Goede beheersing van het Frans
- Beoordeling van veiligheids- en gezondheidsrisico's (bouwkundige staat woning, hygiëne, meubilair, toegankelijkheid voor giftige stoffen, aanwezigheid telefoon, en nummers hulpdiensten)
- Geschiktheid woonomgeving (speelruimte buiten, risico's zoals een weg, rivier of put)
- Geen hond uit categorie 1 of 2 (Pitbull of Rottweiler) aanwezig in huis

130 Om zich te kunnen registreren voor opvang van jonge kinderen (Early Years Provision) moeten gastouders die meer dan twee uur opvang per dag aanbieden:

- voldoen aan **safeguarding and welfare requirements** (veiligheid van kinderen, persoonlijke geschiktheid, gezondheid, kwalificatie, relatie tussen kind en volwassene, volwassene-kind ratio, kunnen omgaan met gedrag van kinderen, veiligheid en geschiktheid van de voorzieningen en omgeving, gelijke kansen bieden aan alle kinderen, informatie beschikbaar stellen en bijhouden van klachten)
- voldoen aan **learning and development requirements** (leerdoelen voor 3 hoofdgebieden (communicatie en taal, fysieke ontwikkeling en persoonlijke, sociale en emotionele ontwikkeling) en 4 specifieke gebieden (geletterdheid, rekenen, wereldbegrip, expressieve kunst en design) van het Early Years Register.

Om zich te kunnen registreren voor opvang van oudere kinderen (Later Years Provision) moeten gastouders voldoen aan de leerdoelen van het General Childcare Register. Dit bestaat uit twee delen:

Deel A: Compulsory part (voor gastouders die opvang bieden aan kinderen tussen 5 en 7 jaar).

Deel B: Voluntary part (voor gastouders die opvang bieden aan kinderen van 8 jaar en ouder of opvang die is vrijgesteld van registratie op verplichte basis)

4.1.3 EHBO en controle op veiligheid woning

EHBO

Vrijwel overal is het voor gastouders verplicht kennis en vaardigheden te hebben op het gebied van eerste hulp aan kinderen (zie tabel 4.1.4). Denemarken vormt hierop een uitzondering gelet op landelijk beleid, maar gemeenten kunnen wel eisen dat gastouders een EHBO-diploma halen. We hebben niet overal gegevens kunnen vinden over de geldigheidsduur van het betreffende diploma. Waar wel gegevens zijn, gaat het om een geldigheid van 2 of 3 jaar.

Veiligheid woning en woonomgeving

In alle zeven landen die in deze studie zijn meegenomen is er sprake van controle op de veiligheid van de ruimtes waar de kinderen worden opgevangen, en de inrichting daarvan. In de meeste gevallen gebeurt dat via een huisbezoek, in Nederland brengen gastouders samen met de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau¹³¹ de risico's en de benodigde oplossingen in kaart via een branchegericht inventarisatie en evaluatie-instrument. Dit gebeurt voorafgaand aan de inschrijving in het LRKP en de start van de opvangwerkzaamheden. Deze RI&E moet jaarlijks worden uitgevoerd.¹³²

Tabel 4.1.4 EHBO en check op veiligheid van de woning

land	verplicht	toelichting
Nederland	<i>Ja</i>	EHBO-voor kinderen Certificaat Eerste Hulp aan Kinderen (2 jaar geldig)
	<i>Ja</i>	RI&E (=Risico-inventarisatie en evaluatie Veiligheid en Gezondheid) (1 jaar geldig) Voorafgaand aan de inschrijving in het LRKP vindt (doorgaans) een controle van de locatie plaats door de GGD-inspecteur.
België	<i>Ja</i>	Attest van kennis van levensreddend handelen bij kinderen (3 jaar geldig)
	<i>Ja</i>	Huisbezoek, en risico-inventarisatie door de organisator gezinsopvang ¹³³
Denemarken	<i>Nee</i>	Niet wettelijk verplicht, gemeenten kunnen het wel eisen.
	<i>Ja</i>	Huisbezoek door pedagoog gemeente
Duitsland	<i>Ja</i>	EHBO-voor zuigelingen en jonge kinderen
	<i>Ja</i>	Huisbezoek door medewerker Jugendamt
Frankrijk	<i>Ja</i>	EHBO voor kinderen, meestal 10 uur

131 <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/vragen-en-antwoorden/welke-eisen-gelden-voor-gastouderbureaus.html>, geraadpleegd 13 augustus 2014.

132 zie Besluit kwaliteit Paragraaf 3. Kwaliteitseisen gastouderbureaus, artikel 7 lid 2 (Veiligheid en gezondheid)
2. De houder van een gastouderbureau inventariseert jaarlijks de veiligheids- en gezondheidsrisico's die de opvang van kinderen in alle voor kinderen toegankelijke ruimtes met zich brengt. Dit gebeurt samen met de gastouder. Daartoe draagt de houder van een gastouderbureau er zorg voor dat elk adres waar opvang plaatsvindt ten minste één keer per jaar wordt bezocht door een bemiddelingsmedewerker werkzaam bij het gastouderbureau.

133 <http://www.kindengezin.be/kinderopvang/nieuw-decreet/starter-gezinsopvang/> geraadpleegd, 16 juli 2014, zie daar: Presentatie over de vergunningsvoorwaarden, mn dia 15 en dia 24

	<i>Ja</i>	Huisbezoek door PMI-controleur (veiligheids- en gezondheidscriteria)
Verenigd Koninkrijk	<i>Ja</i>	Paediatric first-aid training 'geschikt voor beoefenaars die voor kinderen zorgen in de afwezigheid van hun ouders', minimaal 12 uur (3 jaar geldig).
	<i>Ja</i>	Huisbezoek door medewerker van Ofsted
Zwitserland	<i>Ja</i>	EHBO-cursus voor jonge kinderen, ten minste 6 uur
	<i>Ja</i>	Jaarlijks gesprek met iemand van het gastouderbureau en bezoek van toezichthoudende autoriteit (gemeente of Kanton)

4.1.4 Uitvoering van toezicht en handhaving

Naast de preventieve maatregelen in de paragrafen hierboven, is ook toezicht en handhaving van belang om de veiligheid te waarborgen. We vergeleken daarom ook de manier waarop het toezicht is geregeld in de verschillende landen. Waar, hoe vaak, door wie en op basis van welke criteria vinden eventuele controles of inspecties plaats? Gebeurt dat door een onafhankelijke instantie, gaat het om toezicht op landelijk of lokaal niveau? En wordt daar een standaard beoordelingskader bij gebruikt?

Controlerende instanties en werkwijze

In tabel 4.1.5 is zichtbaar dat in vijf van de zeven landen controles plaatsvinden die worden uitgevoerd door onafhankelijke instanties. In de praktijk gaat het dan om incidentele inspecties bij de individuele gastouders, soms aangekondigd en soms onaangekondigd. In Nederland zijn de controles steekproefsgewijs, in Vlaanderen geldt dat sinds de nieuwe wet inspectie nu ook kán plaatsvinden bij de gastouder thuis. In Frankrijk en Duitsland is er minimaal eens per vijf jaar een controle bij de vernieuwing van de vergunning en in Engeland eens per drie of vier jaar. In Denemarken en Zwitserland is er geen onafhankelijke toezichthoudende instantie, maar vinden de controles plaats door een gemeentelijk inspecteur (Denemarken) of medewerker van een gastouderbureau (Zwitserland). De controles zijn in Denemarken overigens behoorlijk intensief, in 63% van de gemeenten gaat het om 6 tot 10 huisbezoeken per jaar.¹³⁴

Beoordelingskader

Voor een aantal landen hebben we informatie gevonden over een inspectie-instrument of beoordelingskader dat gebruikt wordt door de toezichthoudende instantie:

- In België werken inspecteurs met een meetinstrument voor de beoordeling van de pedagogische kwaliteit (KWAPOI) en is een nieuw instrument in ontwikkeling.
- In Denemarken werkt 72% van de gemeentelijke inspecteurs op basis van een systematisch beschreven aanpak voor de supervisie.
- In Duitsland –specifiek voor de stad Göttingen- wordt gebruik gemaakt van een observatie-instrument om gastouders feedback te geven.
- In het Verenigd Koninkrijk wordt gericht gekeken naar de bijdrage van de gastouderopvang aan welzijn en ontwikkeling van kinderen.
- Ook voor Frankrijk is er een uitgebreide omschrijving van de voorwaarden voor accreditatie van een gastouder die de medewerker van het PMI moet nalopen.

¹³⁴ Later komen we terug op de rol van het gastouderbureau, bijvoorbeeld in Nederland. Een bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau legt eveneens twee maal per jaar een huisbezoek af bij de gastouder.

Voor handhaving geldt in het algemeen: bij niet voldoen aan de eisen wordt de vergunning dan wel registratie als gastouder ingetrokken. In de praktijk zal dat vanwege de geringe intensiteit van de uitgevoerde inspecties niet heel vaak voorkomen. Het best uitvoerbaar lijkt de handhaving in de landen waar wordt gewerkt met een vergunning die na een aantal jaren moet worden vernieuwd op basis van nieuw onderzoek, zoals de *Pflegeerlaubnis* in Duitsland, de *accreditatie* door PMI in Frankrijk of de *EYP of LYP* in Engeland.

Tabel 4.1.5 Controlerende instanties en werkwijze handhaving en toezicht

Land	instantie	werkwijze
Nederland	GGD (verantwoordelijk voor het toezicht), aangestuurd door de gemeenten (handhaving)	<ul style="list-style-type: none"> jaarlijkse controles bij gastouderbureaus steekproefsgewijze controles bij gastouders onaangekondigd, maar in de praktijk vaak aangekondigd aandachtspunt: voldoen aan de wettelijke eisen.
België	Zorginspectie	<ul style="list-style-type: none"> inspectie bij de onthaaldiensten uitbrengen van een advies sinds nieuwe wet: ook inspectie mogelijk bij individuele gastouders thuis (voorheen was dat verantwoordelijkheid van de onthaaldiensten) beoordelingsinstrument pedagogische kwaliteit: KWAPOI <p>Een nieuw instrument wordt momenteel ontwikkeld door de universiteiten van Gent en Leuven gezamenlijk. Dat instrument wordt zowel bruikbaar voor de inspectie, als voor zelfevaluatie. Voor de overige zaken baseert de Zorginspectie zich op een 'regelgevend kader'.</p>
Denemarken	Gemeente De gemeentelijke inspecteurs (opleiding van 3.5 jaar als 'voor- en vroegschool-leerkracht')	<ul style="list-style-type: none"> gemiddeld ongeveer eens per maand in de woning van de gastouder of op de speelgroeplocatie tijdens de opvang zowel aangekondigd als onaangekondigd monitoring en kwaliteitsbeoordeling vindt plaats op basis van een openbaar beoordelingskader (focus: of er naar behoren voor de kinderen wordt gezorgd, zie vereiste documenten: pedagogisch werkplan) <p>De inspecteurs hebben naast hun taak als werkgever ook een taak als supervisor/adviseur¹³⁵:</p> <ul style="list-style-type: none"> zij geven advies aan gastouders over hun dagelijkse werkzaamheden met het oog op positieve ervaringen van de kinderen, en een goede relatie tussen ouders en gastouder (72% van de gemeenten hanteert een systematische, beschreven aanpak voor de supervisie) de inspectie wordt aangevuld via groepsbijeenkomsten en andere gezamenlijke informatiekanalen voor gastouders en ouders.
Frankrijk	PMI	Gastouders worden door een PMI-medewerker (een professional, bijvoorbeeld een kinderverpleegkundige, maatschappelijk werker, psycholoog of een arts)

¹³⁵ Deze taak is vergelijkbaar met die van de bemiddelingsmedewerkers van de Nederlandse gastouderbureaus. In de Deense situatie zijn controle/inspectie enerzijds en (pedagogische) begeleiding anderzijds belegd bij een en dezelfde instantie, in Nederland zijn deze rollen verdeeld over de GGD en het gastouderbureau.

		gecontroleerd: <ul style="list-style-type: none"> • in de woning van de gastouder • goedkeuring (door de voorzitter van de Algemene Raad) wordt verleend voor een periode van vijf jaar. Hierna moet de goedkeuring vernieuwd worden • de bezoekfrequentie is afhankelijk van de eisen, de observaties door PMI, de doelen die met een gastouder zijn afgesproken, de vragen van ouders etc.
Verenigd Koninkrijk	Ofsted i.s.m. de lokale autoriteiten (zie ook <i>trends en beleidsvoornemens</i> in hoofdstuk 3)	<ul style="list-style-type: none"> • binnen zeven maanden na registratie, • elke drie tot vier jaar na eerste inspectie • na een controle van een gastouder die is aangesloten bij het Early Years Register wordt er een rapport opgesteld waarin een aantal kenmerken van de Early Years Provision worden beschreven van de gastouderopvang en een cijfer wordt gegeven voor: welzijn van kinderen, kwaliteit, mate van voldoen aan behoeften van de verschillende kinderen, leiderschap en management. • gastouders aangesloten bij het Childcare Register krijgen een brief waarin staat of zij voldoen aan de eisen van registratie. Er wordt naar dezelfde kenmerken gekeken als bij Early Years Provision, maar dan voor oudere kinderen.
Zwitserland	Gastouderbureaus samen met de gemeente	medewerkers van de gastouderbureaus voeren een jaargesprek met de gastouders. Minstens één keer per jaar een huisbezoek door zowel gastouderbureau als door gemeente/kanton.

4.1.5 Aanwezigheid en rol gastouderbureaus

De Nederlandse situatie waarin alle gastouders zich verplicht moet inschrijven bij een (of meerdere) gastouderbureau(s) is uniek. In de andere landen die zijn meegenomen in deze studie zijn er weliswaar instellingen die taken uitvoeren die min of meer vergelijkbaar zijn met die van de Nederlandse gastouderbureaus, maar vrijwel overal kunnen gastouders zich ook zelfstandig vestigen. De Vlaamse *onthaaldiensten* komen qua inhoudelijke taken het dichtst in de buurt van de Nederlandse gastouderbureaus, evenals de gemeentelijke diensten 'kinderopvang' in Denemarken en het *Jugendamt* in Duitsland.

Tabel 4.1.6 Aanwezigheid en rol gastouderbureau

Land	GOB	Taken
Nederland	<i>ja</i>	<p>Gastouderbureaus zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van de opvang van hun gastouders. Zij moeten o.a:</p> <ul style="list-style-type: none"> • met gesprekken bemiddelen tussen ouders en gastouders • gastouders begeleiden • betalingen beheren en inzichtelijk maken • een pedagogisch beleidsplan en een protocol kindermishandeling hebben • jaarlijks samen met de gastouder een risico-inventarisatie veiligheid en gezondheid invullen • een plan van aanpak opstellen om risico's te verminderen • een oudercommissie en een <u>klachtenregeling</u> hebben. <p>Daarnaast vervullen zij een 'kassiersfunctie': betalingen van vraagouders</p>

		aan gastouders verlopen via het gastouderbureau.
België	<i>ja (aansluiting is niet verplicht)</i>	<p>De organisator (onthaaldienst) zorgt voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ondersteuning van de kinderbegeleiders/onthaalouders <ul style="list-style-type: none"> - aantal plaatsen - infrastructuur - veiligheid en gezondheid - omgang met kinderen en gezinnen - organisatorisch management - samenwerking • betaling • (nieuw per 1 april 2014) pedagogische ondersteuning (via eigen organisatie, of een pedagogische ondersteuningsorganisatie, erkend door Kind en Gezin) <ul style="list-style-type: none"> • Het is ook mogelijk te werken als 'zelfstandig kinderbegeleider', zonder aansluiting bij een onthaaldienst.
Denemarken	<i>nee</i>	<p>De afdelingen sociale zaken van de gemeentelijke overheden zijn verantwoordelijk voor de kinderopvangcentra in hun gemeenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • voldoende aanbod aan opvangplaatsen • in dienstneming en ontslag van de gastouders • supervisie/toezicht, ondersteuning en inspectie van de gastouders via huisbezoeken, minimaal eens of twee maal per maand • bezoek aan gastouder, samen met de ouders, voordat het kind wordt geplaatst (ouders informeren, goede start in de opvang voor het kind) • zicht op de lichamelijke en sociale ontwikkeling van de kinderen • ondersteuning gastouders in de behoeftes voor succesvolle kinderopvang, zoals: speelgoed, kinderwagens en luiers • organiseren excursies/uitstapjes en activiteiten. <ul style="list-style-type: none"> • Het is ook mogelijk om als <i>privat childminder</i> te werken, maar ook dan is er contact met de gemeenten i.v.m. de financiële vergoeding per opgevangen kind
Duitsland	<i>nee</i>	<p>Het <i>Jugendamt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • controleert geschiktheid van de gastouder en de opvanglocatie (inclusief: verstrekken van vergunning) • bemiddelt tussen gastouders en vraagouders t.a.v. kosten van de opvang en eigen bijdrage vraagouders • sluit contracten af met de gastouders • regelt de betalingen aan gastouders • staat garant voor 'Erziehungsbedarf' • opleiding en nascholing • ondersteunt gastouders met deskundig advies en begeleiding • is aanspreekpunt voor ouders <p>In sommige regio's worden deze taken uitgevoerd door zogenaamde gastouderverenigingen.</p>
Frankrijk	<i>nee</i>	<p>Er zijn geen gastouderbureaus.</p> <p>Gastouders kunnen zich wel aansluiten bij een gastoudernetwerk: <i>relais assistants maternel (RAM)</i>. Gastouders kunnen hier terecht voor</p>

		bijvoorbeeld juridische, administratieve en opvoedkundige informatie, het ontmoeten van andere gastouders en het uitwisselen van ervaringen met andere gastouders. Ook worden er workshops of trainingen georganiseerd. Voor kinderen wordt er soms activiteiten georganiseerd en zij kunnen andere kinderen ontmoeten. Vraagouders kunnen bij een RAM advies en informatie krijgen over de soorten opvang. Een RAM wordt geleid door een professional met een specialisatie op het gebied van jonge kinderen, bijvoorbeeld een maatschappelijk werker.
Verenigd Koninkrijk	<i>nee wel: pilot</i>	Er wordt momenteel een pilot gedaan met gastouderbureaus. Vanaf september 2014 zullen er wel gastouderbureaus zijn.
Zwitserland	<i>ja (aansluiting is niet verplicht)</i>	De <i>'Tagesfamilienorganisationen'</i> : <ul style="list-style-type: none"> • nemen gastouders in dienst • bemiddelen tussen gastouders en vraagouders <p>Gastouders kunnen ook zelfstandig werken, zij zijn niet verplicht zich aan te sluiten.</p>

4.1.6 Tussenconclusie 1: waarborgen voor de veiligheid

Als het gaat om waarborgen voor de veiligheid van kinderen, lijkt er in Nederland voldoende geregeld.

- De regelgeving is helder en 'modern'.
- De centrale registratie en continue screening bieden controle op personen die werkzaam zijn in de kinderopvang en hun huisgenoten.
- Er is sprake van geschieden taken als het gaat om controle enerzijds (door de GDD) en begeleiding (door het gastouderbureau) anderzijds.

Een kanttekening is wellicht dat het feitelijk toezicht via controles bij individuele gastouders via regelmatige en onaangekondigde huisbezoeken tijdrovend en kostbaar is, gelet op het totale bestand van zo'n 40.000 gastouders in Nederland. Bij een goede taakuitvoering door het gastouderbureau is het echter de bemiddelingsmedewerker die via regelmatig contact zicht houdt op de veiligheid en kwaliteit van de geboden opvang. Het gastouderbureau heeft geen middelen om zelf 'te handhaven' maar wel de mogelijkheid om de betreffende gastouder aan te spreken, te waarschuwen of niet langer te bemiddelen. De bemiddelingsmedewerker is bovendien gehouden aan een protocol melding kindermishandeling. Ook is er de mogelijkheid om de GGD te informeren over de ongeschiktheid van een gastouder, waarna een inspecteur op basis van huisbezoek een onafhankelijk oordeel kan geven en de gemeente eventueel kan adviseren om daadwerkelijk te handhaven door de gastouder uit te schrijven uit het LRKP.

In Frankrijk en Duitsland moet de vergunning voor het werken als gastouder na vijf jaar worden vernieuwd, op basis van een onderzoek door resp. een medewerker van PMI of het Jugendamt. In Nederland is de registratie van een gastouder in het LRKP in principe eenmalig, maar tegelijk is er een systeem van continue screening voor medewerkers in de kinderopvang (inclusief gastouders) waarmee eventuele risicosituaties relatief snel in beeld komen.¹³⁶ Deze maatregel maakt een wijziging in de vergunningensystematiek naar voorbeeld van Frankrijk en Duitsland overbodig.

Eventuele verbetermogelijkheden, gebaseerd op het beleid in andere West-Europese landen:

¹³⁶ Wetgeving voor registratie en continue screening van vrijwilligers die met kinderen werken is in ontwikkeling.

- In enkele andere landen wordt naast een VOG ook een verklaring van medische (en/of psychische) geschiktheid vereist voor een startende gastouder.

4.2 Waarborgen tegen fraude

In alle landen in deze studie is sprake van een financiële bijdrage door de overheid aan de kosten van kinderopvang en dus ook aan de gastouderopvang. De manier waarop die bijdrage tot stand komt verschilt echter. Dat betekent logischerwijs dat ook de maatregelen die eventueel nodig zijn ter voorkoming van fraude of oneigenlijk gebruik van financiële vergoedingen verschillen. We kijken in deze paragraaf achtereenvolgens naar:

- a. de wijze van subsidiëring kinderopvang door de overheid
- b. de arbeidspositie en inkomsten van gastouders
- c. risico's die voortvloeien uit belangenverstremgeling zoals die kan optreden bij familieopvang

4.2.1 De wijze van financiering van de kinderopvang door de overheid

Wanneer er sprake is van een overheidsbijdrage aan de kosten van kinderopvang, kan die op verschillende manieren worden 'uitbetaald':

- Via de instellingen die de opvang uitvoeren
- Via de vraagouders, bijvoorbeeld via kinderopvangkorting op de belastingaangifte

In tabel 4.2.1 geven we een overzicht van de manier waarop de overheden in de verschillende landen haar financiële bijdrage levert aan de kinderopvang in het algemeen en de gastouderopvang in het bijzonder, aan wie die bijdrage wordt uitgekeerd en welke ervaringen er zijn met misbruik of oneigenlijk gebruik van de vergoedingen.

Er is weinig informatie gevonden over het voorkomen van fraude. De buitenlandse respondenten in vijf van de landen geven aan dat dit niet voorkomt, of bij hen niet bekend is. Alleen in het Verenigd Koninkrijk en Nederland zijn voorbeelden gevonden van misbruik van financiële vergoedingen. Zo is het in Nederland in het verleden voorgekomen dat kinderopvangtoeslag werd aangevraagd en ontvangen voor kinderen die feitelijk geen gebruik maakten van kinderopvang/gastouderopvang. Inmiddels zijn de voorwaarden aangescherpt en moet bijvoorbeeld een overeenkomst van een geregistreerde kinderopvanginstelling bij de aanvraag voor kinderopvangtoeslag worden meegestuurd.¹³⁷

Ook is in Nederland de fraudegevoeligheid van familieopvang (met name door opa/oma) onderwerp van discussie geweest. Aanleiding daarvoor was een voorbeeld waarbij ouders een tegemoetkoming in de kosten van kinderopvang ontvingen, terwijl de grootouders de vergoeding voor hun werkzaamheden aan hun kinderen wilden schenken. De Raad van State heeft hierover uitspraak gedaan die duidelijkheid creëert over de verhouding tussen het schenkingsrecht en het recht op kinderopvangtoeslag. Onder bepaalde voorwaarden hebben schenkingen tussen de aanbieder van kinderopvang en de vraagouder geen invloed op het recht op kinderopvangtoeslag.

137 Smink-Dekkers & Van Onna, 2008

Tabel 4.2.1 Financiële bijdrage van de overheid

Land	Overheidsbijdrage aan kosten kinderopvang
Nederland	<p>Via instellingen: Voor de uitvoering van erkende voorschoolse educatieve programma's in de kinderopvang ontvangen kinderopvangorganisaties subsidies. Ook voor de kwaliteitsverbetering van de kinderopvang en peuterspeelzalen in het algemeen kunnen instellingen subsidies aanvragen via Bureau Kwaliteit Kinderopvang (BKK).</p> <p>Via ouders: Voor de kosten van kinderopvang door een geregistreerde kinderopvangorganisatie of gastouder, kan de ouder een kinderopvangtoeslag aanvragen bij de belastingdienst. De hoogte van de bijdrage is afhankelijk van de daadwerkelijk gemaakte kosten (tot een bepaald maximum) en van het inkomen en het aantal uren dat de ouders hebben gewerkt.</p> <p>Misbruik/oneigenlijk gebruik vergoedingen: Er zijn voorbeelden bekend en wettelijke maatregelen genomen.</p>
België	<p>Via instellingen: Elke erkende opvang heeft recht op een basissubsidie. Extra subsidies zijn mogelijk als de opvang kiest voor inkomensafhankelijk werken en het volgen van een aantal voorrangsregels. Daar bovenop zijn extra subsidies mogelijk wanneer de opvang extra inspanningen doet voor maatschappelijk kwetsbare gezinnen, of doet aan inclusieve of flexibele opvang.</p> <p>Via ouders: Ouders kunnen opvangkosten in mindering brengen op hun belasting (max €11.20 per kind, per dag). Zij ontvangen daartoe in april/mei een attest van de opvanginstelling met de betaalde kosten. Ook voor zelfstandige opvang is financiële ondersteuning mogelijk. De overheid betaalt dan het verschil tussen de bijdrage volgens inkomen en de gegarandeerde dagprijs via fiscale attesten (aftrek kinderopvangkosten).</p> <p>Misbruik/oneigenlijk gebruik vergoedingen: De kinderopvang werkt volledig met aanbods subsidiëring en dat maakt misbruik eigenlijk onmogelijk. Er zijn geen verhalen bekend over misbruik noch over mogelijkheden daarvoor. Met het nieuwe decreet zijn er bovendien duidelijke eisen en is er sprake van eenvormigheid.¹³⁸</p>
Denemarken	<p>Via instellingen: Als een kind een door de overheid gefinancierde kinderopvanginstelling bezoekt, betaalt de gemeente minimaal 75% van de (werkelijke of gemiddelde) kosten van de kindplaats. De ouders zelf betalen de overige kosten (maximaal 25%). Voor buitenschoolse opvang betalen ouders maximaal 33% van de kosten (Er zijn verschillen tussen gemeenten).</p> <p>Via ouders:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ouders met lage inkomens komen in aanmerking voor een extra bijdrage in de kosten voor deelname aan de kinderopvang. • Broertjes en zusjes kunnen korting krijgen, kinderen met beperkingen of speciale educatieve behoeften eveneens. • Ouders die een voorkeur hebben voor een particuliere aanbieder kunnen een financiële tegemoetkoming krijgen als het kind in aanmerking komt voor dat

138 Informatie gebaseerd op interview Sandra van der Mespel (VBJK), 6 mei 2014

	<p>type voorziening.</p> <p>Misbruik/oneigenlijk gebruik vergoedingen: “We have not heard of this problem in DK.”¹³⁹</p>
Duitsland	<p>Via instellingen: Het Ministerie voor Familie, Senioren, Vrouwen en Jeugd ondersteunt de uitbreiding van kinderopvang voor kinderen onder de drie jaar tot 2014 met 5,4 miljard euro. Daarna wordt er jaarlijks 845 miljoen euro geïnvesteerd om een goede kwaliteit van kinderdagverblijven te verzekeren. Gastouderopvang valt hier ook onder.</p> <p>Via ouders: Afspraken verschillen per deelstaat. “De kosten voor kinderopvang worden gedeeld gedragen door de regering, de gemeenten en de ouders. De hoogte van de ouderbijdrage is inkomensafhankelijk. Als ouders weinig of geen inkomen hebben, kunnen de kosten volledig worden overgenomen door het Jugendamt.”¹⁴⁰</p> <p>In Berlijn betalen ouders dezelfde prijs ongeacht of de opvang plaatsvindt bij een gastouder of in een kinderdagverblijf. De hoogte van de ouderbijdrage is gebaseerd op het inkomen, aantal kinderen en het aantal opvanguren.</p> <p>Sinds augustus 2013 is een nieuwe regel van kracht: behalve het <i>Elterngeld</i> (Kinderbijslag) kunnen ouders ook aanspraak maken op <i>Betreuungsgeld</i> (Kinderopvangtoeslag) wanneer zij geen gebruik maken van kinderopvang, maar zelf thuis verzorgen. Vanaf 2014 is dat 150 euro per maand (tot 22 maanden na geboorte).</p> <p>Misbruik/oneigenlijk gebruik vergoedingen: Geen gegevens gevonden</p>
Frankrijk	<p>Via instellingen: De overheid financiert de voorscholen. Deelname aan de voorschool (<i>école maternelle</i>) is gratis voor kinderen vanaf 2 jaar.</p> <p>Via ouders: Ouders betalen een inkomensafhankelijke bijdrage voor de kinderopvang. De prijs verschilt per type opvang. Als een familie een inkomen heeft dat twee keer zo hoog ligt als het minimum, is een gastouder de goedkoopste oplossing. Wanneer het inkomen lager is, is collectieve kinderopvang het goedkoopst.</p> <p>Misbruik/oneigenlijk gebruik vergoedingen: “Je l’ignore.”¹⁴¹ Geen informatie gevonden, ook niet bekend bij de geïnterviewde.</p>
Verenigd Koninkrijk	<p>Via instellingen: Alle drie- en vierjarigen kunnen 15 uur per week gratis naar een gesubsidieerde vorm van kinderopvang (<i>Free Entitlement Funding: FEF</i>). Voor tweejarigen zijn er vanaf september 2013 plannen ingezet.</p> <p>Via ouders: In 2012 is gebleken dat de overheid jaarlijks 7 miljard uitgeeft aan bijdragen voor</p>

139 Persoonlijke communicatie met Anne Kjaer Olsen, 8 en 9 mei 2014

140 Handbuch Kindertagespflege

141 Persoonlijke correspondentie met Catherine Bouve (CERLIS), mei 2014

	<p>kinderopvang, via verschillende systemen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Via de Universal Taks credit, waarin een childcare element zit, kunnen ouders <i>heffingskorting</i> aanvragen. Hiervoor moet aan een aantal eisen worden voldaan, zoals minimaal 16 uur per week werken. • Wanneer ouders hier geen gebruik van kunnen maken, kunnen zij via hun werkgever <i>childcare vouchers</i> krijgen, tot maximaal 55 pond per week om geregistreerde opvang mee te bekostigen. Dit systeem gaat worden vervangen door <i>'tax free childcare'</i> (zie trends en beleidsvoornemens). • Voor studerende ouders zijn er verschillende mogelijkheden voor een beurs of andere financiële steun. <p>Misbruik/oneigenlijk gebruik vergoedingen: Er zijn voorbeelden bekend van misbruik of oneigenlijk gebruik van financiële middelen. Echter, voor de bijdrage voor vroegschoolse educatie zijn wettelijke bepalingen en waarborgen, waardoor actie kan worden ondernomen wanneer iemand illegaal bezig is. Juridische acties kunnen worden ondernomen door een lokale autoriteit, maar uiteindelijk zal een persoon of een organisatie naar de rechtbank moeten. Wanneer een gastouder zich niet aan de regels of wettelijke vereisten houdt, kan actie worden ondernomen door verschillende organisaties (bijvoorbeeld Ofsted, lokale autoriteit of een departement).¹⁴²</p>
Zwitserland	<p>Via instellingen: Gastouderbureaus kunnen bij de overheid subsidie aanvragen. Gedurende drie jaar wordt een derde van de kosten vergoed die de organisatie besteedt aan opleiding van de gastouders en bemiddelaars. Ook wordt een derde van de kosten van projecten die bijdragen aan de verbetering van coördinatie en kwaliteit van de opvang gefinancierd. De subsidieaanvragen worden ingediend bij het Ministerie voor Sociale Verzekeringen (<i>Bundesamt für Sozialversicherungen</i>), die in overleg met de desbetreffende Kantons een beslissing neemt. Zelfstandig werkende gastouders komen niet in aanmerking voor deze vorm van subsidie.</p> <p>Via ouders: Er bestaat geen landelijk tarief voor kinderopvang bij gastouders. Er wordt in de regel gekeken naar het inkomen en vermogen van de ouders en de ouderbijdrage wordt dusdanig aangepast. Er zijn wel verschillen in de kosten afhankelijk van de gemeente en de kinderopvangvoorzieningen. Ouders met lage inkomens komen in aanmerking voor een extra bijdrage van de overheid voor de kosten voor deelname aan de kinderopvang. Ouders die een voorkeur hebben voor een particuliere aanbieder kunnen een financiële tegemoetkoming krijgen als het kind in aanmerking komt voor dat type voorziening.</p> <p>Misbruik/oneigenlijk gebruik vergoedingen: Geen gegevens gevonden.</p>

4.2.2 Arbeidssituatie gastouders

In alle landen komen verschillende arbeidsrechtelijke vormen van gastouderschap voor. Overal zijn zowel gastouders die werken als zelfstandige, kleine ondernemer, naast gastouders die in dienst zijn van de overheid. Wel ligt de verhouding verschillend: waar in Denemarken vrijwel alle

¹⁴² Persoonlijke communicatie Rosalyn Harper, 15 mei 2014.

gastouders in dienst zijn van de gemeente, zijn in Frankrijk vrijwel alle gastouders particulier ondernemer.

Los daarvan zijn er ook verschillen als het gaat om de arbeidsvoorwaarden voor gastouders, zoals vergoedingen bij ziekte of zwangerschap, regelingen voor vakantiedagen, en tegemoetkoming in studiekosten of verzekeringspremies.

Tabel 4.2.2 Arbeidsrechtelijke positie en inkomsten van gastouders

Land	Arbeidsrechtelijke positie van gastouders
Nederland	<p>Gelet op hun arbeidspositie zijn er verschillende typen gastouders:</p> <ol style="list-style-type: none"> Gastouders die werken in hun eigen woning, op basis van een overeenkomst van opdracht (ovo), waarbij de gastouder de opdrachtnemer is en de vraagouder de opdrachtgever. Gastouders die werken in de woning van de vraagouder doen dat meestal op basis van een arbeidsovereenkomst waarbij de gastouder de werknemer is en de vraagouder de werkgever. Onder bepaalde voorwaarden geldt hierbij de regeling dienstverlening aan huis die de werkgeversverplichtingen versoepelt.¹⁴³ Heel soms werken gastouders op basis van een arbeidsovereenkomst met het gastouderbureau. <p>Afhankelijk van het type overeenkomst heeft een gastouder wel/geen rechten op vergoeding bij ziekte, en op vakantiedagen</p> <p>Betaling: Door de vraagouders, op basis van contract en urenverklaring en via tussenkomst van het gastouderbureau (kassiersfunctie)¹⁴⁴, behalve in die gevallen dat een gastouder in dienst is van het gastouderbureau (zeer uitzonderlijk) of van de vraagouder.</p>
België	<p>Kinderbegeleiders in de gezinsopvang zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> aangesloten bij een onthaaldienst of zelfstandig <p>Betaling: door de organisator gezinsopvang (kan ook de gastouder zelf zijn), nl. een 'belastingvrije kostenvergoeding'</p> <p>De kostenvergoeding voor de onthaalouders bestaat uit de bijdrage van de ouders en een subsidie. Ingewikkeld is dat er ook nu nog verschillende financieringssystemen naast elkaar bestaan:</p> <ol style="list-style-type: none"> Voor aangesloten onthaalouders: ouders betalen een inkomensafhankelijke bijdrage tussen 1 en 24 euro maximaal per dag, de rest wordt bijgelegd via subsidie (die de onthaaldienst ontvangt en doorbetaalt aan de gastouders). Voor de berekeningen hanteren de diensten eigen beleid/afspraken, sommige rekenen met halve dagen/blokken, andere met bijvoorbeeld kwartdagen. Zelfstandige onthaalouders maken eigen prijsafspraken met ouders. Zelfstandige onthaalouders die inkomensgerelateerde opvangprijzen berekenen en subsidie ontvangen. Zie verder www.kindengezin.be <p>Er is geen 'werknemersstatuut voor onthaalouders' (CAO), wel start daarmee een proefproject vanaf 1 januari 2015.</p>
Denemarken	De meeste gastouders werken in dienst van de gemeente, enkele gastouders (2%)

143 Advies commissie dienstverlening aan huis, 2014

144 Zie: <http://www.ipsz.nl/toelichting/BWBR0017252/artikel11>, geraadpleegd 5 mei en 16 juli 2014

	<p>zijn zelfstandige particuliere ondernemers</p> <p>Betaling: via afdeling sociale zaken van de gemeente</p> <p>Gastouders hebben recht op 6 weken vakantie per jaar, met doorbetaling van het salaris. Ook bij ziekte, zwangerschapsverlof en de eerste en tweede dag 'zorgverlof' bij ziekte van het eigen kind wordt het salaris volledig doorbetaald. Pensioenrechten zijn 12,60% van het salaris. Een volledige werkweek van een gastouder is 48 uur (overige banen in Denemarken: 37 uur), met een maximum van 11 uur per dag.</p>
Duitsland	<p>Gastouders zijn:</p> <ol style="list-style-type: none"> in dienst van het <i>Jugendamt</i> (<i>öffentlich geförderte Kindertagespflege</i>) of werken als zelfstandige gastouder (<i>privat finanzierte Kindertagespflege</i>) <p>Gastouders in dienst van het <i>Jugendamt</i> (of van een <i>Tagesmutterverein</i>) ontvangen een financiële bijdrage voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kosten voor het kind: (bv verzorging, verbruikskosten: huur, water, stroom, speelgoed, reiskosten) - tegemoetkoming in opleidingskosten - bijdrage ongevalverzekering, pensioenverzekering, ziekte- en zorgverzekering. <p>Betaling:</p> <ol style="list-style-type: none"> salaris via <i>Jugendamt</i> (hoogte daarvan door het <i>Jugendamt</i> bepaald) of betaling rechtstreeks door de ouders, door ouders op basis van onderlinge prijsafspraken vastgelegd in een contract.¹⁴⁵
Frankrijk	<p>Gastouders zijn:</p> <ol style="list-style-type: none"> meestal (90%) zelfstandig ondernemers die rechtstreeks worden ingehuurd door de vraagouders. Zij hebben een contract met de vraagouders. kunnen in dienst zijn bij de gemeente als zij werken in een <i>crèche familiale</i> kunnen in dienst zijn bij een <i>MAM</i>. <p>Betaling:</p> <ol style="list-style-type: none"> door de ouders door de lokale overheid door de <i>MAM</i> <p>Gastouders worden sinds 2004 als werknemers gezien en kunnen bijvoorbeeld contracten van onbepaalde duur en een bruto uurloonsalaris hebben. Ook vallen zij onder de algemene regeling van de sociale zekerheid, waardoor zij profiteren van de regelingen omtrent ziekte, zwangerschap en ouderdom. Ook hebben zij recht op betaalde vakantiedagen.</p>
Verenigd Koninkrijk	<p>Gastouders zijn:</p> <ol style="list-style-type: none"> meestal zelfstandig ondernemers in dienst bij lokale autoriteiten voor voorschoolse educatie, onder andere omdat dit hen een vast inkomen geeft (deze vorm van gastouderopvang komt in toenemende mate voor) <p>Gastouders zijn niet verplicht contracten af te sluiten met vraagouders, maar dit wordt wel aangeraden. Ook kunnen aparte contracten met ouders of lokale</p>

¹⁴⁵ In het contract staan ook afspraken over: opvang-, opvoeding- en onderwijsdoelen, tijd en plaats van opvang, vergoeding, betaalmogelijkheden, ziekteregeling, vakantieregeling, aansprakelijkheid en verzekering, beëindiging van de opvangovereenkomst en zwijgplicht (zie ook H3)

	<p>autoriteiten worden afgesloten voor specifieke doelen, bijvoorbeeld voor kinderen die blijven slapen of voor ouders die 's nachts werken.</p> <p>Betaling:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) door ouders b) door de lokale overheid
Zwitserland	<p>Gastouders zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) in dienst van een gastouderbureau. Zij hebben dan vast loon en een arbeidscontract, waarin alle overeenkomsten zijn opgenomen. De opvang per kind wordt in een apart contract geregeld waarbij zaken als ziekte (van zowel gastouder als van de kinderen), vakantie en aantal opvanguren worden vastgelegd. b) zelfstandig en niet aangesloten bij gastouderbureau. Deze gastouders sluiten zelf contracten af met de vraagouders, op eigen voorwaarden (hoogte van het loon, vakantieregelingen, ziekteregeelingen etc). <p>Betaling:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Door gastouders b) Door ouders

4.2.3 Wel/geen familierelatie met gastkinderen

Het beleid in de landen die betrokken zijn in deze inventarisatie loopt op het punt van 'wel of niet toestaan van een familierelatie tussen gastouders en gastkinderen' enorm uiteen. Er zijn twee dimensies: (a) het beleid ten aanzien van eigen kinderen van de gastouder, en (b) het beleid ten aanzien van overige familierelaties. Vanuit de Nederlandse context lijken dat twee verschillende beleidskeuzes, in andere landen ligt het echter soms anders. Vandaar dat we beide dimensies hebben opgenomen in tabel 4.2.3.

Beleid ten aanzien van eigen kinderen

Op het eerste punt, het beleid ten aanzien van eigen kinderen, valt met name het beleid in Denemarken op. In Denemarken kan namelijk de gemeente besluiten dat de gastouder een vergoeding ontvangt voor de opvang van de eigen kinderen. Het is zelfs mogelijk dat een gastouder alleen eigen kinderen opvangt en daarvoor betaling ontvangt van de lokale overheid. Ook in alle overige landen mogen eigen kinderen van een gastouder aanwezig zijn tijdens de opvang. Zij tellen dan in sommige landen wel, in andere landen niet mee voor het maximum aantal kinderen: in Nederland, België, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk tellen eigen kinderen (tot een bepaalde leeftijd) mee voor het maximale aantal op te vangen kinderen. Niet helemaal vergelijkbaar, maar wel in dezelfde lijn, ligt de recent in Duitsland ingevoerde regeling (m.i.v. augustus 2013) dat ouders van jonge kinderen (tot 22 maanden) die geen gebruik maken van de kinderopvang, maar zelf thuis hun kind verzorgen, ook aanspraak kunnen maken op een kinderopvangtoeslag (*Betreuungsgeld*) van 150 euro per maand.

In Duitsland en Zwitserland worden eigen kinderen (meestal) niet meegerekend voor het maximale aantal kinderen dat mag worden opgevangen. Hoewel dat per deelstaat of kanton wel kan verschillen. Ter illustratie, de Zwitserse expert zegt daarover: "*Wij zijn in Zwitserland gewend aan het feit dat wij net zo veel oplossingen/manieren hebben als dat wij Kantons hebben, namelijk 26.*" In tabel 4.3.4 laten we zien dat in deze landen wel het maximum aantal kinderen dat een gastouder mag opvangen lager ligt dan in de landen die eigen kinderen van de gastouder wel meetellen.

Beleid ten aanzien van overige familierelaties

Op het tweede punt, overige familierelaties, geldt dat alleen Nederland en het Verenigd Koninkrijk deze toestaan als formele vorm van kinderopvang. Dat houdt in dat bijvoorbeeld grootouders werkzaam kunnen zijn gastouder zijn voor hun kleinkinderen, waarbij ouders voor die opvang betalen en vervolgens een kinderopvangtoeslag kunnen aanvragen bij de overheid. In België en in de Duitse deelstaat Beieren is expliciet bepaald dat gastouders geen familielid mogen zijn van de kinderen die zij opvangen. In alle overige landen komt opvang door familie natuurlijk wel voor, ook in Nederland, maar dan als informele opvang waaraan door de overheid niet wordt meebetaald.

Tabel 4.2.3 Wel/geen familierelatie met gastkinderen toegestaan

Nederland	<i>Ja</i>	(a) Eigen kinderen die aanwezig zijn tijdens de opvang tellen mee voor het maximum aantal kinderen. (b) Een familierelatie (anders dan als ouder) met één of meer van de kinderen die worden opgevangen is toegestaan.
België	<i>Nee</i>	(a) Eigen kinderen t/m kleuterklas tellen mee voor het maximum aantal kinderen. (b) Geen familieopvang, althans niet als formele opvang: opvang door grootouders en familieleden t/m 4 ^e graad (nicht/neef) geldt als informele opvang.
Denemarken	<i>Ja/nee Verschilt per gemeente</i>	(a) De gemeente kán besluiten dat de eigen kinderen van de gastouder worden meegeteld, ook voor de vergoeding die de gastouder ontvangt. In dit geval is het zelfs mogelijk dat een gastouder met drie kinderen alleen deze eigen kinderen opvangt en daarvoor vergoeding ontvangt. (b) Geen gegevens gevonden over overige familierelaties (grootouders e.a.)
Duitsland	<i>Ja/nee Verschilt per deelstaat</i>	(a) Eigen kinderen mogen worden opgevangen tegelijk met gastkinderen, en tellen niet mee voor het maximum aantal kinderen. (b) In de deelstaat Beieren echter mogen gastouders tot in de derde graad, geen familie zijn van het kind (ook geen aangetrouwde familie)
Frankrijk	<i>Ja</i>	(a) Eigen kinderen mogen ook worden opgevangen door een gastouder. Wanneer zij jonger dan drie jaar zijn, worden zij meegeteld in het aantal minderjarige kinderen dat op een moment aanwezig mag zijn. (b) Familieopvang: geen informatie gevonden
Verenigd Koninkrijk	<i>Ja</i>	(a) Eigen kinderen en andere kinderen voor wie regelmatig wordt gezorgd (onder de 8 jaar) tellen mee in het maximum aantal kinderen. (b) Wanneer een <i>geregistreeerde</i> gastouder een kind opvangt (buiten het huis van het kind) dat een familielid is, kunnen ouders aanspraak maken op heffingskortingen. Gastouders die kinderen van familieleden opvangen zijn niet verplicht zich te registreren, maar dan maken de ouders ook geen aanspraak op de heffingskorting. (Onder familielid wordt verstaan: grootouder, tante, oom, broer of zus van het kind (of halfbroer of halfzus) of iemand

		die aan de ouder gerelateerd is door een huwelijk of geregistreerd partnerschap).
Zwitserland	Ja	<p>(a) Aanwezigheid van eigen kinderen geldt als 'ideale voorwaarde' voor gastouders, maar is niet verplicht. Eigen kinderen tellen niet mee voor het maximale aantal kinderen.</p> <p>(b) Familieopvang is in Zwitserland heel gebruikelijk, zeker in de landelijke en afgelegen gebieden (bergdorpen) en is doorgaans gratis.</p> <p>(c) Sinds 2010 ligt er een wetsvoorstel om familieleden die verwante kinderen opvangen niet langer te verplichten een vergunning bij de gemeente aan te vragen of deel te nemen aan cursussen. Deze gastouders zouden ook niet meer gecontroleerd hoeven worden door de instanties. Het voorstel is echter nog niet aangenomen. en is voorlopig weer in de ijskast gezet.</p>

4.2.4 Tussenconclusie 2: waarborgen tegen fraude

Als het gaat om waarborgen tegen fraude en oneigenlijk gebruik van financiële middelen is het lastig om in het buitenland voorbeelden te vinden die bruikbaar kunnen zijn voor beleidsmaatregelen in Nederland. De voornaamste reden daarvoor is dat zowel wijze waarop de verschillende overheden bijdragen aan de kinderopvang verschilt, als de arbeidsrechtelijke positie van gastouders.

In de landen waar veel van de gastouders in dienst zijn van een overheidsinstelling (zoals in Denemarken, België en Duitsland) en waar ouders een inkomensafhankelijke vergoeding betalen, lijkt fraude het minst 'een issue'. Dat betekent echter niet per definitie dat dergelijke fraude niet bestaat. Voor het Verenigd Koninkrijk en Nederland, waar de meeste gastouders zelfstandig ondernemers zijn en direct (of indirect) door de ouders betaald worden, worden wel voorbeelden genoemd van fraude of oneigenlijk gebruik door ofwel ouders, ofwel gastouders. In beide landen zijn inmiddels maatregelen getroffen om dergelijk misbruik te voorkomen. Preventie van fraude lijkt in beide systemen (aanbod- respectievelijk vraagfinanciering) gebaat bij registratie van geleverde diensten en controles daarop. De kassiersfunctie van de Nederlandse gastouderbureaus bestaat niet in het buitenland.

Familieopvang waarvoor gastouders betaling ontvangen (en ouders een tegemoetkoming in de kinderopvangkosten), komt alleen voor in Nederland en het Verenigd Koninkrijk. In met name België is betaalde familieopvang (t/m de 4^e graad) niet toegestaan als formele vorm van kinderopvang. Aan de andere kant van het spectrum staat de praktijk in Denemarken, waar gastouders onder bepaalde voorwaarden ook vergoeding kunnen ontvangen voor de opvang van eigen kinderen.

Onze tussenconclusie voor dit aspect van het beleid is: over mogelijkheden om fraude of oneigenlijk gebruik van financiële vergoedingen tegen te gaan, hebben we in het buitenland geen bruikbare ideeën gevonden. Een punt van (politieke) overweging is het al dan niet toestaan van familieopvang als formele kinderopvang. Hier lijken in de Europese landen in deze studie twee redeneerlijnen te bestaan. De eerste is dan: familieopvang vindt plaats in de informele sfeer, is een verlengde van opvoeding door de ouders zelf en geen arbeid waar een financiële vergoeding tegenover zou moeten of hoeven staan.

De tweede lijn is: familieopvang moet beschouwd worden als formele opvang. Het draagt evenzeer als andere vormen van kinderopvang bij aan de mogelijkheid voor ouders met jonge kinderen om arbeid en zorg te combineren, en leidt daarmee tot hogere arbeidsdeelname.

4.3 Waarborgen voor pedagogische kwaliteit

In deze paragraaf is de informatie bij elkaar gebracht over de beleidsmaatregelen in de verschillende landen die gericht zijn op het waarborgen van voldoende pedagogische kwaliteit van de gastouderopvang. Uit onderzoek naar welbevinden en ontwikkeling van kinderen komt een aantal factoren naar voren als bepalend voor die pedagogische kwaliteit.

Ten eerste gaat het dan om de persoonlijke kwaliteiten van degene die de opvang verzorgt en hoe zij die inzet in haar manier van omgaan met kinderen. Opleiding en eventuele periodieke scholing of coaching zijn erop gericht die persoonlijke kwaliteiten van pedagogisch medewerkers en gastouders zo goed mogelijk te ontwikkelen. Ook het pedagogisch netwerk van gastouders kan een positieve rol spelen: het biedt de mogelijkheid om met anderen van gedachten te wisselen over het omgaan met kinderen, en op die manier de eigen kennis en vaardigheden uit te breiden, of op de eigen pedagogische benadering te reflecteren.

Ten tweede spelen structurele aspecten als groeps grootte en de fysieke ruimte van de opvanglocatie een rol. De groeps grootte bepaalt bijvoorbeeld de mate waarin de opvoeder haar aandacht moet verdelen, maar ook de gelegenheid die het kind krijgt om sociale contacten op te bouwen met leeftijdgenoten. De ruimte zelf, en de inrichting ervan zijn bepalend voor de manier waarop aan behoeften van kinderen aan rust, beweging en buitenspelen kan worden voldaan.

Belangrijke beleidsmiddelen die bijdragen aan een goede opvangkwaliteit zijn dan:

- eisen aan het opleidingsniveau van de gastouder
- eisen op het gebied van (verplichte) periodieke scholing
- eisen op het gebied van pedagogisch beleid, begeleiding van gastouders en netwerken
- eisen aan de groeps grootte en samenstelling
- eisen aan de omvang en inrichting van de opvanglocatie

4.3.1 Kwalificatie-eisen voor gastouders

Tabel 4.3.1 beschrijft de kwalificatie-eisen voor gastouders. Deze tabel bevat twee interessante 'hoofdlijnen' wanneer we kijken naar de verschillen tussen de landen in wet- en regelgeving.

De eerste lijn is dat in vijf landen (Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk en Zwitserland) voor het uitoefenen van het beroep van gastouder geen opleidingseisen worden gesteld die passen binnen het formele onderwijssysteem. In deze landen geldt wel dat gastouders verplicht of in staat gesteld worden deel te nemen aan een speciale (basis)cursus of -training voor gastouders. De omvang van deze cursussen loopt uiteen van 18 tot 120 uur. In twee landen (Nederland en België) is er wél een verplichte beroepskwalificatie voor gastouders. In beide landen is die kwalificatie-eis tot nu toe lager geweest dan voor pedagogisch medewerkers in de kindercentra, maar sinds de invoering van de nieuwe kinderopvangwet in België (2014) gelden voor startende kinderbegeleiders in de gezinsopvang (gastouders) daar dezelfde kwalificatie-eisen als voor de kinderbegeleiders in de groepsopvang. De beroepsopleiding die in België nodig is om als gastouder te kunnen werken is gericht op 'kinderzorg'. De beroepsopleiding die in Nederland vereist wordt, is algemener: Helpende zorg en welzijn, of Helpende breed niveau 2 (al is er een lange lijst met andere diploma's die eveneens

zijn toegestaan, waarvan er veel meer zijn toegespitst op het begeleiden van de ontwikkeling van kinderen).

In alle landen die meegenomen zijn in deze studie zijn er wel kwalificatie-eisen gesteld aan de vooropleiding van pedagogisch medewerkers in de kinderopvangcentra.

De tweede lijn is alleen goed te overzien in relatie tot tabel 4.1.3 (*Verplichte bewijsstukken*). In de landen waar géén kwalificatie-eisen gelden (behalve deelname aan een basiscursus voor gastouders) is meestal wel sprake van een tamelijk uitgebreide controle vooraf van de kwaliteiten en geschiktheid van de gastouder door een controleur van een overheidsinstantie.

Tabel 4.3.1 Diploma/kwalificatie-eisen (minimumeisen t.a.v. vooropleiding)

Nederland	GO: MBO-niveau 2 (Helpende zorg en welzijn, Helpende breed) etc. PM: MBO-niveau 3
België	GO: diploma kindzorg (7 ^e jaar) (1-jarige beroepsopleiding). PM: diploma kindzorg (7 ^e jaar) (1-jarige beroepsopleiding). <i>(m.i.v. april 2014, voor startende gastouders)</i> ± 60% voldoet nog niet aan deze eis (overgangperiode = 10 jaar) Gastouders die in de afgelopen vijf jaar minstens drie jaar hebben gewerkt als gastouder zijn vrijgesteld van deze opleidingseis.
Denemarken	GO: geen opleidingseisen of verplichte trainingen PM: 3.5 jaar pedagogische opleiding – assistenten: 1,5 jaar basisopleiding – leidinggevend: bachelor pedagogiek, veelal aangevuld met een managementopleiding Bij de registratie wordt over het algemeen gekeken naar: persoonlijke kwalificaties van de gastouder (een volwassen, verantwoordelijk persoon met enige ervaring in het zorgen voor (eigen) kinderen; persoonlijke vaardigheden, energie en sociaal begrip). Veel gemeenten bieden een introductiecursus aan van een week voor gastouders die willen starten, maar de gemeenten zijn daar niet toe verplicht. ¹⁴⁶
Duitsland	GO: een pedagogische opleiding of een basiskwalificatie van 160 uur. De basiskwalificatie is verplicht, de omvang in uren verschilt echter per regio. (In 2007 had 55,9% van de gastouders een niet-pedagogische opleiding, 15,1% had geen enkele opleiding). PM: 3-jarige beroepsopleiding.
Frankrijk	GO: basiscursus van 120 uur (lokaal) (eerder behaalde diploma's kunnen recht geven op vrijstelling, na 60 uur mogen de eerste kinderen worden opgevangen, de resterende 60 uur moeten binnen twee jaar worden voltooid) PM: 4-jarige beroepsopleiding (kinderverpleging) assistent kinderverpleegkundige: 1-jarige opleiding assistent vroege kindertijd: 1-jarige opleiding
Verenigd Koninkrijk	GO: deelname training (lokaal) – assistenten: geen

¹⁴⁶ Persoonlijke communicatie met Anne Kjaer Olsen, 8 mei 2014: "There are no national regulations on this. Around half of the municipalities require pedagogical competencies or experience when they hire childminders (this we know from our own study: Kvalitet i dagplejen, EVA, 2011)."

	PM: level 2-kwalificatie (tenminste de helft van de staf) – managers: level 3-kwalificatie + 2 jaar werkervaring
Zwitserland	GO: basiscursus van tenminste 18 uur PM: 3 jarige beroepsopleiding.

4.3.2 Periodieke scholing

Tabel 4.3.2 laat zien dat *verplichte* periodieke scholing vrijwel nergens standaardpraktijk is. In Duitsland verschilt het beleid in dit opzicht per deelstaat, in Denemarken per gemeente. De enige uitzonderingen zijn Zwitserland en België. In Zwitserland gaat het om een eis van 3 uur scholing per jaar. In België was een gastouder (tot de invoering van de nieuwe wet) verplicht 12 uur scholing te volgen, maar daarvoor in de plaats is er nu sprake van “*een passend aanbod van scholing, op basis van het oordeel van de organisator van de gastouderopvang*”. In het Verenigd Koninkrijk is overigens wel wetgeving in de maak die voor gastouders aangesloten bij het EYP en LYP ook jaarlijkse deelname aan training verplicht stelt.

In alle landen is er overigens wel een aanbod van cursussen voor gastouders waaraan zij op vrijwillige basis kunnen deelnemen. Scholing blijkt bovendien een onderwerp dat de aandacht heeft van brancheorganisaties, vakbonden, beleidsmakers en andere betrokken deskundigen in diverse landen (passend in de opvattingen over ‘levenlang leren’).

Tabel 4.3.2 Verplichte periodieke scholing

Nederland	<i>Niet verplicht</i>	Wel onderdeel is - de ontwikkeling van een instrumentarium voor - permanente educatie voor de gastouderopvang onderdeel van de toekomstvisie van de brancheorganisatie. ¹⁴⁷
België	<i>Verplicht</i>	De organisator gaat na welke vorming nodig is en voorziet in een passend aanbod (m.i.v. 1 april 2014). Was: 12 uur scholing verplicht, gekoppeld aan een deel van de vergoeding.
Denemarken	<i>Wel/niet verplicht, m.n. voor startende gastouders</i>	Er zijn geen landelijke eisen voor verplichte periodieke scholing, maar er is wel lokaal beleid op dit punt (zowel aanbod als verplichting): 93% van de gemeenten biedt cursussen aan voor startende gastouders (in het eerste jaar). De duur verschilt van 1 tot 25 dagen. Scholing is een belangrijk aandachtspunt voor de vakbond
Duitsland	<i>Wel/niet verplicht</i>	Er is jaarlijkse nascholing/pedagogische cursussen, maar de omvang en verplichting verschilt per deelstaat
Frankrijk	<i>Niet verplicht</i>	Geen gegevens gevonden over periodieke scholing
Verenigd Koninkrijk	<i>Niet verplicht</i>	In de toekomst geldt: wanneer een gastouder zich aansluit bij een bureau is hij verplicht om scholing te volgen. Voor gastouders aangesloten bij het EYR is twee dagen training per jaar verplicht en voor gastouders aangesloten bij het

¹⁴⁷ <http://www.ikzoekeengastouder.nl/wp-content/uploads/2014/01/Kwaliteit-Gastouderopvang-visiedocument.pdf> (zie p.6). Geraadpleegd op 13 augustus 2014.

		GCR één dag per jaar (Persoonlijke communicatie met Sebastiaan Dekkers, 7 mei 2014).
Zwitserland	<i>Verplicht</i>	Het volgen van een basisopleiding en vervolgcursussen (een jaarlijkse nascholing van minstens 3 uur) is verplicht

4.3.3 Eisen aan de opvanglocatie

In alle landen worden eisen gesteld aan de omvang en inrichting (aanwezige voorzieningen) van de locatie waar kinderen worden opgevangen (zie tabel 4.3.3). Waar het gaat over de *omvang* van de opvanglocatie geldt dat in België, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk de grootte van de voor opvang beschikbare ruimte medebepalend is voor het maximale aantal kinderen dat een gastouder mag opvangen.

De eisen ten aanzien van de *inrichting* van de opvanglocatie gaan in grote lijnen over drie aspecten: (a) er moet voldoende ruimte zijn voor spelen, bewegen, rusten en verzorging, (b) de ruimte moet voldoen aan eisen van veiligheid en gezondheid en (c) er moeten – in de buurt – geschikte buitenspeelmogelijkheden zijn. Ze gelden in alle landen, al is de beschrijving in het ene land wat uitgebreider of exacter dan in het andere.

Waar het gaat over de vraag *waar* de opvang kan plaatsvinden (in de woning van de gastouder, in de woning van de vraagouder, of in nog een andere ruimte geschikt voor kinderopvang) valt op dat het in alle zeven landen wettelijk toegestaan is kinderen op te vangen bij zowel de gastouder als bij de vraagouders thuis (zie tabel 4.3.3).

In Denemarken valt de opvang thuis bij de vraagouders echter niet onder de verantwoordelijkheid van de lokale autoriteiten (en heeft deze een andere naam). Ook in Frankrijk is de benaming anders (*garde à domicile*) en is er een aparte regelgeving voor deze vorm van opvang. Ook in het Verenigd Koninkrijk verschilt de benaming voor gastouders die opvangen in het huis van vraagouder (*home childcare*) van die voor gastouders die opvang bieden in hun eigen woning (*childminder*).

In sommige landen mag de opvang bovendien ook plaatsvinden op een andere locatie dan het woonadres van de gastouder, bijvoorbeeld in de woning van andere (vraag)ouders dan de vraagouders van een kind, of in een andere ruimte. In België kan dat zelfs op een school zijn. In Denemarken is daaraan wel een nadere omschrijving toegevoegd: “*andere huiselijke locaties die geschikt zijn bevonden voor kinderopvang.*”

Tabel 4.3.3 Eisen aan de opvanglocatie

Land	Omvang en inrichting	Locatie
Nederland	<p>Inrichtingseisen voor de locatie waar de gastouder kinderen opvangt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aparte slaapruijnte voor kinderen tot 1,5 jaar. - voldoende speelruimte binnen en buiten - de woning is volledig rookvrij - er zijn voldoende goed functionerende rookmelders 	<p>De gastouder mag op meerdere locaties kinderen opvangen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - eigen woonruimte gastouder (of aparte kinderopvangruimte op het eigen woonadres). - thuis bij vraagouders <p>Zij mag, als zij opvangt bij de vraagouders thuis, daar ook kinderen opvangen van andere ouders. En zij mag, gedurende de week op verschillende adressen opvang verzorgen.</p>

België	<p>Eisen afzonderlijke binnenruimtes:</p> <ul style="list-style-type: none"> - leefruimte (3m² per opvangplaats) - ruistruimte voor kinderen jonger dan 18 mnd, of bij nachtopvang (leef+ruistruimte: 5m² per opvangplaats) - sanitaire ruimte voor volwassene: toilet en wasbak - natuurlijk daglicht, ventilatie - keuken - buitenspeelmogelijkheid etc. 	Meestal: opvang in de eigen woning van de gastouder, maar dat hoeft niet.
Denemarken	<p>De Childminding Act van 2007 benoemt: privéwoningen, of andere huiselijke locaties die door de lokale autoriteiten geschikt bevonden zijn voor kinderopvang.</p> <p>Beoordelingscriteria voor geschiktheid opvanglocatie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - huis of flat met voldoende ruimten voor de kinderen om vrij te spelen - genoeg plaats voor extra bedden, kleine stoelen, speelgoed en andere benodigdheden - meubilair moet van goede kwaliteit zijn - voldoende buitenruimte (<i>green spaces</i>) in de omgeving. 	Opvang die plaatsvindt in de woning van de ouders bestaat, maar onder een andere naam (<i>privat pasningsordning</i> (<i>private childminding</i>)) en valt niet onder toezicht van de lokale autoriteiten.
Duitsland	<p>Voorwaarden zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - voldoende plek om te spelen - stimulerende uitrusting - gepaste speel- en bezigheidsmaterialen - preventie voor ongelukken en hygiënische omstandigheden - vooral voor kinderen onder de 3 jaar: slaapmogelijkheden - mogelijkheid tot spelen en ontdekken in natuur, bos of park. 	De opvang kan plaatsvinden: <ul style="list-style-type: none"> - in het huishouden van de gastouder - in het huishouden van de vraagouders - in een andere daarvoor geschikte ruimte.
Frankrijk	<p>Eisen aan de locatie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - schoon, licht en luchtig, gezond en goed verwarmd - voldoende ruimte voor slapen, maaltijden, omkleden en spel - veiligheid (maatregelen om ongevallen te voorkomen (bijvoorbeeld farmaceutische producten goed en uit het zicht van kinderen opgeborgen), bedjes passend bij de leeftijd, babyspullen en speelgoed moeten voldoen aan de normale veiligheidseisen, ruimtes waarin het kind komt (inclusief trappen, ramen, balkons, open haarden en elektrische en gasinstallaties) dienen beschermd te zijn, jaarlijkse onderhoudscertificaten t.a.v. koolmonoxide). - de woning moet voldoen aan regels zoals 	De opvang door een gastouder kan <i>niet</i> plaatsvinden in het huis van de vraagouders: in dat geval is er sprake van <i>garde à domicile</i> .

	<p>beschreven in artikel L. 123-2 van het Wetboek van Bouw en Huisvesting en de regelingen voor de toepassing daarvan in openbare instellingen (oa geringe toegankelijkheid van lood, waarvoor een verklaring dient te worden afgegeven bij woningen gebouwd vóór 1949). Daarnaast moet de gastouder beschikken over een werkende telefoon, en zij moeten contactnummers van ouders en hulpdiensten bij de hand hebben.</p> <ul style="list-style-type: none"> - in de omgeving moeten mogelijkheden zijn voor activiteiten buitenshuis, een bovenwoning moet goed toegankelijk zijn, en de gastouder moet zorgdragen voor de veiligheid van kinderen bij risicobronnen in de directe omgeving zoals een rivier, weg of put. 	
<p>Verenigd Koninkrijk</p>	<p>Voor opvang van <i>jonge kinderen</i>: De gebouwen en apparatuur moeten op een manier georganiseerd zijn dat het in de behoeften van kinderen voorziet. Eisen aan de beschikbare ruimte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kinderen onder de 2 jaar: 3,5 m² per kind; 2 jarigen: 2,5 m² per kind; kinderen tussen de 3 en 5 jaar: 2.3 m² per kind - De faciliteiten, apparaten en toegang tot de gebouwen moeten (zover mogelijk) geschikt zijn voor kinderen met beperkingen - Er moet toegang zijn tot een buitenspeelplaats of, wanneer dit niet mogelijk is, er moet voor gezorgd worden dat er dagelijks buitenactiviteiten plaatsvinden (tenzij omstandigheden zoals het weer dit onmogelijk maken) - Er moet ruimte of een afgescheiden gedeelte worden gemaakt voor kinderen die willen ontspannen, zachtjes spelen of slapen. Deze ruimte moet zijn voorzien van geschikt meubilair - Voldoende toiletten en wastafels (1 toilet en 1 wastafel voor elke 10 kinderen boven de 2 jaar) en geschikte mogelijkheden om kinderen van een schone luier te voorzien. Bovendien moeten er altijd voldoende schone bedlinnen, handdoeken, reservekleding en andere benodigde items zijn - Er moet een ruimte zijn waar gastouders vertrouwelijk met ouders en/of verzorgers kunnen praten - Kinderen moeten altijd in zicht- en/of op hoorafstand van de gastouder (kunnen) zijn 	<ul style="list-style-type: none"> - Woning van de gastouder - Andere woning <p>Het huis waarin het kind wordt opgevangen hoeft niet het huis van de gastouder te zijn, maar kan ook het huis zijn van iemand anders. Wanneer de gastouder kinderen van één of twee families opvangt in het huis van de vraagouder is zij geen gastouder, maar een <i>home childcarer</i> (Wanneer kinderen van drie of meer families worden opgevangen in het huis van een vraagouder is het wel gastouderopvang).</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Ongeautoriseerde personen moet toegang worden voorkomen en voor het controleren van de identiteit van bezoekers moet een goedgekeurde procedure zijn - Er moet een niet-roken beleid zijn en roken in een kamer of buitenspeelplaats moet voorkomen worden <p>Voor opvang van <i>oudere kinderen</i> geldt dat de gastouder ervoor moet zorgen dat de plekken waar kinderen komen en de spullen die worden gebruikt bij de opvang veilig en geschikt zijn voor kinderopvang.</p>	
Zwitserland	<p>Gelet wordt op:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kindvriendelijkheid en veiligheid van de ruimtes - mogelijkheid bieden voor rustmomenten (huiswerk, middagslaapje etc.) - aanwezigheid van buitenruimtes is eveneens belangrijk (tuin, terras of openbare speelplaats) - verkeersveiligheid, luchtvervuiling en lawaai, aanwezigheid van zon- en schaduwplekken 	Gastouders vangen de kinderen over het algemeen op in hun eigen woonomgeving.

4.3.4 Omvang in aantal kinderen

Tabel 4.3.4 laat zien dat de landen verschillende maatstaven hanteren voor het maximum aantal kinderen. Eerder zagen we overigens al dat eigen kinderen van de gastouder soms wel en soms niet worden meegerekend voor dat maximum. De leeftijd van eigen kinderen die worden meegerekend voor het bepalen van het maximale aantal kinderen, ligt in Nederland het hoogst: 10 jaar.

Eigen kinderen van de gastouder

In de landen waar de eigen kinderen van de gastouder niet bepalend zijn voor het maximum aantal kinderen, ligt dat maximum lager dan in de andere landen: het hoogste aantal kinderen dat een gastouder tegelijkertijd mag opvangen is 8 (in België), daarop volgen Nederland en het Verenigd Koninkrijk met maximaal 6 kinderen, daarna Denemarken, Duitsland en Zwitserland met 5 kinderen, en tot slot Frankrijk met 2 tot 4 kinderen per gastouder.

Het maximum aantal kinderen per gastouder wordt bovendien meestal gerelateerd aan de leeftijd van de kinderen die worden opgevangen: hoe jonger de kinderen, hoe lager het aantal dat tegelijk mag worden opgevangen.

Ook de beschikbare ruimte is in enkele landen (België en het Verenigd Koninkrijk) een factor die bepaalt hoeveel kinderen een gastouder mag opvangen (zie tabel 4.2.2).

Maximum groepsgrootte

In Denemarken, Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk is het toegestaan dat meerdere gastouders gezamenlijk kinderen opvangen. In Denemarken is dan de maximale groepsgrootte tien kinderen, in Frankrijk 16 kinderen (bij vier gastouders), in het Verenigd Koninkrijk zes kinderen jonger dan 8 jaar per volwassene. Om in Duitsland een *Grosstagespflege* te kunnen starten, waar meer dan vijf kinderen worden opgevangen, is speciale toestemming nodig van het

Jugendamt. In Denemarken ligt in de praktijk het aantal kinderen lager dan het maximum van vijf om de mogelijkheid open te houden om op te treden als ‘gast-gastouder’ wanneer een andere gastouder ziek is.

Tabel 4.3.4 Aantal kinderen per leeftijdsgroep, meetellen eigen kinderen, volwassene kind-ratio bij opvang door meerdere gastouders

land	aantal kinderen	eigen kinderen
Nederland	Een gastouder mag maximaal zes kinderen tot 13 jaar opvangen waarvan: <ul style="list-style-type: none"> - maximaal 5 kinderen tot 4 jaar - maximaal 4 kinderen tot 2 jaar - maximaal 2 kinderen tot 1 jaar 	Dit maximum aantal kinderen is inclusief de eigen kinderen (tot 10 jaar) van de gastouder.
België	Formele regeling vanaf 1 april 2014: <ul style="list-style-type: none"> - maximaal acht kinderen (schoolgaande kinderen tot en met de lagere school) <p>Afhankelijk van de draagkracht en de infrastructuur van de locatie kan de organisator er ook voor kiezen om (via Kind en Gezin) en vergunning aan te vragen voor minder dan achtkinderopvangplaatsen.</p>	De eigen kinderen t/m de kleuterklas (6 jaar) tellen mee
Denemarken	<ul style="list-style-type: none"> - maximaal 5 kinderen per gastouder, ongeacht de leeftijd van de kinderen. <p>In de praktijk gaat het om kinderen tot 3 jaar, daarna gaan kinderen naar de kleuterschool en de buitenschoolse opvang</p> <p>Als de gastouderopvang wordt uitgevoerd door meer dan één gastouder is het toegestaan een groep op te vangen van maximaal tien kinderen.</p> <p>De meest voorkomende situatie is dat een gastouder vier vaste kinderen opvangt, maar ook ruimte heeft voor een (vast) gast-gastkind wanneer een andere gastouder ziek is.</p>	Eigen kinderen tellen mee
Duitsland	<ul style="list-style-type: none"> - een gastouder mag maximaal vijf kinderen tegelijkertijd opvangen. - voor opvang van meer dan vijf kinderen is speciale toestemming van het <i>Jugendamt</i> nodig (en mogelijk). 	Eigen kinderen van de gastouder tellen niet mee.
Frankrijk	<ul style="list-style-type: none"> - Een gastouder mag twee tot vier kinderen tegelijkertijd opvangen. <p>Bij goedkeuring van een gastouder wordt bepaald hoeveel kinderen hij/zij mag opvangen, gedurende hoeveel dagen en uren.</p> <p>Bij wijze van uitzondering kan door gastouders van het maximum aantal toegestane kinderen worden afgeweken (binnen een limiet van zes</p>	Eigen kinderen tellen mee: er mogen - inclusief eigen kinderen van de gastouder jonger dan 3 jaar - maximaal zes kinderen tegelijk aanwezig zijn.

	<p>kinderen), bijvoorbeeld voor opvang van kinderen van een andere gastouder of in de wenperiode van een nieuw kind. Dit moet altijd direct worden overlegd met de PMI.</p> <p>Een gastouder heeft de mogelijkheid om haar beroep in een ander huis uit te voeren samen met andere gastouders (een zogenaamde <i>'maisons d'assistant(e)s maternel(le)s': MAM</i>). Zo kunnen vier gastouders tegelijk ieder vier kinderen opvangen. Hierdoor kunnen gastouders hun beroep buiten het eigen huis uitoefenen en wordt het isolement van de gastouder doorbroken.</p>	
Verenigd Koninkrijk	<p>Een gastouder mag zes kinderen jonger dan 8 jaar, tegelijkertijd opvangen, waarvan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • maximaal 1 kind onder de 1 jaar • maximaal 3 jonge kinderen (inclusief kind onder 1 jaar) (een kind is jong tot 1 september nadat hij 5 is geworden) • maximaal 6 kinderen onder 8 jaar (inclusief kinderen onder 5 jaar en onder 1 jaar) <p>Aandachtspunten waarmee gastouders rekening moeten houden voor het bepalen van het aantal kinderen dat zij opvangen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ruimte en tijd die een kind van boven de 8 jaar dat regelmatig aanwezig is, inneemt • extra ondersteuning die een kind mogelijk nodig heeft • de ruimte die beschikbaar is • eigen gezondheids- of andere problemen die een belemmering kunnen vormen voor de opvang (bijvoorbeeld bij optillen) <p>Ofsted kan besluiten dat een gastouder minder kinderen mag opvangen, bijvoorbeeld als er niet genoeg ruimte is, een kind extra zorg nodig heeft of als een kind boven de 8 jaar dat geregeld aanwezig is ruimte of tijd inneemt.</p> <p>Daarnaast kan Ofsted uitzonderingen maken op het aantal kinderen dat in een bepaalde leeftijdscategorie mag worden verzorgd, bijvoorbeeld bij een tweeling onder de 1 jaar. (Er mogen echter nooit meer dan zes kinderen onder de 8 jaar worden opgevangen).</p>	Eigen kinderen en kinderen waarvoor regelmatig gezorgd wordt, tot 8 jaar, tellen mee
Zwitserland	<p>De regels hiervoor zijn per kanton verschillend. Advies van de brancheorganisatie is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • maximaal vijf kinderen onder de 12 jaar tegelijkertijd (inclusief eigen kinderen). • zuigelingen tot achttien maanden worden als 1,5 kind gerekend 	Eigen kinderen tellen niet mee, maar in sommige kantons wordt er wel rekening mee gehouden

4.3.5 Pedagogische netwerken van/rond gastouders

Gastouders werken voornamelijk alleen. In de Nederlandse situatie hebben zij weliswaar contact met ouders, en incidenteel met bijvoorbeeld een bemiddelingsmedewerker van een gastouderbureau, maar niet of nauwelijks met directe collega's tijdens het werk. Toch zijn zulke contacten waardevol omdat ze kennisuitwisseling en reflectie op de eigen invulling van het werk mogelijk maken. Ook kunnen dergelijke contacten bijdragen aan de veiligheid van kinderen via de sociale controle die ervan uitgaat. Netwerken van gastouders zijn één van de manieren om het isolement waarbinnen de gastouder haar werk doet te doorbreken.

We zijn daarom nagegaan in welke pedagogische context de gastouders zich bevinden in de landen uit deze studie: in hoeverre is er sprake van contact of samenwerking met andere gastouders? Mogen gastouders bijvoorbeeld gezamenlijk (een groter aantal) kinderen opvangen? En: welke andere vormen van uitwisseling doen zich voor? Tabel 4.3.5 geeft een overzicht waarin in het kort zichtbaar wordt dat alleen in Nederland het gezamenlijk opvangen van kinderen door meerdere gastouders niet is toegestaan. In de andere landen waarover informatie is verzameld (en gevonden is) zijn daarvoor meestal wel mogelijkheden, al zijn die wel aan voorwaarden gebonden. Verder worden overal, ook in Nederland, wel bijeenkomsten georganiseerd waar gastouders onderling ervaringen uitwisselen, of zich gezamenlijk in een bepaald thema verdiepen. Die bijeenkomsten zijn altijd op vrijwillige basis, behalve in Denemarken waar het deel uitmaken van een 'speelgroep' van vijf tot zeven gastouders uit eenzelfde buurt bij het beroep van gastouder hoort, en gezamenlijke bijeenkomsten worden georganiseerd door de pedagoog vanuit de gemeentelijke dienst.

Tabel 4.3.5 Pedagogisch netwerk van gastouders

Land	Samenwerken tijdens de opvang	Contact en uitwisseling met andere gastouders
Nederland	<p>Samen met andere gastouders kinderen opvangen is <i>niet</i> toegestaan behalve wanneer de opvang plaatsvindt bij de vraagouder thuis en het maximum van zes kinderen in totaal niet overschreden wordt.</p> <p>Beoogd wordt om per 1-1-2015 ook toe te staan dat meerdere gastouders op het adres van een gastouder ingeschreven kunnen staan (dan kan ook gezamenlijk worden opgevangen, ook in deze situatie mag het maximum aantal kinderen niet groter zijn dan bij opvang door één gastouder).</p>	<p>Een deel van de gastouderbureaus organiseert thema-avonden/bijeenkomsten waaraan gastouders op vrijwillige basis kunnen deelnemen. Het gaat in die bijeenkomsten om scholing en onderlinge uitwisseling.</p> <p>Gastouders onderhouden onderlinge contacten via Facebook en LinkedIngroepen. Er is geen zicht op de bijdrage van deze social media-netwerken aan de professionaliteitsontwikkeling.</p>
België	<p>Samenwerken van gastouders is toegestaan. Volgens het nieuwe decreet gelden daarbij de volgende richtlijnen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Als er maximaal 8 kinderen worden opgevangen door meerdere gastouders, dan is er sprake van gezinsopvang - Als er 9 of meer plaatsen (maximaal 18) zijn, gelden de regelingen voor groepsopvang. 	<p>Wat goed aanslaat zijn de 'lerende netwerken' van gastouders in de avonduren: de leervraag wordt samen met de deelnemende gastouders bepaald, en vervolgens zijn er 4 of 5 bijeenkomsten waarin op dat thema wordt gewerkt. Iedereen gaat na een bijeenkomst actief aan de slag in de eigen praktijk, en koppelt de eigen ervaringen terug aan de groep. Onderwerpen zijn bijvoorbeeld: communicatie met ouders, de combinatie werk en eigen gezin, zorgen</p>

		<p>voor eigen welbevinden als gastouder.</p> <p>'Peter/meterschap': ervaren gastouders ondersteunen startende collega's.</p> <p>Een dienst in Antwerpen is al langere tijd – met succes – bezig om gastouders samen met hun kinderen bij elkaar te brengen op ontmoetingsplaatsen. Dat biedt veel mogelijkheden voor bevordering van de professionaliteit, het doorbreken van isolement, en voor sociale contacten tussen kinderen.¹⁴⁸</p>
Denemarken	<p>De meeste gastouders vormen met 5-7 andere gastouders een speelgroep. De gastouders in de 'playroom group' wonen in dezelfde buurt en ontmoetingen van de speelgroep vinden wekelijks of tweewekelijks plaats.</p> <p>Ook organiseren de speelgroepen gezamenlijke uitstapjes en andere activiteiten die geschikt zijn voor de grotere groep kinderen zoals: bewegingsspel, zingen, muziek, toneelvoorstellingen etc.</p>	<p>Gastouders bespreken binnen de speelgroep hun dagelijkse werk en de eventuele problemen met hun collega's. De pedagoog vanuit de gemeente is regelmatig aanwezig en biedt scholing aan.</p> <p>De speelgroepen worden geïnitieerd door gemeenten, maar krijgen de ruimte om een eigen inhoudelijke agenda op te stellen: zij organiseren eigen activiteiten, maken eigen werkplannen, en bereiken zo een grotere invloed op en verantwoordelijkheid voor hun eigen werkomstandigheden.</p> <p>Als een gastouder ziek is, op vakantie gaat, een cursus volgt of ouderschapsverlof heeft, wordt vervanging geregeld door de gemeente, meestal via de vaste 'speelgroep'. De kinderen worden verspreid over de gastouders in die groep om te zorgen dat het maximum van 5 kinderen niet wordt overschreden. Er wordt tegenwoordig soms ook gewerkt met vaste invallers die de hele groep van de gastouder kunnen overnemen. Ook deze invallers maken deel uit van de speelgroep. Het voordeel van deze vorm van vervanging is dat de kinderen (en hun ouders) al bekend zijn met de andere gastouders en de andere kinderen.</p>
Duitsland	<p>In sommige deelstaten in Duitsland is het mogelijk om als <i>Grosstagespflege</i> geregistreerd te worden, bij een van de gastouders thuis of in een speciaal gehuurde ruimte die geschikt is voor kinderopvang. Hier mogen meerdere gastouders samenwerken waarbij er meer dan vijf kinderen kunnen worden opgevangen. De regels verschillen hiervoor per deelstaat, maar over het algemeen mogen zich maximaal drie</p>	<p>Gastouders kunnen elkaar ontmoeten via het <i>Jugendamt</i>, tijdens de (na)scholingen die worden georganiseerd.</p> <p>In 2004 werd een pilot gestart gericht om de samenwerking en het netwerk tussen kinderdagverblijven en gastouders te bevorderen (<i>Tagespflege in Kooperation mit Kindertageseinrichtungen - TaKKT</i>). De belangstelling vanuit zowel de gastouders als de kinderdagverblijven bleek groter dan</p>

148 Persoonlijke communicatie met Sandra van der Mespel (mei 2014): "De ontmoetingsplaatsen zijn volgens VBJK een waardevol idee om verder te verkennen."

	<p>gastouders samenvoegen, waarvan er minstens één gastouder een pedagogische opleiding moet hebben afgerond. Alle gastouders moeten beschikken over een toestemmingsverklaring en om samen te mogen werken moet er nog een aparte toestemmingsverklaring door het Jugendamt worden afgegeven. Maximaal mogen er tien kinderen tegelijk worden opgevangen. Wanneer dit er meer zijn wordt de opvang als een officieel bedrijf gezien en gelden er andere regels dan voor de gastouderopvang</p>	<p>verwacht. De pilot bestond uit vijf workshops van zes uur waarbij gastouders en pedagogisch medewerkers/leidinggevenden van kinderdagverblijven met elkaar in contact werden gebracht en zij samen werden uitgedaagd om na te denken over mogelijke samenwerking.</p>
Frankrijk	<p>Een gastouder heeft de mogelijkheid om haar beroep uit te voeren samen met andere gastouders (een zogenaamde '<i>maisons d'assistant(e)s maternel(le)s</i>': <i>MAM</i>). Zo kunnen 4 gastouders tegelijk ieder 4 kinderen opvangen. Hierdoor kunnen gastouders hun beroep buiten het eigen huis uitoefenen en wordt het isolement van een gastouder doorbroken.</p>	<p>Gastouders kunnen zich bij gastoudernetwerken (<i>relais assistants maternel: RAM</i>) aansluiten. Deze RAM's kunnen door een lokale overheid (bijvoorbeeld gemeente) of privé (bijvoorbeeld een vereniging) beheerd worden. Hun diensten zijn voor gastouders en vraagouders gratis. Gastouders kunnen hier terecht voor bijvoorbeeld juridische, administratieve en opvoedkundige informatie, het ontmoeten van andere gastouders en het uitwisselen van ervaringen met andere gastouders. Ook worden er workshops of trainingen georganiseerd. Voor kinderen worden er soms activiteiten georganiseerd en zij kunnen andere kinderen ontmoeten. Vraagouders kunnen bij een RAM advies en informatie krijgen over de soorten opvang. Een RAM wordt geleid door een professional met een specialisatie op het gebied van jonge kinderen, bijvoorbeeld een maatschappelijk werker.</p>
Verenigd Koninkrijk	<p>Een gastouder kan samenwerken met maximaal twee andere gastouders of assistenten. Elke volwassene mag in die situatie maximaal 6 kinderen jonger dan acht jaar opvangen, mits daarvoor voldoende ruimte beschikbaar is. (Bovendien gelden er lokale regels voor de mogelijkheid om al dan niet een bedrijf aan huis te voeren).</p>	<p>Gastouders kunnen zich aansluiten bij netwerken die worden georganiseerd door organisaties (bijvoorbeeld via <i>the National Childminding Association</i> of via <i>PACEY</i>). Deze netwerken bieden trainingen en ondersteuning door een netwerkcoördinator. Via een gastoudernetwerk ontmoeten ook gastouders elkaar, zodat zij elkaar kunnen ondersteunen. Er zijn ook speciale netwerken, bijvoorbeeld voor het zorgen voor kinderen van tienerouders, gehandicapte kinderen en opvang op ongebruikelijke tijden of voor ziekenhuis- en luchtvaartmaatschappijmedewerkers. Gastouders die financiering van de overheid ontvangen worden geacht zich aan te sluiten</p>

		bij een gastoudernetwerk. Vaak worden gastouders verschillende keren per jaar door de netwerkcoördinator bezocht.
Zwitserland	Geen gegevens gevonden	Gastouderbureaus in Zwitserland organiseren regelmatig bijeenkomsten voor gastouders waarbij zij elkaar kunnen ontmoeten en thema-avonden waar zij informatie met elkaar kunnen uitwisselen.

4.3.6 Tussenconclusie 3: waarborgen voor pedagogische kwaliteit

Kwalificatie

In vijf landen (Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk en Zwitserland) worden geen opleidingseisen gesteld die passen binnen het formele onderwijssysteem, voor het uitoefenen van het beroep van gastouder. In deze landen geldt wel dat gastouders verplicht of in staat gesteld worden deel te nemen aan een speciale (basis)cursus of -training voor gastouders. De omvang van deze trainingen loopt uiteen van 18 tot 160 uur.

In twee landen (Nederland en België) is er wel een verplichte beroepskwalificatie voor gastouders. In beide landen is die kwalificatie-eis tot nu toe lager geweest dan voor pedagogisch medewerkers in de kindercentra, maar sinds de invoering van de nieuwe wet in Vlaanderen (2014) geldt voor startende gastouders dezelfde eisen als voor pedagogische medewerkers in de kinderopvang. In België gaat het om een 1-jarige beroepsopleiding Kinderzorg, in Nederland om een algemenere opleiding (Helpende zorg en welzijn, of Helpende breed). Periodieke scholing is meestal niet verplicht, of slechts voor een gering aantal uren op jaarbasis.

Omvang in aantal kinderen

De landen hanteren verschillende maatstaven voor het maximum aantal kinderen. Het hoogste aantal kinderen dat een gastouder tegelijkertijd mag opvangen is 8, in België, daarop volgen Nederland en het Verenigd Koninkrijk met maximaal 6 kinderen, daarna Denemarken, Duitsland en Zwitserland met 5 kinderen, en tot slot Frankrijk met 2 tot 4.

Overigens wordt het maximale aantal kinderen per gastouder wel altijd gerelateerd aan enkele andere criteria, bijvoorbeeld de beschikbare ruimte, de leeftijd van de kinderen en de aanwezigheid van eigen (jonge) kinderen van de gastouder.

Samenwerking van gastouders

In Denemarken, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk is het toegestaan dat meerdere gastouders gezamenlijk kinderen opvangen. In Denemarken is dan de maximale groepsgrootte 10 kinderen, in Frankrijk 16 kinderen (bij vier gastouders).

Gastouders in Duitsland die - tijdelijk - een extra kind willen kunnen opvangen (boven het maximum aantal van vijf) kunnen daarvoor speciale toestemming aanvragen. In Denemarken ligt in de praktijk het aantal kinderen lager dan het maximum van 5 om de mogelijkheid open te houden om op te treden als 'gast-gastouder' wanneer een andere gastouder ziek is. In België wordt door een onthaaldienst in Antwerpen al enige tijd - met succes - gewerkt met ontmoetingsplaatsen waar onthaalouders samen met hun kinderen bij elkaar komen, zowel met het oog op de sociale contacten tussen kinderen, als om het isolement van gastouders te doorbreken en professionele ontwikkeling te bevorderen.

Netwerken van/rond gastouders

In de meeste landen (België, Duitsland, Frankrijk, Engeland, Nederland) functioneren er 'lerende netwerken' van gastouders in de vorm van (een reeks van) thema-avonden waar zij onder leiding van een pedagoog of bemiddelingsmedewerker ervaringen uitwisselen over specifieke thema's uit het vak: omgaan met ouders, omgaan met 'lastig' gedrag van kinderen, de combinatie van het werk als gastouder met het eigen gezin. Alleen in Duitsland hebben we een voorbeeld gevonden van samenwerking met kinderopvangcentra in scholing en professionalisering.

Samengevat kan geconcludeerd worden dat in de meeste landen scholing en professionalisering van gastouders een aandachtspunt is. Ook het doorbreken van het isolement waarbinnen gastouders hun werk doen en het bieden van mogelijkheden om kennis en ervaringen uit te wisselen met collega's wordt op vele plaatsen gevoeld. Denemarken heeft een structuur waarbinnen met name dat laatste veel vanzelfsprekender georganiseerd is dan in de andere landen: daar is het overheidsbeleid dat de gemeentelijke inspecteurs deze functie vervullen en dat gastouders elkaar op regelmatige basis ontmoeten om gezamenlijke activiteiten te ondernemen.

4.4 Overige kenmerken

Tot slot hebben we naar enkele overkoepelende thema's gekeken: hoe is de organisatiegraad van gastouders in de verschillende landen en is er sprake van wetenschappelijk onderzoek in de kinderopvang en met name de gastouderopvang dat mogelijk relevant is voor de Nederlandse situatie?

Ook is aan de buitenlandse respondenten gevraagd wat zij beschouwen als sterke aspecten van de gastouderopvang in hun land. Deze voorbeelden van good practices beschrijven we eveneens hieronder.

4.4.1 Organisationsgraad

In alle zeven Europese landen in deze studie bestaan vakbonden waarbij gastouders (en andere medewerkers in de kinderopvang) zich kunnen aansluiten. De organisatiegraad is het hoogst in Denemarken, waar 99% van de kinderopvangwerkers lid is van de vakbond Union-FAO.

4.4.1 Organisationsgraad/type

land	type organisatie
Nederland	Brancheorganisatie Kinderopvang Ruim 1100 kinderopvangorganisaties zijn aangesloten (dat zijn zowel kindercentra als gastouderbureaus en peuterspeelzalen) Vereniging Gastouderbranche (VGOB) 45 GOB's zijn aangesloten (de meeste met een groot aantal 'koppelingen') 78 individuele gastouders zijn lid MOGroep Bijna 750 lidorganisaties van de MOgroep zijn Maatschappelijk Ondernemingen in Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening (W&MD). Met name peuterspeelzalen lijken aangesloten bij de MOgroep.
België	Vakbond: LBC- NVK Verreweg de meeste gastouders zijn aangesloten bij de LBC NVK, dat is ook de enige bond die zich actief inzet voor de belangen van gastouders.

	<p>Unico Unico is een belangenorganisatie voor de zelfstandige kinderopvang. Er is binnen de organisatie met name aandacht voor de groepsopvang, minder voor de gezinsopvang (c.q. gastouders).</p>
Denemarken	<p>Vakbond: Union FOA 99% van de medewerkers in de gastouderopvang (gastouders én inspecteurs) is aangesloten bij de vakbond (Union FOA - Trade and Labour). De vakbond komt op voor de belangen van beide groepen sinds resp. 1971 en 1970. Issues zijn: educatie, kwaliteit van de kinderopvang, fysieke en mentale arbeidsomstandigheden en de ontwikkeling van de gastouderopvang. Zowel de gastouders als inspecteurs zijn lid van de Childcare Education Services Sector, een van de vier sectoren in de vakbond.¹⁴⁹ De Union zelf geeft aan dat het 'een uitdaging' is dat beide groepen in dezelfde sector zitten, maar ook dat de gastouderopvang als geheel juist profiteert van deze samenwerking.</p>
Duitsland	<p>Vakbond: BVKTP Eén van de grootste vakbonden voor gastouders is het Bundesverband für Kindertagespflege (BVKTP). Deze vakbond wordt financieel ondersteund door het ministerie van familie, senioren, vrouwen en jeugd. Er zijn meerdere Landesverbänden¹⁵⁰ aangesloten bij de BVKTP.¹⁵¹</p> <p>Overige vakbonden Daarnaast bestaat er een katholieke en evangelische vakbond, gericht op kinderopvang waar ook gastouders zich bij kunnen aansluiten (<i>Bundesvereinigung evangelischer Tageseinrichtungen für Kinder</i> en <i>Verband katholischer Tageseinrichtungen für Kinder</i>).</p>
Frankrijk	<p>Er zijn verschillende regionale organisaties, maar ook enkele nationale:</p> <p>Syndicat professionnel des assistants maternels et assistants familiaux (S.P.A.M.A.F.) Vertegenwoordigt alle soorten gastouders en familieopvangouders.</p> <p>Union fédérative nationale des associations de familles d'accueil et assistantes maternelles (U.F.N.A.F.A.A.M.) Vertegenwoordigt gastouders en familieopvangouders van 206 verenigingen uit 71 departementen.</p> <p>Confédération des Syndicats d'Assistants Familiaux et d'Assistants Maternels (CSAFAM) Vertegenwoordigt gastouders en familieopvangouders van verschillende departementale vakbonden.</p>
Verenigd Koninkrijk	<p>Professional Association for Childcare and Early Years (PACEY) Bij PACEY is ongeveer 20% van de gastouders aangesloten. Naast gastouders kunnen zich hier nanny's en crèche-medewerkers aansluiten.¹⁵²</p> <p>Independent Childminders – a Social Enterprise (ICM-SE) ICM-SE bestaat sinds kort en richt zich alleen op gastouders.¹⁵³</p>

149 FOA, 2009, p22

150 Regionale afdelingen van een vakbond.

151 <http://bvkt.de/>, geraadpleegd 1 april 2014.

152 Persoonlijke communicatie met Sebastiaan Dekkers, 7 mei 2014.

Zwitserland	Kibesuisse Landelijke vakbond voor de kinderopvang in Zwitserland. In 2013 is de vakbond voor kinderdagverblijven samengegaan met de vakbond voor gastouders . (In 2012 waren ongeveer 10.000 gastouders lid, die samen ongeveer 30.000 kinderen opvingen).
-------------	---

4.4.2 Kwaliteitsonderzoek in de gastouderopvang

Wetenschappelijk onderzoek naar de kwaliteit van de gastouderopvang, of de invloed ervan op kinderen is nog niet erg veel gedaan. In Nederland¹⁵⁴ en het Verenigd Koninkrijk¹⁵⁵ is onderzoek gedaan naar de kwaliteit en effecten op kinderen van gastouderopvang. In zowel België als Nederland is een meetinstrument in ontwikkeling voor het bepalen van de pedagogische kwaliteit van de gastouderopvang. In het Verenigd Koninkrijk is bovendien de kwaliteit van de opleidingen onderzocht¹⁵⁶ en in Zwitserland is er een kwaliteitshandboek ontwikkeld.

Tabel 4.4.2 Onderzoek naar kwaliteit of effecten van gastouderopvang

Nederland	Onderzoek naar effecten op kinderen ¹⁵⁷ Geen kwaliteitsmeting beschikbaar voor de gastouderopvang, wel landelijke kwaliteitspeilingen voor kinderdagverblijven ¹⁵⁸ , buitenschoolse opvang ¹⁵⁹ en peuterspeelzalen. Een meetinstrument pedagogische kwaliteit gastouderopvang is in ontwikkeling, uitvoering van een landelijke kwaliteitspeiling volgt. ¹⁶⁰
België	Niet gevonden Een nieuw meetinstrument pedagogische kwaliteit gezinsopvang is in ontwikkeling
Denemarken	Niet gevonden
Duitsland	Niet gevonden
Frankrijk	Niet gevonden
Verenigd Koninkrijk	In 2012 is een review uitgekomen van professor Cathy Nutbrown naar de kwaliteit van de opleidingen voor kinderopvang. Hierin wordt onder andere geadviseerd dat gastouders die jonge kinderen opvangen (en dus moeten voldoen aan de EYFS eisen) een level 3 opleiding moeten volgen en dat de eisen voor de opleiding omhoog moeten. ¹⁶¹

153 http://www.pacey.org.uk/childminders/what_childminders_do.aspx geraadpleegd 15 januari 2014;
<http://www.icm-se.org.uk/> geraadpleegd 15 januari 2014.

154 Groeneveld e.a., 2009, 2010

155 Fauth e.a., 2011

156 Nuttbrown, 2012

157 Groeneveld e.a. 2009 en 2010

158 Fukkink e.a., 2012

159 Boogaard e.a., 2012

160 Gevers-Deynoot Schaub e.a. 2014 (te verschijnen)

161 Nutbrown, C., 2012

	<p>In 2011 is door Fauth, Jelacic, Lea, Willmott, & Owen¹⁶² onderzoek gedaan naar de kwaliteit van gastouders in Engeland.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gastouders bleken over het algemeen hun aanbod aan te passen aan de behoeften en interesses van kinderen. Sommigen konden dit gedurende de gehele dag, terwijl anderen soms erg controlerend waren en de activiteiten van kinderen beperkten. - De emotionele interactie, supervisie en discipline van gastouders was van hoge kwaliteit. Er was variatie in de deelname van gastouders aan activiteiten en daarmee aan het bieden van mogelijkheden om het leren van kinderen te vergroten. - Er was grote variatie in het bieden van leermogelijkheden aan de kinderen. Vrijwel alle gastouders konden goed verwoorden hoe zij het leren wilden vergroten, maar niet iedereen was even succesvol in het praktiseren van de kennis. - Sommige gastouders konden alles met hoge kwaliteit aanbieden, terwijl anderen meer moeite hadden de zorg en leeraspecten met elkaar in balans te brengen. Verder bleek het voor gastouders die kinderen uit verschillende leeftijdsgroepen opvingen lastiger te zijn om alles op hoog niveau aan te bieden.¹⁶³
Zwitserland	<p>Niet gevonden voor de gastouderopvang.</p> <p>In September 2013 werd het kwaliteitslabel QualiKita ingevoerd. Dit is een handboek, ontwikkeld op initiatief van leden van KiTaS (organisatie van kinderdagverblijven in Zwitserland) en de Jacobs Foundation, ter bevordering van de kwaliteit op Zwitserse kinderdagverblijven, met als zwaartepunt de kwaliteit van de pedagogische medewerker.</p>

4.4.3 Voorbeelden van 'good practices'

Uit de persoonlijke correspondentie met experts in het buitenland kwamen enkele aspecten naar voren die beschouwd kunnen worden als 'good practice', enkele van de voorbeelden zijn al eerder aan de orde zijn geweest in de bespreking van de resultaten. We zetten ze hier nog eens bij elkaar.

België

- Sandra van der Mespel (VBJK): "De onthaaldiensten zijn een belangrijke factor in Vlaanderen als 'sokkel voor kwaliteit en een duurzame toekomst' van de gastouderopvang. In de afgelopen 10 jaar verslaptte de aandacht van de overheid voor de inhoudelijke/pedagogische begeleiding van onthaalouders door de diensten, maar die aandacht lijkt nu terug te keren. De diensten zetten in op individuele begeleiding van onthaalouders, maar ook op het samenbrengen van onthaalouders. Netwerken van onthaalouders ontwikkelen is zeer belangrijk. Men is op zoek naar verschillende vormen om dat te doen. Wat goed aanslaat zijn de 'lerende netwerken' van onthaalouders in de avonduren: de leervraag wordt samen met de deelnemende onthaalouders bepaald, en vervolgens zijn er 4 of 5 bijeenkomsten waarin op dat thema wordt gewerkt: iedereen gaat na een bijeenkomst actief aan de slag in de eigen praktijk, en koppelt de eigen ervaringen terug aan de groep. Onderwerpen zijn bijvoorbeeld: communicatie met ouders, de combinatie werk en eigen gezin, zorgen voor eigen welbevinden als onthaalouder. De

¹⁶² Fauth e.a., 2011

¹⁶³ Fauth e.a., 2011.

diensten zijn degenen die de lerende netwerken organiseren: zij plaatsen daarvoor meestal een oproep, wie wil deelnemen? Hierop tekenen onthaalouders makkelijk in, meer dan voor cursussen en dergelijke.

- Enkele van de onthaaldiensten zijn gaan inzetten op peter/meterschap van onthaalouders: ervaren onthaalouders ondersteunen startende collega's.
- Er is sprake van verkenning van de mogelijkheden voor online-uitwisselingen tussen gastouders: een platform vanuit de dienst, met begeleiding door een deskundige. Het kan werken, maar het kost wel veel inspanning om gastouders over de drempel te helpen (velen zijn bijvoorbeeld niet heel erg gewend aan schrijven). De spontane facebookgroepen, zonder deskundige of begeleider lijken minder geschikt voor professionaliteitsbevordering. Ze worden meer gebruikt als uitlaatklep. Bovendien wordt daar nogal eens geklaagd en negatief of zelfs discriminerend geschreven over ouders.
- Een dienst in Antwerpen is al langere tijd – met succes – bezig om gastouders samen met hun kinderen bij elkaar te brengen op ontmoetingsplaatsen. Dat is een waardevol idee om verder te verkennen. Het biedt veel mogelijkheden voor professionaliteit, voor het doorbreken van isolement en voor sociale contacten tussen kinderen. In Frankrijk is dit idee al sterk uitgebouwd. Lastig is wel dat verplaatsing bij grotere aantallen gastkinderen (7 of 8) eigenlijk niet te doen is voor een gastouder.”

Denemarken

De meeste gastouders in Denemarken vormen, met 5-7 andere gastouders een speelgroep. De gastouders in deze speelgroepen wonen in dezelfde buurt en ontmoetingen vinden wekelijks of tweewekelijks plaats. Ook organiseren de speelgroepen gezamenlijke uitstapjes en andere activiteiten die geschikt zijn voor de grotere groep kinderen zoals: bewegingsspel, zingen, muziek, toneelvoorstellingen etc. Ook de pedagoog van de gemeente is regelmatig aanwezig en neemt initiatieven voor activiteiten en overleg.

Duitsland

- In Göttingen wordt er veel aandacht aan besteed om gastouderopvang van goede kwaliteit te bieden. Er is een kwaliteitsinstrument ontwikkeld waarmee medewerkers van de lokale overheid die bij gastouders langsgaan specifieke onderwerpen kunnen observeren, zoals: de ruimte en inrichting, verzorging van en omgang met kinderen, sociale en cognitieve uitdagingen etc. Omdat gastouders vaak alleen werken, krijgen zij weinig terugkoppeling over hun werk. Daarom worden de uitkomsten van dit observatie-instrument als feedback besproken met de gastouders om hun professionaliteit als gastouder te bevorderen.¹⁶⁴

Verenigd Koninkrijk

- Gastouders zijn verplicht een burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering af te sluiten. Het registratiebewijs en certificaat voor burgerlijke aansprakelijkheid moet tijdens de werkuren zichtbaar zijn.¹⁶⁵
- Gastouders moeten voldoende begrip hebben van de Engelse taal om het welzijn van kinderen te waarborgen. Zij moeten bijvoorbeeld instructies op eten en medicijnen begrijpen, kunnen communiceren met andere organisaties en noodhulp kunnen regelen.¹⁶⁶

164 http://www.handbuch-kindertagespflege.de/1_wegweiser_zur_kindertagespflege/17_modellprojekte_im_rahmen_des_aktionsprogramms_kindertagespflege/171_akquise_und_qualifizierung_von_tagespflegepersonen/dok/318.php

165 <http://www.education.gov.uk/childrenandyoungpeople/earlylearningandchildcare/delivery/a0071032/childcare-act-2006>, geraadpleegd 5 december 2013.

166 Department for Education, 2012.

- Rosalyn Harper: “Gastouders die kinderen opvangen tussen 0 en 5 jaar moeten zich registreren in het Early Years Register en zich houden aan het Early Years Foundation Stage (EYFS), een wettelijk kader, geïmplementeerd in 2008, waarin normen zijn vastgelegd voor educatie, zorg en welbevinden van jonge kinderen. Als gastouders van jonge kinderen vallen zij dus onder het reguliere overheidsbeleid voor kinderopvang en educatie. Daarmee wordt de vroege kindertijd erkend als een belangrijk stadium in de kinderlijke ontwikkeling en worden de mogelijkheden gezien van hoogkwalitatieve ervaringen in die kindertijd, voor het verkleinen van de kloof in ontwikkelingskansen tussen de meest en minst presterende kinderen.

Dat betekent niet dat er geen problemen zijn in de gastouderopvang, maar er is een behoorlijk aantal gastouders dat voldoet. En dat is de reden dat, via de introductie van gastouderbureaus en strengere inspectie en kwaliteitsborgingsprocessen, maar ook via meer ondersteuning (inclusief professionalisering), de overheid zich inzet voor verdere verbetering van de kwaliteit van gastouders in Engeland.”¹⁶⁷

Zwitserland

- In Zwitserland is het voor gastouders mogelijk om een extra certificaat te behalen, het zogenaamde gastouder plus certificaat. Hiermee kunnen gastouders aantonen dat zij iets extra's kunnen bieden ten opzichte van opleiding en opvangervaring. Naast de verplichte basiscursus voor gastouders, hebben deze gastouders deelgenomen aan twee - inhoudelijk verschillende - vervolgcursussen van in totaal 12 uur. Dit dient binnen drie jaar te worden afgerond. Daarnaast moet een gastouder minimaal 660 uur aan ervaring met betrekking tot kinderopvang hebben voldaan.¹⁶⁸
- Wanneer gastouders aan de slag willen, moeten eerst de partner en kinderen instemmen met het feit dat de woning een werkplek wordt.¹⁶⁹

167 Persoonlijke communicatie Rosalyn Harper ,14 mei 2014

168 <http://www.kibesuisse.ch/tagesfamilien/ausbildung.html>

169 <http://www.kibesuisse.ch/tagesfamilien/berufsbild.html#c6420>.

5 Conclusies

Er waren voor dit onderzoek twee hoofdvragen:

1. Hoe wordt de kwaliteit van de kinderopvang en met name de gastouderopvang geborgd in de zes West-Europese landen? En, indien aanwezig, wat is de rol van gastouderbureaus?
2. Hoe is de organisatie, het toezicht en de kwaliteit van de kinderopvang en met name de gastouderopvang in de West-Europese landen geregeld?

Bij beide hoofdvragen is een groot aantal subvragen gesteld die samen invulling gaven aan wat bedoeld is met 'kwaliteitsborging' en 'organisatie, toezicht en kwaliteit.' In de hoofdstukken 3 en 4 zijn deze subvragen aan de orde gekomen via de landenbeschrijvingen, en in de tabellen waarin de wet- en regelgeving en organisatie van met name de gastouderopvang in de verschillende landen met elkaar is vergeleken. In dit hoofdstuk bespreken we de overkoepelende conclusies voor de twee hoofdvragen van het onderzoek, in §5.1 gaan we in op de middelen voor kwaliteitsborging (onderzoeksvraag 1) en in §5.2 op de organisatie van het toezicht op de kwaliteit (onderzoeksvraag 2). We focussen daarbij op de specifieke vorm van kinderopvang die centraal stond in dit onderzoek: de gastouderopvang.

5.1 Kwaliteitsborging

De kwaliteit van de opvang wordt voor een belangrijk deel bepaald door de persoon van de gastouder zelf. Daarnaast spelen ook structurele kenmerken een rol: de ruimte en inrichting van de plek waar de opvang plaatsvindt en de groepsgrootte. Ondersteuning van de gastouder in de uitvoering van haar beroep via inbedding in een pedagogische professionaliseringscontext is eveneens een belangrijk middel in de kwaliteitsborging. Al deze kenmerken hebben invloed op de kwaliteit van de zorg en aandacht die de gastouder kan geven aan de kinderen die zij opvangt.

Selectie van personen

Borging van de kwaliteit van de gastouderopvang vindt met name plaats via *selectie van de personen* die werkzaam zijn als gastouder. In alle landen gebeurt dat ten eerste via een check op eventuele veroordelingen wegens onwenselijk gedrag (VOG) die een risico vormen voor de veiligheid van kinderen.

Daarnaast worden in de meeste landen kwalificatie-eisen gesteld die toegang geven tot het beroep. In Nederland en België is deze eis geborgd in de voorwaarde dat een gastouder een

diploma heeft behaald van een passende beroepsopleiding. In een aantal andere landen zijn gastouders weliswaar vaak verplicht tot het behalen van een basiskwalificatie, maar dan gaat het om een cursus die expliciet gericht is op het beroep van gastouder en niet om een beroepsopleiding binnen het formele onderwijssysteem.

In een aantal landen wordt de geschiktheid van de gastouder niet alleen bepaald via een kwalificatie-eis, maar ook individueel beoordeeld. In het algemeen gebeurt dat tijdens een of meerdere huisbezoek(en) door een daartoe opgeleide professional. Dat is de gangbare praktijk in Denemarken (inspecteur vanuit de gemeente), Duitsland (medewerker Jugendamt tbv Pflegeerlaubnis), België (medewerker onthaaldienst t.b.v. attest van draagkracht), Frankrijk (medewerker PMI t.b.v. accreditatie) en het Verenigd Koninkrijk (medewerker Ofsted). In Nederland ontvangt de gastouder bezoek van een gekwalificeerde bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau en van een GGD-inspecteur voorafgaand aan de registratie in het LRKP.

Ruimte en inrichting

Voor de ***omvang en inrichting van de ruimte*** waar de opvang plaatsvindt zijn in alle landen vrij duidelijke criteria vastgelegd. In de eerste plaats gaat het om veiligheidscriteria en daarnaast om voldoende ruimte om rust, spel, beweging en verzorging te kunnen combineren. Vrijwel altijd wordt ook gelet op mogelijkheden voor buitenspelen.

In een aantal landen (Frankrijk, België en Verenigd Koninkrijk) is de omvang en geschiktheid van de ruimte eveneens een maatstaf bij het bepalen van het maximale aantal kinderen dat mag worden opgevangen. Ook in Nederland wordt beoordeeld of de opvanglocatie beschikt over voldoende speel- en slaapruiimte afgestemd op het aantal kinderen.¹⁷⁰

Volwassene-kind ratio

Voor het bepalen van het ***aantal kinderen*** dat een gastouder mag opvangen, wordt meestal uitgegaan van leeftijdscategorieën: hoe jonger de kinderen, hoe kleiner het aantal. Het maximum aantal kinderen per gastouder verschilt per land en ligt wat lager in die landen waar eigen kinderen van de gastouder niet worden meegerekend. Het hoogste aantal kinderen dat een gastouder tegelijkertijd mag opvangen is 8 (in België), daarop volgen Nederland en het Verenigd Koninkrijk met maximaal 6 kinderen, daarna Denemarken, Duitsland en Zwitserland met 5 kinderen, en tot slot Frankrijk met 2 tot 4 kinderen per gastouder.

In Denemarken, Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk is het toegestaan dat meerdere gastouders gezamenlijk kinderen opvangen. In Denemarken is dan de maximale groepsgrootte 10 kinderen, in Frankrijk 16 kinderen (bij vier gastouders). In Frankrijk kan een gastouder tijdelijk een extra kind opvangen, mits daarvoor speciale toestemming is aangevraagd.

Ondersteuning en professionalisering

De gastouderbureaus in Nederland hebben als een van hun taken de bij hen aangesloten gastouders te begeleiden vanuit het oogpunt van pedagogische kwaliteit. Daarvoor beschikken zij over een pedagogisch beleidsplan dat voor aangesloten gastouders als richtlijn geldt. Bemiddelingsmedewerkers van het gastouderbureau leggen minimaal twee huisbezoeken af per jaar, daarnaast zijn er contacten zoals gesprekken rond de bemiddeling van nieuwe kinderen.

170 http://wetten.overheid.nl/BWBR0031621/geldigheidsdatum_13-08-2014

Artikel 15. Eisen aan ruimtes gastouderopvang

1. Het adres waar opvang plaatsvindt, beschikt over voldoende speel- en slaapruiimte afgestemd op het aantal kinderen. De binnen- en buitenruimtes waar de kinderen, gedurende de tijd dat zij worden opgevangen, verblijven zijn veilig, toegankelijk en passend ingericht in overeenstemming met het aantal en de leeftijd van de op te vangen kinderen.
2. Bij ministeriële regeling kunnen in elk geval nadere regels worden gesteld met betrekking tot de eisen waaraan de binnen- en buitenruimtes, bedoeld in het eerst lid, voldoen.

Veel gastouderbureaus organiseren bovendien scholingen en thema-avonden voor de aangesloten gastouders. Ook in andere landen zijn er instellingen die ondersteuning en professionalisering van gastouders in hun takenpakket hebben. Het meest vergelijkbaar zijn de onthaaldiensten in België en de nog in de pilotfase verkerende gastouderbureaus in het Verenigd Koninkrijk. Het meest intensief is de begeleiding die gastouders in Denemarken ontvangen via de gemeentelijke inspecteurs. In de meeste gemeenten komen zij zo'n 6 tot 10 maal per jaar bij de gastouder thuis, zijn nauw betrokken bij de ontwikkeling van het werken volgens een pedagogisch plan en begeleiden regelmatig de gezamenlijke bijeenkomsten van gastouders. Iets anders is de situatie in Duitsland, Frankrijk en Zwitserland: daar bestaan weliswaar organisaties die gastouders ondersteunen (zowel bij hun zakelijke als bij bijvoorbeeld hun opvoedkundige vragen) maar het is de vrijwillige keuze van de gastouder om zich al dan niet bij resp. het Jugendamt, een RAM of een Tagesfamilienorganisation aan te sluiten om van deze diensten gebruik te kunnen maken. De huisbezoeken die Franse en Duitse gastouders ontvangen (respectievelijk van een medewerker van het PMI of Jugendamt) zijn controles, zoals die in Nederland door de GGD worden uitgevoerd.

Slechts enkele landen stellen eisen aan gastouders op het gebied van *vervolgopleiding*: enkele uren zijn verplicht in Zwitserland, naar inzicht van de organisator gezinsopvang wordt een scholingstraject uitgezet voor gastouders in België, en voor de gastouders in het Verenigd Koninkrijk die ingeschreven staan bij het EYR (2 dagen per jaar). In Duitsland en Denemarken wisselt het per Bundesland of gemeente in hoeverre gastouders verplicht worden tot vervolgscholing, maar in beide landen is er wel een (ruim) aanbod aan scholingsmogelijkheden. Voor Frankrijk zijn hierover geen gegevens gevonden. Vakbonden, zoals in Denemarken en Nederland, pleiten overigens wel voor het ontwikkelen van een traject voor 'permanente educatie' voor gastouders. Naast individuele begeleiding en scholingsaanbod, worden in de meeste landen door de genoemde instellingen netwerkcontacten tussen gastouders georganiseerd. Deelname daaraan is altijd op vrijwillige basis.

5.2 Toezicht

De tweede onderzoeksvraag betreft met name de organisatie van het toezicht op de kwaliteit (en veiligheid) van de gastouderopvang en het toezicht op de besteding van financiële vergoedingen.

Controlerende instanties en werkwijze

In vijf van de zeven landen wordt toezicht gehouden via kwaliteitscontroles door medewerkers van een onafhankelijke instantie. In Nederland door de GGD, in België door de Zorginspectie, in Duitsland door het Jugendamt, in Frankrijk door PMI, in het Verenigd Koninkrijk door Ofsted. In Nederland en België is sprake van incidentele, steekproefsgewijze inspecties bij gastouders thuis. In principe zijn deze inspecties onaangekondigd, in de praktijk vaak toch na een afspraak. Ook vinden (jaarlijks) controles plaats bij de gastouderbureaus en de onthaaldiensten. In Frankrijk en Duitsland is er eens per 5 jaar een controle van de kwaliteit van de gastouderopvang, namelijk op het moment dat deze een vernieuwing van zijn/haar vergunning aanvraagt. In Engeland gebeurt dat eens per 3 of 4 jaar. In Denemarken en Zwitserland is er geen onafhankelijke toezichthoudende instantie, maar is er wel toezicht via een gemeentelijk inspecteur (Denemarken) of medewerker van een gastouderbureau (Zwitserland).

In België, Denemarken, Duitsland, Nederland en het Verenigd Koninkrijk is er sprake van een inspectie-instrument of *beoordelingskader* dat gebruikt wordt door de toezichhoudende instantie. Ook voor Frankrijk is er een uitgebreide omschrijving van de voorwaarden voor accreditatie van een gastouder die de medewerker van het PMI moet nalopen.

Voor *handhaving* geldt in het algemeen: bij het niet voldoen aan de eisen wordt de vergunning dan wel registratie als gastouder ingetrokken. In de praktijk zal dat vanwege de geringe intensiteit van de uitgevoerde inspecties niet heel vaak voorkomen. Het best uitvoerbaar lijkt de handhaving in de landen waar wordt gewerkt met een vergunning die na een aantal jaren moet worden vernieuwd op basis van nieuw onderzoek, zoals de *Pflegeerlaubnis* in Duitsland, de *accreditatie* door PMI in Frankrijk of de *EYP* of *LYP* in Engeland.

Controle op financiële vergoedingen

Over toezicht op misbruik of oneigenlijk gebruik van financiële vergoedingen is in deze studie weinig informatie gevonden.¹⁷¹ Veel van de buitenlandse experts gaven als reactie niet op de hoogte te zijn van fraude met vergoedingen voor kinderopvang. Dat hoeft nog niet te betekenen dat dergelijke fraude ook echt niet voorkomt. Zowel in Nederland als in het Verenigd Koninkrijk zijn ervaringen met het teveel of onterecht aanvragen van kinderopvangtoeslag (namelijk voor meer uren dan daadwerkelijk gebruikt wordt, of voor kinderen die in het geheel niet deelnamen). Inmiddels zijn in beide landen maatregelen genomen om deze misstanden te voorkomen. Wanneer de kinderopvanginstellingen zelf door de overheid worden beheerd en ouders een inkomensgerelateerde bijdrage betalen, lijken er minder mogelijkheden voor fraude. Zowel in Nederland als elders gelden twee doelstellingen voor het organiseren van goede kinderopvang: de ontwikkelingskansen van kinderen, en de arbeidsmarktdeelname van ouders. De koppeling die in Nederland wordt gemaakt aan het aantal door de ouders gewerkte uren lijkt niet in andere landen te bestaan.

171 Noot van de onderzoekers: op dit punt zijn wijzelf het minst zeker van de opbrengsten van het onderzoek. Dat heeft verschillende redenen: ten eerste zijn wij (en de geraadpleegde buitenlandse contactpersonen) geen financieel experts, wat het lastig maakt om de materie in verschillende landen toch goed in kaart te brengen. Ten tweede ging het bij dit punt slechts om een deelvraag, naast vele andere. Die deelvraag bleek echter in de rapportagefase van het onderzoek voor de opdrachtgever een veel centraler aandachtspunt. We hebben mede daardoor wellicht minder ingezoomd op de financiële aspecten dan nodig is om stellige uitspraken te kunnen doen.

Literatuur

- Advies commissie Dienstverlening aan huis (2014). *Dienstverlening aan huis: wie betaalt de rekening?* Den Haag: VijfKeerBlauw.
- Boogaard, M., Hoex, J., Van Daalen, M. & Gevers, M. (2013). *Pedagogisch kader gastouderopvang*. Amsterdam: Reed Business Education.
- Boogaard, M., Van Daalen, M. en Gevers Deynoot-Schaub, M. (2012). *De Kwaliteitsmonitor BSO*. Amsterdam: SWP.
- Boogaard, M. & Van Daalen-Kapteijns, M.M. (2012). *Pedagogische kwaliteit van buitenschoolse opvang in Nederland*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Brind, R., Norden, O., McGinial, S., Oseman, D., Simon, A., & La Valle, I. (2012). *Childcare and early years providers survey 2011*. Department for Education.
- CoRe (2011). *Competence Requirements in Early Childhood Education and Care. A Study for the European Commission Directorate-General for Education and Culture*. London and Ghent: University of East London & University of Ghent.
- Davis, E. e.a. (2012). An international perspective on regulated family day care systems. In: *Australasian Journal of Early Childhood*, Vol 37, nr 4, december 2012.
- Dekkers, S. (2014). *Gastouderopvang in Engeland*. Heino: 4Kids.
- Department for Education. (2014). *Childminder agencies and changes to the local authority role*. London: Department for Education.
- Department for Education (2013a). *Evidence to inform the Childcare Commission. Part 1: International Evidence on Childcare Policies and Practices. Part 2: A Comparison of International Childcare Systems. Part 3: Parents' views and experiences of childcare*. London: Department for Education.
- Department for Education (2013b). *More great childcare: Raising quality and giving parents more choice*. London: Department for Education.
- Department for Education (2013c). *The regulation of childcare*. London: Department for Education.
- Department for Education (2012). *Statutory framework for the Early Years Foundation Stage: Setting the standards for learning, development and care for children from birth to five*. London: Department for Education.
- Fauth, R., Jelicic, H., Lea, J., Willmott, N., & Owen, S. (2011). *Childminding practice in England: Final report*. Londen: NCB Research Centre - National Children's Bureau.
- FOA (2009). *Childcare Education Services Sector . Family day-care in Denmark*. FOA: Kopenhagen, Denmark
- Fukkink, R.G., Gevers Deynoot-Schaub, M.J.J.M., Helmerhorst, K.O.W., Bollen, I. & Riksen-Walraven, J.M.A. (2013). *Pedagogische kwaliteit van de kinderopvang voor 0- tot 4-jarigen in Nederlandse kinderdagverblijven in 2012*. Amsterdam: NCKO.
- Gevers-Deynoot Schaub, M., Helmerhorst, K., Bollen, I., Boogaard, M. en Fukkink, R. (te verschijnen 2014). *Ontwikkeling meetinstrument pedagogische kwaliteit gastouderopvang*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut
- Gevers-Deynoot Schaub, M., Fukkink, R., Riksen-Walraven, M., Kruif, R. de, Helmerhorst, K. & Tavecchio, L. (2009). *De NCKO-Kwaliteitsmonitor*. Amsterdam: SWP
- Groeneveld, M.G., Vermeer, H.J., Van IJzendoorn, M.H. e.a. (2010). *Children's wellbeing and cortisol levels in home-based and center-based child care*. In: *Early Childhood research Quarterly* 25, 502-14.

- Groeneveld, M.G., Vermeer, H.J., Van IJzendoorn, M.H. e.a. (2008). *Welbevinden en stress van kinderen in de kinderopvang: een vergelijking van kinderdagverblijven en gastoudergezinnen*. Leiden: Universiteit van Leiden.
- Hedebouw, G. (2011). *Het aantal kinderen per begeleider/onthaalouder in de Vlaamse kinderopvang*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.
- Hoex, J. (1991) *Gast, ouder en opvang. Organisatie en contractvormen*. Utrecht: NIZW.
- Hoex, J. & Vermeulen, A. (1991) Rapportage *Gecombineerde proefproject Buitenschoolse opvang bij gastouders en Gastouders met een arbeidscontract*. Utrecht: NIZW.
- Hond, K. de, Remery, C., Tissing, H. en Zeeman, S. (2012). *Onderzoek naar kwaliteit van kinderopvang in EU- /EER- landen*. Bureau Bartels: Amersfoort.
- Inspectie van het Onderwijs (2012). *Kwaliteit Gemeentelijk Toezicht Kinderopvang 2010- 2011*. Den Haag: Ministerie van OCW.
- Keulen, A. van & Singer, E. (2012). *Samen Verschillend*. Pedagogisch kader diversiteit in de kinderopvang. Reed Business: Maarssen.
- Kruif, R.E.L. de, Riksen-Walraven, J.M.A., Gevers Deynoot-Schaub, M.J.J.M., Helmerhorst, K.O.W., Tavecchio, L.W.C. & Fukkink, R.G. (2009). *Pedagogische kwaliteit van de opvang voor 0- tot 4- jarigen in Nederlandse kinderdagverblijven in 2008*. Amsterdam/Nijmegen: NCKO.
- Ministère du Travail, des Relations sociales, de la Famille, de la Solidarité et de la Ville, Secrétariat d'État chargé de la Famille et de la Solidarité, Direction générale de l'action sociale, Sous-direction des âges de la vie, & Bureau enfance et famille. (2009). *Référentiel de l'agrément des assistants maternels à l'usage des services de protection maternelle et infantile*. Paris: Ministère du Travail, des Relations sociales, de la Famille, de la Solidarité et de la Ville.
- Nøhr, K. (2009). *Kinderen in Denemarken*. Childcare International.
- Nutbrown, C. (2012). *Foundations for quality: The independent review of early education and childcare qualifications*. Nutbrown Review.
- OECD Family database www.oecd.org/els/social/family/database, PF3.2: *Enrolment in childcare and pre- schools*; OECD - Social Policy Division - Directorate of Employment, Labour and Social Affairs, Last updated 29/07/2013 1
- Ofsted (2013). *Compliance, investigation and enforcement handbook: childminding and childcare*. Geraadpleegd 23 april 2014 via www.ofsted.gov.uk/resources/ciehandbook.
- Ofsted (2014). *Pre- registration briefing for those wishing to become childminders*. Geraadpleegd 27 maart 2014 via <http://www.ofsted.gov.uk/resources/pre-registration-briefing-for-those-wishing-become-childminders>.
- Parliament of the United Kingdom (2006). *Childcare Act 2006*. London: Parliament of the United Kingdom.
- Plantenga, J. & Remery, C. (2009). *The provision of childcare services. A comparative review of 30 European countries*. European Commission Directorate-General Employment, Social Affairs and Equal Opportunities. Luxemburg: European Communities.
- Rayna, S. (2010). Research and ECEC for children under three in France: A brief review. doi 10.1007/s13158-010-0012-8.
- Singer, E. & Kleerekoper, L. (2009). *Pedagogisch kader kindercentra 0- 4 jaar*. Maarssen: Elsevier gezondheidszorg.
- Schreuder, L., Boogaard, M., Fukkink, R., Hoex, J. (2011). *Pedagogisch kader kindercentra 4- 13 jaar*. Springplank naar een gefundeerde aanpak in de buitenschoolse opvang. Amsterdam: Reed Business.
- Smink-Dekkers, M. & Van Onna, J. (2008). *Gastouderopvang en kinderopvangtoeslag. Risico's op misbruik en oneigenlijk gebruik. Een onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*. Den Haag: Ministerie van SZW en Sociale Inlichtingen en Opsporingsdienst.
- Truss, E. (2012). *Affordable quality: New approaches to childcare*. Centre Forum.
- Tweede Kamer, vergaderjaar 2013-2014, 31 322, nr. 225. Brief van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Den Haag: 1 december 2013.
- University of East London, Cass School of Education & University of Ghent, Department for Social Welfare Studies. (2011). *CoRe. Competence Requirements in Early Childhood Education and Care*. London, Ghent: European Commission.
- Vandenbroeck, M. (2013). *Ongelijkheid begint in de wieg. Society Case over 'Early Childhood Education and Care' (ECEC), VLAS- Studies 5*. Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt.
- Verschuur, A. e.a. (2005). *Professionele opvang gevraagd*. Geschiedenis van de Nederlandse kinderopvang. Den Haag: Stichting Geschiedschrijving Kinderopvang.

Geraadpleegde internetsites Nederland

<http://www.kinderopvang.nl/over-ons/organisatie/>, geraadpleegd op 4-7-2014.

Wet kinderopvang en kwaliteitseisen

peuterspeelzalen: http://wetten.overheid.nl/BWBR0017017/Hoofdstuk1/geldigheidsdatum_11-07-2014

http://wetten.overheid.nl/BWBR0017252/geldigheidsdatum_06-06-2014#Paragraaf5,

http://wetten.overheid.nl/BWBR0017252/geldigheidsdatum_06-06-2014#Paragraaf5a,

<http://www.ikzoekeengastouder.nl/wp-content/uploads/2014/01/Kwaliteit-Gastouderopvang-visiedocument.pdf>

<http://www.ipsz.nl/toelichting/BWBR0017252/artikel11>, geraadpleegd 5 mei en 16 juli 2014

<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/vragen-en-antwoorden/welke-eisen-gelden-voor-gastouderbureaus.html>

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kinderopvang/vraag-en-antwoord/welke-eisen-gelden-voor-gastouderopvang.html>

<http://www.ikzoekeengastouder.nl/wp-content/uploads/2014/01/Kwaliteit-Gastouderopvang-visiedocument.pdf>

<http://www.kennisnetwerkgastouderopvang.nl/wp-content/uploads/2012/03/Kwalificatie-eis-bemiddelingsmedewerker-2012.pdf>

Geraadpleegde internetsites België

<http://www.kindengezin.be/kinderopvang/nieuw-decreet>, geraadpleegd op 4 april 2014.

<http://www.kindengezin.be/kinderopvang/nieuw-decreet/mijn-veranderingen/starter/default.jsp>

<http://www.kindengezin.be/kinderopvang/nieuw-decreet/mijn-veranderingen/aangesloten-onthaalouder/default.jsp>

<http://www.kindengezin.be/img/aangesloten-onthaalouder-22-11-2013.pdf>

<http://www.kindengezin.be/kinderopvang/nieuw-decreet/mijn-veranderingen/aangesloten-onthaalouder/default.jsp>

<http://www.kindengezin.be/opvoeding/in-de-opvang/groepsindeling/> geraadpleegd op 4/4/2014

www.kindengezin.be, geraadpleegd op 4 april 2014.

<http://www.onthaalouders.be/LBC-NVK%20zorgt%20met%20eerste%20stap%20invoering%20werknemersstatuut%20onthaalouders%20voor%20doorbraak>, geraadpleegd op 4 april 2014.

<http://www.kindengezin.be/img/starter-gezinsopvang.pdf>, p12, geraadpleegd 11 juli 2014

<http://www.kindengezin.be/img/overzicht-overgangsbepalingen.pdf>, geraadpleegd op 11 juli 2014

http://www.kindengezin.be/img/2014_brief_decreet_erkende.pdf, geraadpleegd op 11 juli 2014

<http://www.voorzet.be/downloads/nieuwtjes/Overzichtnieuwevoorwaardenmettiming26032014.pdf>, geraadpleegd op 14 juli 2014

<http://www.gezinsopvanginfo.be/info-voor-pedagogische-coaches.html>

<http://www.vlaanderen.be/nl/onderwijs-en-wetenschap/onderwijsbeleid/recht-op-onderwijs-en-leerplicht/leerplicht-en-schoolplicht>, geraadpleegd op 6 mei 2014

<http://www.vlaanderen.be/nl/werk/loopbaan/werk-en-privé-combineren/moederschapsverlof-en-moederschapsbescherming> geraadpleegd op 6 mei 2014

<http://www.vlaanderen.be/nl/werk/loopbaan/werk-en-privé-combineren/ouderschapsverlof> geraadpleegd op 6 mei 2014

<http://www.vbjk.be/nl/publicaties/ece-ama-opvangouders-bouwen-aan-een-pedagogiek>

<http://www.gezinsopvanginfo.be/bouwen-aan-draagkracht.html>, geraadpleegd op 16 juli 2014

<http://www.kindengezin.be/kinderopvang/sector/werkinstrumenten/ziko/>, geraadpleegd op 16 juli 2014

Geraadpleegde internetsites Denemarken

<http://english.sm.dk/social-issues/children-and-youth/daycarefacilities/Sider/Start.aspx>

<http://www.kora.dk/udgivelser/udgivelse/i3690/Long-Run-Benefits-from-Universal-High-Quality-Pre-Schooling>

[http://pure.au.dk/portal/en/projects/handlekompetence-i-paedagogisk-arbejde-med-socialt-udsatte-boern-og-unge--indsats-og-effekt-hpaprojektet\(aac7f41c-e04c-45e7-a3d3-1f73eeb42cd6\).html](http://pure.au.dk/portal/en/projects/handlekompetence-i-paedagogisk-arbejde-med-socialt-udsatte-boern-og-unge--indsats-og-effekt-hpaprojektet(aac7f41c-e04c-45e7-a3d3-1f73eeb42cd6).html)

<http://edu.au.dk/en/research/research-projects/vida/>

Geraadpleegde internetsites Duitsland

http://www.handbuch-kindertagespflege.de/1_wegweiser_zur_kindertagespflege/12_gesetzliche_grundlagen/121_sgb_viii_das_bundesgesetz/dok/7.php, geraadpleegd 7 juni 2014.

http://www.xn--frhechancen-uhb.de/informationen_fuer/eltern/kinderbetreuung_in_deutschland/dok/55.php, geraadpleegd op 9 januari 2014.

http://www.handbuchkindertagespflege.de/3_wissenswertes_fuer_tagesmuetter/32_formen_der_kindertagespflege/dok/58.php, geraadpleegd op 9 januari 2014.

http://www.handbuch-kindertagespflege.de/1_wegweiser_zur_kindertagespflege/14_finanzierung_der_kindertagespflege/141_oeffentlich_gefoerderte_kindertagespflege/dok/15.php, geraadpleegd op 9 januari 2014.

<http://www.kmk.org/bildung-schule/allgemeine-bildung/schulpflicht.html>, geraadpleegd op 1 april 2014.

<http://www.bmfsfj.de/BMFSFJ/ministerium.html>, geraadpleegd op 10 mei 2014.

<http://www.handbuch-kindertagespflege.de/allgemein/dok/1.php>, geraadpleegd op 9 januari 2014.

http://www.handbuch-kindertagespflege.de/1_wegweiser_zur_kindertagespflege/14_finanzierung_der_kindertagespflege/141_oeffentlich_gefoerderte_kindertagespflege/dok/15.php, geraadpleegd op 15 januari 2014.

http://www.handbuch-kindertagespflege.de/3_wissenswertes_fuer_tagesmuetter/31_grundlagen_fuer_die_taetigkeit_einer_tagesmutter/dok/57.php, geraadpleegd op 9 januari 2014.

http://www.handbuch-kindertagespflege.de/3_wissenswertes_fuer_tagesmuetter/34_erlaubnis_zur_kindertagespflege/dok/18.php, geraadpleegd op 9 januari 2014.

<http://www.bmfsfj.de/BMFSFJ/Kinder-und-Jugend/kinderbetreuung.html>, geraadpleegd op 1 april 2014.

<http://bvkt.de/>, geraadpleegd op 1 april 2014.

Geraadpleegde internetsites Frankrijk

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?idArticle=LEGIARTI000006797850&idSectionTA=LEGISCTA00006157646&cidTexte=LEGITEXT000006074069&dateTexte=20140211>, geraadpleegd op 11 februari 2014.

<http://www.mon-enfant.fr/web/guest/modes-garde/maisons-assmat>, geraadpleegd op 11 februari 2014.

Part-time day-care for babies and toddlers in France, geraadpleegd op 10 april 2014, via: http://www.totsandco.org/uploads/7/9/9/8/7998048/halte_garderie.pdf.

<http://www.ofsted.gov.uk/early-years-and-childcare/our-early-years-childcare-work/how-we-inspect-providers-early-years-register>, geraadpleegd op 23 april 2014.

<http://www.mon-enfant.fr/web/guest/modes-garde/structures-accueil/accueil-creche-familiale>, geraadpleegd op 1 april 2014.

<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F21370.xhtml#N10076>, geraadpleegd op 2 april 2014.

<http://www.mon-enfant.fr/web/guest/modes-garde/presentation>, geraadpleegd op 2 april 2014.

<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F2068.xhtml>, geraadpleegd op 1 april 2014.

http://www.drees.sante.gouv.fr/IMG/pdf/def_modes_accueil_er803.pdf, geraadpleegd op 10 april 2014.

<http://www.education.gouv.fr/cid162/les-grands-principes.html>, geraadpleegd op 10 februari 2014.

<http://www.mon-enfant.fr/web/guest/modes-garde/assistantes-maternelles>, geraadpleegd op 3 februari 2014.

<http://www.onisep.fr/Ressources/Univers-Metier/Metiers/assistant-e-maternelle>, geraadpleegd op 3 februari 2014.

<http://www.assistante-maternelle.biz/assistante-maternelle/devenir-assistante-maternelle/devenir-nourrice-agree-2.html>, geraadpleegd op 4 februari 2014.

<http://www.assistante-maternelle.biz/assistante-maternelle/devenir-assistante-maternelle/comment-devenir-assistante-maternelle-3.html>, geraadpleegd op 4 februari 2014.

<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F798.xhtml>, geraadpleegd op 17 februari 2014.

<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F798.xhtml>, geraadpleegd op 17 februari 2014.

<http://www.assistante-maternelle.biz/assistante-maternelle/devenir-assistante-maternelle/devenir-assistante-maternelle-1.html>, geraadpleegd op 4 februari 2014.

<http://www.mon-enfant.fr/web/guest/modes-garde/assistantes-maternelles>, geraadpleegd op 3 februari 2014.

<http://www.onisep.fr/Ressources/Univers-Metier/Metiers/assistant-e-maternelle>, geraadpleegd op 3 februari 2014.

<http://allopmi.fr/info/agrement-et-contrôle-des-assistantes-maternelles-par-la-pmi.html>, geraadpleegd op 8 mei 2014.
<http://www.onisep.fr/Ressources/Univers-Metier/Metiers/assistant-e-maternelle>, geraadpleegd op 3 februari 2014.
<http://www.mon-enfant.fr/web/guest/modes-garde/assistantes-maternelles>, geraadpleegd op 8 mei 2014.
<http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F1234.xhtml>, geraadpleegd op 9 mei 2014.
<http://www.caf.fr/fiscalite-de-l-assistante-maternelle>, geraadpleegd op 9 mei 2014.
<http://www.mon-enfant.fr/web/guest/relais-assistantes-maternelles>, geraadpleegd op 11 februari 2014.
<http://www.petiteenfance-paca.ifac.asso.fr/spip.php?rubrique14>, geraadpleegd op 9 mei 2014.
<http://www.reseau-parental50.net/definitions/ram.htm>, geraadpleegd op 9 mei 2014.

Geraadpleegde internetsites Verenigd Koninkrijk (Engeland)

<http://www.ofsted.gov.uk/early-years-and-childcare/become-childcare-provider-or-childminder>, geraadpleegd op 27 maart 2014.
<https://www.gov.uk/school-attendance-absence/overview>, geraadpleegd op 14 januari 2014.
<https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-education>, geraadpleegd op 14 januari 2014.
<http://www.fairplayforchildren.org/pdf/1218206247.pdf>, geraadpleegd op 23 april 2014.
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/21/contents>, geraadpleegd op 8 juni 2014.
<https://www.gov.uk/government/policies/improving-the-quality-and-range-of-education-and-childcare-from-birth-to-5-years>, geraadpleegd 15 januari 2014.
<https://www.gov.uk/government/policies/improving-the-quality-and-range-of-education-and-childcare-from-birth-to-5-years/supporting-pages/early-years-foundation-stage>, geraadpleegd op 13 januari 2014.
Guide to registration on the Childcare Register. Geraadpleegd op 13 januari 2014
via <http://www.ofsted.gov.uk/resources/guide-registration-childcare-register>.
<http://www.ofsted.gov.uk/early-years-and-childcare/our-early-years-childcare-work/how-we-inspect-providers-childcare-register>, geraadpleegd op 23 april 2014.
<http://www.pacey.org.uk/pdf/Expenses%20and%20Allowances%20v5.pdf>, geraadpleegd op 23 april 2014.
<http://www.freechildmindingresources.co.uk/childminding-contracts/>, geraadpleegd op 22 april 2014.
<https://www.gov.uk/government/policies/improving-the-quality-and-range-of-education-and-childcare-from-birth-to-5-years/supporting-pages/childminder-agencies>, geraadpleegd op 15 januari 2014.
<http://www.foundationyears.org.uk/child-minders/>, geraadpleegd op 15 januari 2014.
<https://www.gov.uk/government/speeches/more-affordable-childcare>, geraadpleegd op 15 januari 2014.
<http://www.theguardian.com/news/datablog/2012/may/21/child-care-costs-compared-britain#data>, geraadpleegd op 14 januari 2014.
<https://www.gov.uk/government/news/tax-free-childcare-10-things-parents-should-know>, geraadpleegd op 9 mei 2014.
<http://www.medway.gov.uk/educationandlearning/earlyyearsandchildcare/childcare/familyinformationservice/disabledchildren-childcare.aspx>, geraadpleegd op 15 januari 2014.
http://www.pacey.org.uk/training/quality_improvement.aspx, geraadpleegd op 15 januari 2014.
http://www.pacey.org.uk/childminders/what_childminders_do.aspx, geraadpleegd op 15 januari 2014.
<http://www.icm-se.org.uk/>, geraadpleegd op 15 januari 2014.
<http://www.education.gov.uk/childrenandyoungpeople/earlylearningandchildcare/delivery/a0071032/child-care-act-2006>, geraadpleegd op 5 december 2013.
<https://www.gov.uk/find-sure-start-childrens-centre>, geraadpleegd op 13 augustus 2014
<https://www.gov.uk/free-early-education>, geraadpleegd op 13 augustus 2014
<http://www.telegraph.co.uk/news/politics/10989643/Ryanair-style-nurseries-are-charging-extra-for-food-and-nappies-report-warns.html>, geraadpleegd op 29 juli 2014

Geraadpleegde internetsites Zwitserland

<http://www.kibesuisse.ch/kindertagesstaetten.html>, geraadpleegd op 24 maart 2014.
<https://www.ch.ch/de/dauer-obligatorische-schule/>, geraadpleegd op 14 mei 2014.

<http://www.bsv.admin.ch/praxis/kinderbetreuung/01153/index.html?lang=de>. geraadpleegd op 28 maart 2014.

<http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/de/index/themen/20/05/blank/key/Vereinbarkeit/05.html>, geraadpleegd op 28 maart 2014.

<http://www.kibesuisse.ch/tagesfamilien/berufsbild.html#c6418>. geraadpleegd op 26 maart 2014.

<http://www.kibesuisse.ch/tagesfamilien/berufsbild.html>, geraadpleegd op 28 maart 2014.

<http://www.netzwerk-kinderbetreuung.ch/index.cfm/0443F9BC-F5D6-6A9E-AF2753120996861A/>. geraadpleegd op 1 april 2014.

<http://www.netzwerk-kinderbetreuung.ch/index.cfm/EC09A8AD-0069-37DD-BCF9F13685BB0A55/?keyword=verwandt&id=43258EDE-F1EF-FC10-A1E74512AB659A46&method=objectdata.detail.>, geraadpleegd op 1 april 2014.

Recent uitgegeven rapporten Kohnstamm Instituut

- 915 Heemskerk, I.M.C.C., Verbeek, F., Kuiper, E.J., Oomens, M.A., Linden, J. van der, Hilbink, E.
Opbrengstgericht werken in het voortgezet onderwijs.
- 914 Veen, A., Veen, I. van der, Heurter, A.M.H., Paas, T., m.m.v. Karssen, A.M.
Pre-COOL cohortonderzoek. Technisch rapport vierjarigencohort, tweede en derde meting,
2010-2011 en 2011-2012.
- 912 Emmelot, Y.
Educatief partnerschap realiseren.
- 911 Voncken, E., Regtvoort, A.G.F.M., Ledoux, G.
Van Bewijzen naar Beschrijven.
- 909 Glaudé, M., Eck, E. van.
Van eiland naar 'wij-land'.
- 908 Boogaard, M., Daalen-Kapтейns, M.M. van.
Daltoncompetenties voor leerlingen in het vo.
- 907 Veen, I. van der, Peetsma, T., Triesscheijn, B. & Karssen, A.M.
Een poging tot verbetering van motivatie en studieloopbaan in het mbo.
- 906 Ledoux, G., Vergeer, M.M., Elshof, D.
Nieuwe paden.
- 905 Koopman, P.N.J., Ledoux, G.
Kengetallen Passend Onderwijs.
- 904 Glaudé, M., Eck van, E.
Uitstroom van oudere docenten. Actie?
- 902 Heemskerk, I.M.C.C., Eck, E. van, Karssen, A.M.
Meer differentiatie in de onderwijsaanpak: Gunstig voor jongens? En voor meisjes?
- 901 Veen, A., Veen, I. van der, Karssen, A.M., Roeleveld, J.
Deelname aan voor- en vroegschoolse educatie en de ontwikkeling van kinderen.

Deze rapporten zijn te bestellen via: secr@kohnstamm.uva.nl
Voor meer informatie, zie: <http://www.kohnstammstituut.uva.nl>

Kohnstamm Instituut UVA bv
Postbus 94208
1090 GE Amsterdam
T 020 525 1226
www.kohnstamminstituut.uva.nl

